

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

OLGA SVIGLINSKIENĖ

VEIKSNIŲ, LEMIANČIŲ LIETUVOS TAUTINIŲ MAŽUMŲ
MOKINIŲ PASIEKIMUS, ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
Doc. dr. A. Monkevičius

VILNIUS
2022

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
PAVEIKSLŲ ŠĄRAŠAS	6
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNAS	9
ĮVADAS	10
1. LIETUVOS TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKINIŲ PASIEKIMUS LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TEORINIS PAGRINIMAS	15
1.1. Švietimo organizavimas Lietuvoje	15
1.1.1. Tautinių mažumų mokyklos	15
1.1.2. Ugdymo programos tautinių mažumų švietimo įstaigose	19
1.1.3. Tautinių mažumų mokyklų tinklas ir personalas	23
1.1.4. Tautinių mažumų mokyklų finansavimas	29
1.2. Tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatai	32
1.3. Veiksniai, įtakoiantys mokinių pasiekimų rezultatus	40
1.3.1. Vidiniai ir išoriniai veiksniai	40
1.4. Tautinių mažumų mokinių švietimo organizavimo ir veiksnų, įtakančių mokinių pasiekimų rezultatus sąsajų teorinės įžvalgos	44
2. LIETUVOS TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKINIŲ PASIEKIMUS LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TYRIMO METODOLOGIJA	47
2.1. Tyrimo instrumentas	47
2.2. Tyrimo organizavimas ir duomenų apdorojimas	48
2.3. Tyrimo imtis ir respondentų charakteristikos	49
3. LIETUVOS TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKINIŲ PASIEKIMUS LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TYRIMO REZULTATAI	52
3.1. Tautinių mažumų mokinių švietimo organizavimas	52
3.2. Tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiantys veiksniai	59
3.3. Tautinių mažumų mokinių švietimo organizavimo ir veiksnų, įtakančių mokinių pasiekimų rezultatus sąsajos	65
DISKUSIJA	68
IŠVADOS	70
REKOMENDACIJOS	72
BIBLIOGRAFIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	74
SANTRAUKA	83

LENTELIŲ SĄRAŠAS

<i>1 lentelė.</i> Lietuvių kalbos pamokų valandos	19
<i>2 lentelė.</i> Tyrimo instrumento sandara	47
<i>3 lentelė.</i> Tyrime dalyvavusių mokytojų charakteristika	50
<i>4 lentelė.</i> Mokyklos veiklos kokybės įvertinimas	54
<i>5 lentelė.</i> Ugdymo organizavimas	57
<i>6 lentelė.</i> Veiksniai, daugiausiai lemiantys geresnius mokinių pasiekimų rezultatus.....	61
<i>7 lentelė.</i> Veiksniai, daugiausiai lemiantys prastesnius mokinių pasiekimų rezultatus	63

PAVEIKSLŲ ŠARAŠAS

<i>1 pav.</i> Bendrojo ugdymo mokyklos pagal mokomasias kalbas savivaldybėse 2018–2019 m. m.	15
<i>2 pav.</i> Bendrojo ugdymo tautinių mažumų mokyklų mokinių skaičius 2018-2019 m. m.	16
<i>3 pav.</i> Tautinių mažumų mokinių skaičius procentais, 2018-2019 m.	16
<i>4 pav.</i> Mokyklos patalpų plotas (kv. m.), tenkantis vienam mokiniui, pagal mokomasias kalbas	18
<i>5 pav.</i> Švietimo įstaigų vadovų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes, 2019-2020 m.	25
<i>6 pav.</i> Mokytojų kvalifikacinės kategorijos, 2020-2021 m.	26
<i>7 pav.</i> 2019 m. bendrojo ugdymo mokykloms apskaičiuotos mokymo lėšos vienam mokiniui pagal mokomąją kalbą ir mokyklos dydį (Eur).....	30
<i>8 pav.</i> Vadovėlių pasiskirstymas (proc.) pagal pirmojo leidimo laiką, 2018 m. (UPC duomenys).....	30
<i>9 pav.</i> NMPP apibendrintų 4, 6 ir 8 klasių mokinių mokymosi pasiekimų rodiklių vidurkiai pagal mokomąją kalbą, 2017 m.	34
<i>10 pav.</i> NMPP 6 klasių mokinių mokymosi pasiekimų rodiklių vidurkiai pagal mokomąją kalbą, 2018 m.	34
<i>11 pav.</i> PUPP gimtosios kalbos įvertinimų vidurkiai (balais pagal 10 balų skalę) pagal mokomąją kalbą, 2017 m.	34
<i>12 pav.</i> PUPP gimtosios kalbos įvertinimų vidurkiai (balais pagal 10 balų skalę) pagal mokomąją kalbą 2017-2021 m.	35
<i>13 pav.</i> PUPP matematikos ir lietuvių (valstybinės) kalbos įvertinimų vidurkiai (balais pagal 10 balų skalę) rusų, lenkų mokyklose 2017-2021 m.	35
<i>14 pav.</i> Mokinių dalis proc. pagal išlaikytų VBE skaičių ir mokomąją kalbą, 2017 m.	36
<i>15 pav.</i> Tautinių mažumų mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus	37
<i>16 pav.</i> Lietuvių k. besimokančių mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus.	37
<i>17 pav.</i> Tautinių mažumų mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus	37
<i>18 pav.</i> Lietuvių k. besimokančių mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus.	38
<i>19 pav.</i> Tautinių mažumų mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus	38
<i>20 pav.</i> Lietuvių k. besimokančių mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus.	38
<i>21 pav.</i> Tautinių mažumų mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus	39
<i>22 pav.</i> Lietuvių k. besimokančių mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus.	39
<i>23 pav.</i> Tautinių mažumų lietuvių k. VBE rezultatų (proc.) palyginimas miestuose ir rajonuose, 2021 m.	39
<i>24 pav.</i> Vidiniai ir išoriniai žmogaus elgsenos veiksniai	40
<i>25 pav.</i> Vidinę mokymosi motyvaciją lemiantys veiksniai.....	41
<i>26 pav.</i> Tyrimo loginė schema	48

27 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą.	51
28 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje įsikūrusi mokykla	51
29 pav. Mokyklų aprūpinimas.....	52
30 pav. IKT taikymas pamokose (proc.)	53
31 pav. Mokyklos veiklos kokybės įvertinimas balais (proc.)	53
32 pav. Mokykloje kiekvieno mokinio bendrųjų gebėjimų pažangos įvertinimas (proc.).....	54
33 pav. Mokykloje mokinių mokymosi rezultatai gerai atspindi pasiekimų kokybę (proc.).....	55
34 pav. Mokykloje yra tinkama informacijos apie mokinių mokymosi rezultatus kaupimo sistema (proc.)..55	
35 pav. Informacija apie mokyklos mokinių mokymosi rezultatus yra tinkamai analizuojama (proc.).....55	
36 pav. Mokykloje yra veiksminga mokinių skatinama sistema (proc.).....	56
37 pav. Mokyklos mokytojai sėkmingai bendradarbiauja su mokinių tėvais, siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų (proc.)	56
38 pav. Mokykloje suteikiama švietimo pagalba (proc.)	56
39 pav. Mokinių iš SEK nepalankių šeimų pasiekimai yra prastesni (proc.).....	57
40 pav. Dėmesys mokinių kalbinio valstybinės kalbos (lietuvių) raštingumo ugdymui (proc.).....	58
41 pav. Dėmesys mokinių kalbinio užsienio kalbos (anglų) raštingumo ugdymui (proc.).....	58
42 pav. Dėmesys mokinių matematinio raštingumo ugdymui (proc.)	58
43 pav. Dėmesys mokinių informacinės kultūros ir kompiuterio raštingumo ugdymui (proc.)	58
44 pav. Dėmesys mokinių gamtamokslinio raštingumo ugdymui (proc.)	59
45 pav. Mokykla taiko įvairias priemones padėti mokiniams iš nepalankios SEK aplinkos (proc.)	59
46 pav. Labiausiai sąlygojantys mokinių mokymosi sėkmę veiksniai (proc.).....	60
47 pav. Labiausiai lemiantys mokinio mokymosi sėkmę vidiniai veiksniai (proc.)	60
48 pav. Išoriniai veiksniai, labiausiai lemiantys mokinių mokymosi sėkmę (proc.)	61
49 pav. Veiksniai, turintys daugiausiai įtakos geresniems mokinių pasiekimų rezultatams TMMK (proc.)..62	
50 pav. Veiksniai, turintys daugiausiai įtakos prastesniems mokinių pasiekimų rezultatams TMMK (proc.).....	64
51 pav. Veiksniai, padedantys labiausiai gerinti mokinių pasiekimus ir mažinti jų atotrūkį (proc.)	65

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas

Tyrimo anketa

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNAS

NMPP – nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas

NŠA – Nacionalinė švietimo agentūra

PISA – angl. Programme for International Student Assessment – tarptautinis švietimo tyrimas, kurio tikslas įvertinti mokinių žinias ir gebėjimus

PUPP – pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas

SEK – socialinis, ekonominis ir kultūrinis kontekstas

ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinė sistema

TMM – tautinių mažumų mokiniai

TMMK – mokyklos su tautinių mažumų mokomąja kalba

VBE – valstybinis brandos egzaminas

IVADAS

Temos aktualumas. Tautinė mažuma – asmenų grupė, gyvenanti konkrečioje valstybėje, savo noru pasirinkusi priklausomybę kitai tautai. Tautinei mažumai priklausančius asmenis sieja gimtoji kalba, religija, papročiai, tradicijos bei kultūra, kuriuos jie siekia puoselėti ir išsaugoti.

Remiantis oficialios statistikos portalo duomenimis, 2021 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 2 mln. 795,7 tūkst. nuolatinių gyventojų. Lietuviai sudarė 85,5 proc. šalies nuolatinių gyventojų, lenkai – 5,7 proc., rusai – 4,5 proc., kiti – 4,3 proc.¹ Daugiausia tautinių mažumų atstovų gyvena Klaipėdoje, Šiaurės rytų Lietuvoje, Vilniuje ir Vilniaus krašte.

Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, buvo nuspręsta išsaugoti mokyklas tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis, remti jų siekį palaikyti bei išsaugoti tautinę ir kultūrinę tapatybę Lietuvos visuomenėje, o kartu – sėkmingai integruotis į visuomeninį ir politinį gyvenimą. Mūsų valstybėje tautinių mažumų nariai turi puikią galimybę savo gimtąja kalba mokytis nuo ikimokyklinio ugdymo pakopos iki pat universitetinių studijų. Svarbu pažymėti, kad „Lietuvos Respublikos Konstitucija garantuoja tautinėms bendrijoms teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius, šalis yra pasirašiusi įvairias konvencijas, kurios gina tautinių mažumų teises, į nacionalinę teisę perkėlusios visus tarptautinius įsipareigojimus.“² Esminiai dokumentai, kuriais grindžiama tautinių mažumų švietimo teisių apsauga, yra Europos Tarybos priimta Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija (1995, Lietuva ratifikavo 2000) ir Hagos rekomendacijos dėl tautinių mažumų švietimo teisių (1996).

Svarbu paminėti, kad „Lietuvos Seimas 2011 m. kovo 17 dieną priėmė Švietimo įstatymo pataisas, įpareigojančias stiprinti lietuvių kalbos mokymąsi ir mokymąsi lietuvių kalba tautinių mažumų mokyklose. Numatyta:

- skirti daugiau laiko lietuvių kalbos kaip dalyko mokymuisi tautinių mažumų pradinėse ir pagrindinėse mokyklose;
- pereiti prie vienodos lietuvių kalbos ir literatūros programos visų Lietuvos mokyklų 11–12 klasėse;
- lietuviškai dėstyti Lietuvos istorijos ir geografijos temas bei pilietiškumo pagrindus;

¹ „Gyventojų skaičius ir sudėtis. Lietuvos gyventojai, 2021“, Oficialios statistikos portalas, žiūrėta 2022 m. sausio 3 d., <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2021/salies-gyventojai/gyventoju-skaicius-ir-sudetis>.

² „Tautinių mažumų teisinis reglamentavimas“ (Vilnius, 2020) <https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/40323%20TMD%201%20dalis.pdf>.

- 2013 m. pereiti prie vienodo lietuvių kalbos ir literatūros egzamino visų Lietuvos mokyklų abiturientams“.³

Šios Švietimo įstatymo pataisos įžeidė dalį tautinių mažumų atstovų. Lietuva kaltinama diskriminavimu ir asimiliavimo siekiu. Tačiau analizuojant pastarųjų penkerių metų mokinių PISA, PUPP ir VBE pasiekimų rezultatus, pastebėta, kad tautinių mažumų mokyklų pasiekimai yra prastesni negu mokyklų, kuriose mokomasi lietuvių mokomąja kalba. Ypač tai susiję su valstybinės kalbos mokymo(si) kokybe ir rezultatais. Todėl yra aktualu išryškinti veiksnius, lemiančius nevalstybine kalba besimokančių mokinių pasiekimus.

Svarbu pažymėti, kad tautinių mažumų mokinių sėkminga integracija nėra tik Lietuvai aktuali tema. Todėl reikėtų pažvelgti ir į užsienio šalių patirtį, kur mokinių pasiekimų rezultatai nepriklauso nuo lyties ar tautiškumo – nėra jokių privilegijų, papildomų finansavimų – tiesiog elgiamasi lygiai taip pat, kaip su dauguma.

Remiantis statistikos duomenimis, beveik ketvirtadalis Estijos gyventojų yra etniniai rusai. Be jų tautinėmis mažumomis laikomi vokiečiai, švedai bei žydai. Remiantis Estijos konstitucijos keliais straipsniais yra garantuojamos teisės palaikyti tautinį tapatumą, gauti išsilavinimą mažumų kalba ar oficialiai kreiptis mažumų kalba savivaldybių įstaigose, kur bent pusė gyventojų yra kitos nei estų tautybės. Estijos konstitucijos 37 straipsnis numato, kad „kiekvienas turi teisę gauti mokymą estų kalba. Mokomąją kalbą tautinių mažumų švietimo įstaigose pasirenka švietimo įstaigos institucija“.⁴ Tai reiškia, kad nors šios valstybės konstitucija garantuoja teisę į mokslą nevalstybine kalba, vis dėlto mokymo kalba yra tik estų.

Tatjana Evas, Alesandr Dusman, Merle Haruoja, Karin Suidre ir Raivo Vetik (2004) atliko tyrimą, kuriame nustatė aktualiausius klausimus, susijusius su rusų mažumos ugdymu Estijoje. Darbe aptariamas švietimo ir kovos su diskriminacija įstatymas, nacionalinės programos, praktika tautinių mažumų švietimo srityje ir teigiamas mažumų švietimo pavyzdys. Atlikus tyrimą nustatyta, kad tautinių mažumų pasiekimų rezultatai yra žymiai prastesni negu estų. Aukštąjį išsilavinimą įgyja tik labai mažas procentas nevalstybine kalba besimokančių studentų. Tokie tyrimo rezultatai paskatino dar labiau padėti mokiniams sėkmingai integruotis į Estijos visuomenę nuo pat ankstyvojo amžiaus – nuo darželio.

Atgavusi nepriklausomybę Estija nuolat stengėsi stiprinti tapatybės jausmą, puoselėti estų kalbą ir kultūrą – pagrindinis tikslas nurodytas Estijos konstitucijoje. Kita vertus, konstitucijoje pažymima, kad Estija yra daugiakultūrė šalis, gerbianti kitų tautų, gyvenančių Estijoje, tapatybę, kultūrą ir kalbą.

³ Vaiva Vaicekauskienė, „Tautinių mažumų švietimo politika: kur einama?“. *Švietimo problemas analizė*. (2011): 9 (59): 1, <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Tautiniu-ma%C5%BEum%C5%B3-%C5%A1vietimo-politika-Kur-einama-2011-lapkritis.pdf>.

⁴ Tatjana Evas ir kt., RAXEN_CC National Focal Point Estonia. *Analytical Report PHARE RAXEN_CC Minority Education*. Vienna, (2004): 4-19, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/271-edu_estonia_final.pdf.

Todėl buvo sukurta „Estijos visuomenės integravimo 2000–2007 m. programa“. Tai reiškia, kad jau nuo 2000 m. siekiama išspręsti problemas, nurodytas 1997 m. analitinėje ataskaitoje apie rusų kalbos mokyklas Estijoje. „Estijos visuomenės integravimo 2000–2007 m. programą“ sudaro 5 programos. Viena jų yra „Švietimas“, kurioje keliami tikslai, uždaviniai, rengiamos mokymo programos, medžiagos mokiniams, kurių gimtoji kalba nėra estų. Kita programa – „Tautinių mažumų švietimas ir kultūra“, kurios tikslas yra plėtoti, koordinuoti, įgyvendinti ir vertinti visos programos veiklą.

„Programa buvo gerai pagrįsta rusų bendruomenės padėties Estijoje tyrimais, tačiau dėl stipraus pasipriešinimo jos įgyvendinimas vėlavo ir prasidėjo tik pasibaigus programoje numatytam laikui. 2007–2008 m. m. rusakalbių mokyklų 10-os klasės pradėjo mokytis estų kalba estų literatūros kursą, 2008–2009 m. m. – dar 2–3 kursus papildomai, 2009–2010 m. m. – estų literatūrą ir 5 kitus kursus ir t. t., o 2011–2012 m. m. dešimtokai mokosi 60 proc. kursų estų kalba. Rusų mokyklų direktoriai ir dalykų, kurių privalo būti mokomasi estų kalba (literatūra, socialiniai mokslai (įskaitant geografiją, muziką), mokytojai baigė specialius estų kalbos ir dėstymo ja kursus. Ši politika, Estijos rusų organizacijų vadinama asimiliacija, pačių estų laikoma jų visuomenei būtinu integravimu.“⁵

Analizuojant dabartinius Estijos PISA mokinių pasiekimų rezultatus, galima teigti, jog dabartiniu laikotarpiu Estijos šalis yra Europos švietimo lyderė. Šios šalies mokiniai pažangumu lenkia didžiausių Europos šalių, įskaitant Jungtinės Karalystės, atstovus. Tereikėjo pastangų, laiko ir tikslinio finansavimo, kad ne tik mokiniai galėtų pereiti prie mokymosi estų kalba, bet ir pedagogai sėkmingai keltų savo kvalifikaciją.

Šis darbas – bandymas palyginti sėkmingą užsienio šalių ir Lietuvos patirtį ugdant tautinių mažumų mokinius, rasti tinkamų būdų kaip galima būtų pagerinti Lietuvos tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus.

Tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiantys veiksniai – Lietuvoje dar neištirta tema, bet yra darbų, pasirodžiusių panašia tema. Paminėtini tokie darbai kaip: Danguolės Janonienės magistro darbas „Tautinių mažumų vaikų mokyklinė integracija“ (2005), A. Buločnikovo magistro darbas „Teisinio ugdymo ypatumai tautinių mažumų mokyklose“ (2009). Juose analizuotos tautinių mažumų integracija, teisinis ugdymas, bet ne tautinių mažumų mokinių pasiekimų gerinimas. Simono Klimanskio, Viliaus Ivanausko, Gedimino Kazėno, Vytauto Keršansko, Šarūno Legato mokslo studijoje „Tautinės mažumos Lietuvoje“ „analizuojama tautinių mažumų padėtis Lietuvoje, didelis dėmesys skiriamas gausiai tautinių mažumų gyvenamam Pietryčių Lietuvos regionui. Remiantis analizės rezultatais parengta tautinių mažumų politikos 2018–2027

⁵ Vaicekauskienė, *supra note*.

m. veiklos strategija, taip pat aprašytas šios strategijos įgyvendinimo mechanizmas, pateikta jo schema ir strategijos įgyvendinimo vertinimo metodika su konkrečiais rodikliais, kurie leistų įvertinti pažangą.“⁶

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (2018) parengė „Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizę“, kurios tikslas – „apžvelgti tautinių mažumų ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo būklę Lietuvoje ir pastarųjų penkerių metų jos kaitą, atsižvelgiant į tautinių mažumų ugdymui keliamus tikslus, išryškinant esmines tendencijas, patiriamus sunkumus ir sėkmę“.⁷

Tautinės mažumos sudaro nemažą Lietuvos gyventojų dalį, kuri turi įtakos valstybės gyvenimui. Todėl būtina atskleisti, kodėl tautinių mažumų mokinių VBE pasiekimai yra prastesni už kandidatų iš mokyklų lietuvių mokomąją kalbą.

Tyrimo objektas: Tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiantys veiksniai.

Tyrimo tikslas: Atskleisti veiksnius, lemiančius tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus.

Darbo uždaviniai:

1. Analizuojant mokslinę ir metodinę literatūrą, įvertinti Lietuvos patirtį ugdant tautinių mažumų mokinius.
2. Analizuojant teisės aktus, įvertinti tautinių mažumų mokyklų tinklą ir personalą.
3. Analizuojant tautinių mažumų mokinių NMPP, PUPP ir VBE rezultatus, išryškinti pasiekimų rezultatų problemas.
4. Taikant anketavimo metodą, identifikuoti veiksnius, lemiančius tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus.

Tyrimo hipotezė: Socialinė tautinių mažumų atskirtis, netinkamų mokymo metodų taikymas yra pagrindiniai veiksniai, lemiantys tautinių mažumų mokinių mokymosi pasiekimus.

Tyrimo metodai:

Pirmas uždavinys bus realizuojamas analizuojant mokslinę ir metodinę literatūrą.

Antras uždavinys bus įgyvendinamas taikant teisės aktų analizę.

Trečias uždavinys bus įgyvendinamas taikant NMPP, PUPP ir VBE rezultatų analizę.

Ketvirtas uždavinys bus realizuojamas taikant anketavimo metodą.

Darbo struktūra ir apimtis:

Magistrinį baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje dalyje nagrinėjami Lietuvos tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiančių veiksnių teoriniai aspektai. Antrojoje dalyje aprašoma tautinių mažumų

⁶ Simonas Klimanskis ir kt., *Tautinės mažumos Lietuvoje: studija* (Vilnius: Rytų Europos studijų centras, 2017), 72.

⁷ *Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė*. Nacionalinė švietimo agentūra (2018), <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2019/02/Lietuvos-tautiniu-mazumu-svietimo-bukles-analize.pdf>.

pasiekimus lemiančių veiksnių tyrimo metodologija. Trečiojoje dalyje analizuojami tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiančių veiksnių tyrimo rezultatai.

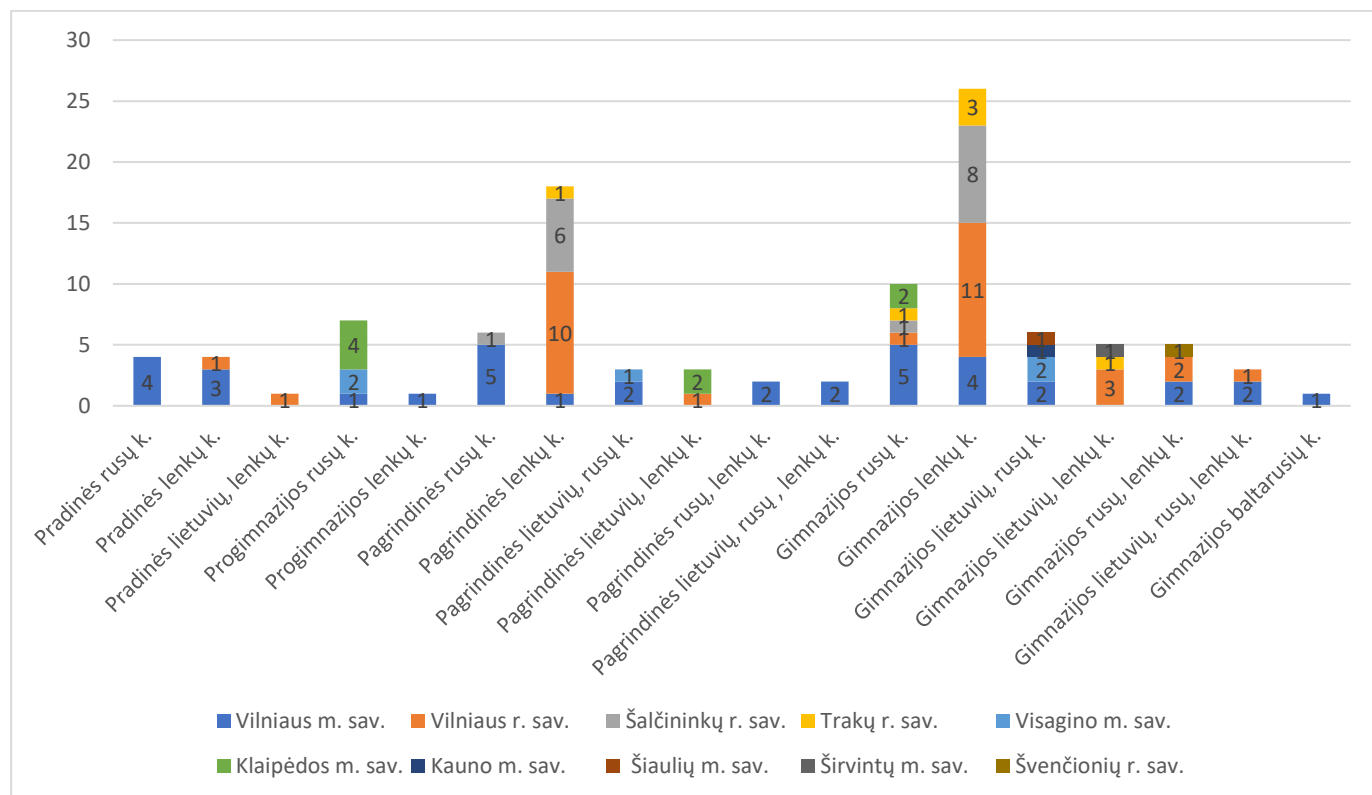
1. LIETUVOS TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKINIŲ PASIEKIMUS LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TEORINIS PAGRINIMAS

1.1. Švietimo organizavimas Lietuvoje

1.1.1. Tautinių mažumų mokyklos

Atkūrus Lietuvos Respublikos Nepriklausomybę buvo nuspręsta išsaugoti tautinių mažumų mokyklas – pagal Švietimo įstatymą, tautinės mažumos turi teisę ir gali mokytis ugdymo įstaigose, kuriose ugdymo procesas organizuojamas tautinės mažumos kalba. Remiantis 2018 m. Nacionalinės švietimo agentūros (toliau NŠA) pateiktais duomenimis Lietuvoje veikė 91 ikimokyklinio ugdymo įstaiga ir 107 bendrojo ugdymo mokyklos, kuriose ugdymas vyko nevalstybine kalba. Tarp jų daugiausia yra rusų ir lenkų švietimo įstaigų, kelios žydų ir viena baltarusių mokykla.

Bendrojo ugdymo mokyklų tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis yra 10-tyje Lietuvos savivaldybių: Vilniaus m., Vilniaus r., Šalčininkų raj., Trakų raj., Visagino m., Klaipėdos m., Kauno m., Šiaulių m., Širvintų raj. ir Švenčionių raj. Lietuvoje veikia įvairių tipų ir paskirčių mokyklos, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ugdymo, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas (žr. 1 pav.).

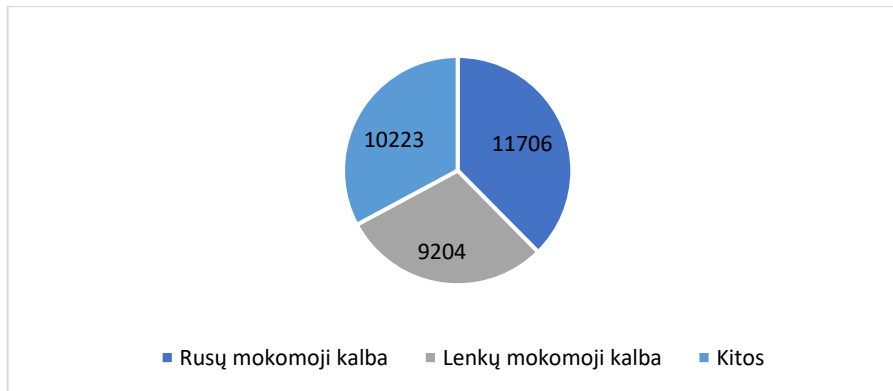

1 pav. Bendrojo ugdymo mokyklos pagal mokomąsias kalbas savivaldybėse 2018–2019 m. m.

Tokios ugdymo įstaigos įsteigtos gausiai tautinių mažumų gyvenamosiose vietovėse, miestuose, rajonuose. Labiausiai tautinių mažumų apgyvendinta yra Pietryčių Lietuva, kuri apima Vilniaus, Trakų,

Šalčininkų ir Švenčionių rajonus – kas užima kiek mažiau nei dešimtadalį Lietuvos teritorijos. Remiantis šiais duomenimis, galima teigti, kad Lietuvoje yra laiduojamas pakankamas švietimo įstaigų prieinamumas. Tautinių mažumų mokiniai turi teisę ir galimybę mokytis gimtąja nevalstybine kalba, dalyvauti neformaliojo vaikų švietimo veiklose savo gimtąja kalba.

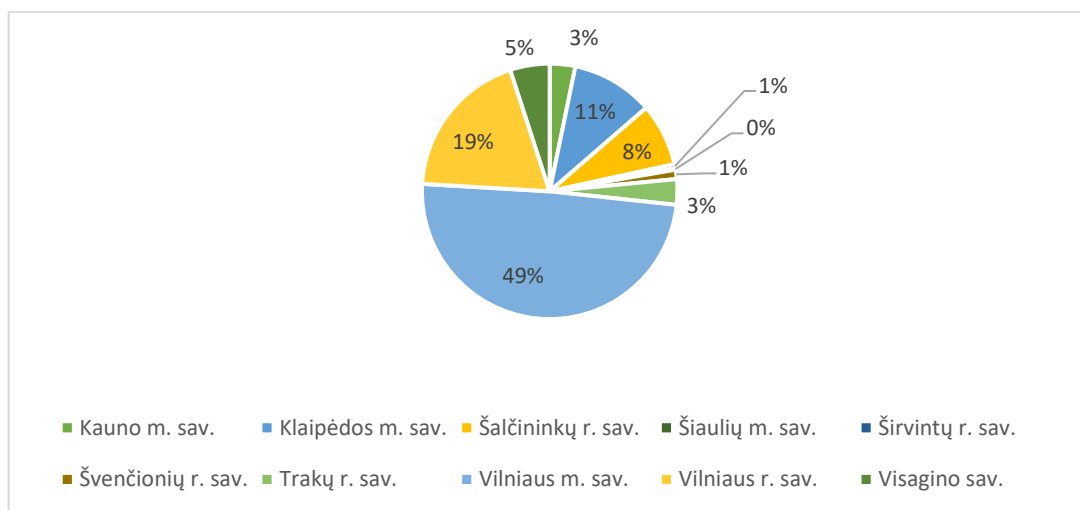
NŠA 2018 m. duomenimis, tokia teise Lietuvoje naudojosi 36 tūkst. ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo mokinių. Iš jų daugiau kaip 20 tūkst. mokėsi rusų ir daugiau kaip 15 tūkst. lenkų kalbomis. 2018-2019 m. m. bendrojo ugdymo tautinių mažumų mokyklose mokėsi 331591 mokinys.

2 pav. Bendrojo ugdymo tautinių mažumų mokyklų mokinių skaičius 2018-2019 m. m.

Iš 2 pav. matoma, kad daugiausiai mokinių mokosi rusų mokomąja kalba. Kitos mokomosios kalbos: dvikalbės ir trikalbės mokyklos, kuriose bent viena iš mokomųjų kalbų yra rusų arba lenkų (lietuvių-lenkų, lietuvių-rusų, lenkų-rusų, lietuvių-lenkų-rusų) ir mokykla baltarusių mokomąja kalba.

Didžiausias tautinių mažumų mokinių skaičius yra Vilniaus m. sav. (žr. 3 pav.). Jį sudaro net 49 procentai visų tautinių mažumų mokinių. Mažiausiai mokinių, besimokančių nevalstybine kalba, mokosi Šiaulių m. sav., Švenčionių r. sav. ir Širvintų r. sav., kas sudaro vos 1 proc.

3 pav. Tautinių mažumų mokinių skaičius procentais, 2018-2019 m.

Lyginant pastaruosius penkerius metus, pastebima, kad mokinių, kurie mokosi bendrojo ugdymo mokyklose tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis, skaičius pakito: lenkų mokomąja kalba besimokančių mokinių – sumažėjo 4,7 proc., rusų kalba – padidėjo 3,2 proc. Tačiau svarbu paminėti, kad sumažėjo ir visos Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų skaičius.

Remiantis NŠA duomenimis 2018 m. Lietuvoje veikė 1313 bendrojo ugdymo mokyklos (su padaliniais). 2019 m. – 1271 institucijos, o 2020 m. – 1198. Per pastaruosius trejus metus buvo uždarytos 5 lenkų mokyklos, 1 rusų mokykla, 1 lenkų-rusų mokykla ir net 111 bendrojo ugdymo mokyklų, kuriose mokomoji kalba yra lietuvių.

2020-2021 m. Švietimo valdymo informacinės sistemos (toliau ŠVIS) statistiniai duomenys rodo, kad 2020-2021 m. Lietuvoje veikia 102 bendrojo lavinimo mokyklos, kuriose ugdymas vyksta nevalstybine kalba. Didžiausias tokių mokyklų skaičius išliko Vilniaus mieste ir rajone, kas sudaro 66,66 proc. visų tautinių mažumų mokyklų skaičių.⁸

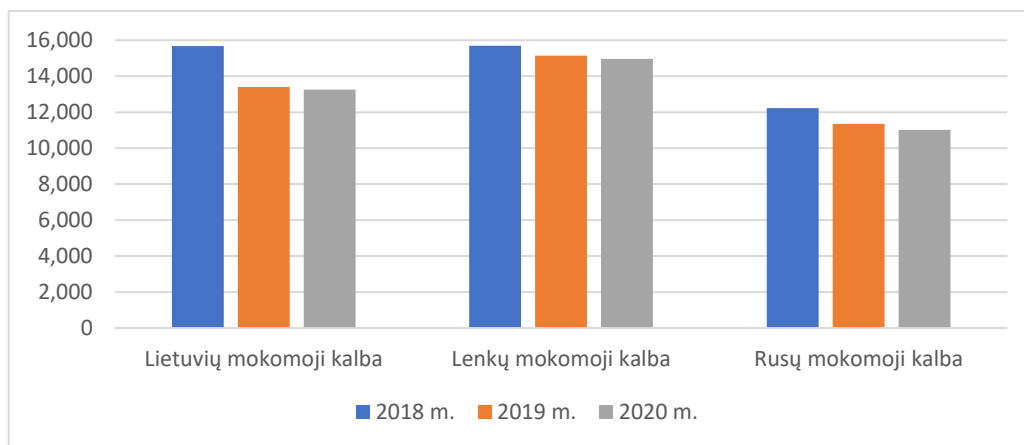
Statistiniai duomenys byloja, kad 2018-2019 m. Lietuvoje bendras mokinių skaičius buvo 331591. Iš jų: 300458 mokiniai, besimokantys lietuvių mokomąja kalba, 9204 – lenkų mokomąja kalba, 11706 – rusų mokomąja kalba ir 10223 – kita. 2019-2020 m. mokinių skaičius Lietuvoje nežymiai padidėjo – jį sudarė 331803 mokiniai: 300497 mokiniai, besimokantys lietuvių mokomąja kalba, 9203 – lenkų mokomąja kalba, 12602 – rusų mokomąja kalba ir 9501 – kita. 2020-2021 m. mokinių skaičius išaugo iki 333211. Iš jų 301709 mokiniai, besimokantys lietuvių mokomąja kalba, 9119 – lenkų mokomąja kalba, 12552 – rusų mokomąja kalba ir 9831 – kita.⁹

2018-2019 m. mieste bendrojo ugdymo mokyklose 73,95 proc. mokinių mokėsi lietuvių mokomąja kalba. 1,71 proc. sudarė lenkų mokomąja kalba besimokantys mokiniai, 3,46 proc. – rusų mokomąja kalba ir 2,23 proc. – kitos. Kaime lietuvių mokomąja kalba mokėsi 16,66 proc. mokinių, lenkų – 1,07 proc., rusų – 0,07 proc. ir kitos – 0,85 proc. 2019-2020 m. mieste bendrojo ugdymo mokyklose 74,53 proc. mokinių mokėsi lietuvių mokomąja kalba. 1,72 proc. sudarė lenkų mokomąja kalba besimokantys mokiniai, 3,72 proc. – rusų mokomąja kalba ir 2 proc. – kitos. Kaime lietuvių mokomąja kalba mokėsi 16,03 proc. mokinių, lenkų – 1,06 proc., rusų – 0,08 proc. ir kitos – 0,86 proc. 2020-2021 m. mieste bendrojo ugdymo mokyklose 75,04 proc. mokinių mokėsi lietuvių mokomąja kalba. 1,75 proc. sudarė lenkų mokomąja kalba besimokantys mokiniai, 3,69 proc. – rusų mokomąja kalba ir 2,04 proc. – kitos. Kaime lietuvių mokomąja kalba mokėsi 15,50 proc. mokinių, lenkų – 0,98 proc., rusų – 0,08 proc. ir kitos – 0,91 proc.

⁸ „Tautinių mažumų kalbomis veikiančių mokyklų skaičius, 2018-2021“, ŠVIS, žiūrėta 2021 m. spalio 15 d. <http://www.svis.smm.lt/bendrasis-ugdymas-2/>.

⁹ *Ibid.*

Bendras mokinių skaičius mieste išaugo, o kaime atvirksčiai – sumažėjo. Tad lyginant 2018 ir 2020 m. akivaizdžiai suprantama, kad sumažėjo ir vienam mokiniui atitenkantis mokyklos patalpų plotas. 2018 m. vienam mokiniui tenkantis mokyklos patalpų plotas lietuvių kalbos mokyklose buvo 15,682 kv. m. Mokyklose, kuriose ugdymas vyksta lenkų mokomąja kalba – 15,699 kv. m, rusų kalbos mokyklose – 12,222 kv. m. 2019 m. lietuvių kalbos mokyklose – 13,398 kv. m, lenkų – 15,142 kv. m, rusų – 11,345 kv. m. 2020 m. lietuvių mokyklose – 13,261 kv. m, lenkų – 14,971 kv. m, rusų – 11,020 kv. m.

4 pav. Mokyklos patalpų plotas (kv. m.), tenkantis vienam mokiniui, pagal mokomąsias kalbas

Dabartiniu laiku „mokyklų tinklas Lietuvoje planuojamas pagal Vyriausybės 2011 m. birželio 29 d. patvirtintas Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisykles, kuriose nustatytos tinklo kūrimo nuostatos, procedūros, kaip rengiami bendrieji planai, steigiamos, reorganizuojamos, likviduojamos mokyklos. Mokyklų tinklas turi būti kuriamas siekiant teikti prieinamą geros kokybės privalomą ir visuotinį švietimą už protingą, tai yra, valstybei ir savivaldybėms pakeliamą kainą. Savivaldybės mokyklų tinklą tvarko savivaldybė. Savivaldybės gali bendradarbiauti, tvarkydamos savo mokyklų tinklus, tačiau kol kas tai nėra dažna praktika.“¹⁰

Apibendrinant galima teigti, kad teisinis švietimo reglamentavimas užtikrina tautinėms mažumoms galimybę mokytis gimtąja kalba. Lietuvoje užtikrinamas pakankamas švietimo įstaigų prieinamumas.

Sumažėjus bendrojo lavinimo mokyklų skaičiui sumažėjo ir vienam mokiniui tenkantis mokyklos patalpų plotas. Kadangi Lietuvoje daugiausiai buvo uždarytų bendrojo lavinimo mokyklų lietuvių mokomąja kalba, o mokinių jose padaugėjo, tai labiausiai mokyklos patalpų plotas atitenkantis vienam mokiniui sumažėjo būtent lietuvių mokomosios kalbos mokyklose. Didžiausias mokyklos patalpų plotas tenka lenkų mokomąja kalba besimokantiems mokiniams, mažiausias – rusų. Taip pat svarbu paminėti, kad šiuo metu tankiausiai išsidėsčiusios yra lenkų tautinių mažumų mokyklos. Kai kurios mokyklos yra pustuštės ir nesiekia 100

¹⁰ „Pagrindinio ugdymo organizavimas“, European Commission, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-general-lower-secondary-education-22_lt.

mokinių skaičiaus, kas yra neracionalu ir neefektyvu skirti lėšas mokymui ir mokyklos aplinkai išlaikyti. Todėl mokyklų tinklo formavimas ir pavėžėjimas yra dvi optimaliausias priemonės, kurios užtikrina mokiniams mokymąsi kuo arčiau namų esančiose mokyklose.

1.1.2. Ugdymo programos tautinių mažumų švietimo įstaigose

Lietuvoje švietimas mokyklose (dažniausiai) vykdomas lietuvių kalba – valstybine. Tačiau tautinių mažumų mokiniai gali pasirinkti vieną iš dviejų variantų:

1. „Jie gali mokytis mokyklose, kuriose mokosi lietuvių kalba, ir kartu mokosi savo gimtosios kalbos kaip dalyko. Tautinės mažumos kalba taip pat gali būti mokomi kai kurie pasirenkamieji dalykai.

2. Tautinių mažumų atstovai gali mokytis mokyklose, kuriose ugdymas vyksta tautinės mažumos kalba. Tokiu atveju pradinėse klasėse ugdymas vyksta tautinės mažumos kalba. Lietuvių kalbos pradinėse klasėse mokomasi per lietuvių kalbos pamokas ir integruotai. Į pradinio ugdymo dalykus, mokomus tautinės mažumos kalba, integruojami lietuvių kalbos mokymo fragmentai. Rekomenduojama lietuvių kalba mokyti pasaulio pažinimo temas, kurios yra susijusios su Lietuvos istorija, geografija, kultūra. Jei tėvai (globėjai) pageidauja, lietuvių kalba mokomasi ir kitų dalykų.“¹¹

1 lentelė. Lietuvių kalbos pamokų valandos

Ugdymo etapai	Klasės	Gimtosios k. mokyklose su tautinių mažumų dėstomąja k.	Lietuvių k. mokyklose su tautinių mažumų dėstomąja k.	Privalomas gimtosios ir lietuvių k. kalbinis krūvis mokyklose su tautinių mažumų dėstomąja k.	Lietuvių k. mokyklose su lietuvių dėstomąja k.
Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas			5 val./sav.	5 val./sav.	Visi užsiėmimai lietuvių k.
Pradinis ugdymas	1	245	175	420	280
	2	245	140	385	245
	3	245	175	420	245
	4	245	175	420	245
Pagrindinis ugdymas	5	370	370	740	370
	6	370	370	740	370
	7	370	370	740	370
	8	370	370	740	370
	9 (I gimnazijos)	296	333	629	333
10 (II gimnazijos)	296	333	629	333	
Vidurinis ugdymas	III gimnazijos	280 (bendras k.)	385 (bendras k.)	665 (abu bendrieji)	280 (bendras k.)

¹¹ „Pradinis ugdymas: mokymas ir mokymasis“, European Commission, žiūrėta 2022 m. sausio 28 d., https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-primary-education-27_lt.

I lentelės tęsinys

	<i>IV gimnazijos</i>	350 (išplėstinis k.)	455 (išplėstinis k.)	805 (abu išplėstiniai)	350 (išplėstinis k.)
--	----------------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------	-------------------------

Sudaryta darbo autorės pagal „2021-2022 ir 2022-2023 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai, 2021“¹²

Tautinių mažumų švietimo įstaigose „ugdymo programos vykdomos dvikalbio ugdymo būdu – tautinės mažumos kalba ir valstybine – lietuvių kalba. Savaitinių pamokų skaičius tautinių mažumų mokyklose yra 2–3 pamokomis didesnis nei mokyklose, kuriose mokoma lietuvių kalba. Mokyklos užtikrina minimalų dalykų, kurių mokoma lietuvių kalba, skaičių“.¹³ Išskirtiniais atvejais, jeigu mokinių tėvai ar globėjai pageidauja valstybine kalba mokytis daugiau dalykų nei nustatyta teisės aktais, mokykla privalo tai užtikrinti.

Svarbu paminėti, kad „brandos egzaminai, išskyrus lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminą, iki 2012 m. buvo laikomi pagal vieną programą visose Lietuvos mokyklose“.¹⁴ Tačiau analizuojant lietuvių kalba ir nevalstybine kalba besimokančių mokinių mokymosi rezultatus, pastebėta, kad pastarųjų, ypač lenkų mokinių, lietuvių kalbos žinios yra žymiai prastesnės. Todėl 2011 m. kovo 17 d. buvo pripažintas įstatymų „vienodas lietuvių kalbos ir literatūros egzaminas tiek lietuvių, tiek ir tautinių mažumų mokyklų mokiniams. Švietimo ir mokslo ministro priimtu 2011-07-01 įsakymu Nr. V-1197 buvo nustatyta, kad vienodas lietuvių kalbos brandos egzaminas privalomas visiems moksleiviams, kurie baigė vidurinės mokyklos lietuvių kalbos ir literatūros kursą“.¹⁵ Šis egzaminas abiturientams tapo privalomas jau 2013 metais. „Kalbos taisyklingumo ir kalbinės raiškos normų aprašas kandidatų iš mokyklų lietuvių mokomąja kalba ir tautinės mažumos mokomąja kalba darbams vertinti pereinamuoju laikotarpiu buvo nustatomas pagal Nacionalinio egzaminų centro tyrimų duomenis ir skelbiamas svetainėje www.nec.lt atitinkamai iki 2012 m., 2013 m., 2014 m., 2015 m., 2016 m., 2017 m., 2018 m., 2019 m. lapkričio 15 d.“¹⁶

¹² Józef Kwiatkowski, „„Macierz Szkolna“ o stanie szkolnictwa polskiego na Litwie“, Portal szkolny, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d., <http://portalszkolny.org/macierz-szkolna-o-stanie-szkolnictwa-polskiego-na-litwie/>.

¹³ Evaldas Bakonis ir kt., *Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė*, Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2018, <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2019/02/Lietuvos-tautini%C5%B3-ma%C5%BEum%C5%B3-%C5%A1vietimo-b%C5%ABkl%C4%97s-analiz%C4%97-2018-m.1.pdf>.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ „Įsakymas „Dėl Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2011 m. liepos 1 d. įsakymo Nr. V-1197 „Dėl Brandos egzaminų programų ir lietuvių kalbos ir literatūros įskaitos programos patvirtinimo“ pakeitimo“ 2022 m. sausio 5 d. Nr. V-23“, TAR, žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/136d82606f3011ecb2fe9975f8a9e52e?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=ce7652de-dfab-4f52-a240-5c5e5cc0c233>.

¹⁶ „Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 38 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-4094““, TAR, žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/745b02b0bb4111e8aa33fe8f0fea665f?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=2435b9f7-c310-4134-9e0f-821d38463b7c>

Tai reiškia, kad „nuo 2013 m. iki 2019 m. pagal vieną programą buvo laikomas lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminas, tačiau besimokančių skirtingomis kalbomis mokinių rezultatai vertinami skirtingai. Tokiu būdu buvo numatytas pereinamasis laikotarpis, kol mokyklas baigs pagal suvienodintą lietuvių kalbos ir literatūros mokymosi programą pradėję mokyti penktokai, ir šiuo laikotarpiu diferencijuojamas šio dalyko brandos egzamino vertinimas. Mokinių, besimokančių tautinių mažumų kalbomis, darbams vertinant buvo taikomi žemesni reikalavimai nei mokyklų lietuvių kalba mokiniams“.¹⁷

Nuo 2019-2020 m. m. dvylikų klasių mokiniai buvo vertinami vienodai. Vis dėlto pastebėta, kad valstybinio lietuvių kalbos egzamino suvienodinimas ar mokyklų tinklo optimizacija neatnešė lauktų rezultatų. Priešingai – tautinių mažumų, ypač lenkų, lietuvių kalbos egzaminų pasiekimai išliko netenkinantys.

Todėl buvo įdėta nemažai pastangų, stiprinant tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (2018) parengė „Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizę“, kurios tikslas – „apžvelgti tautinių mažumų ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo būklę Lietuvoje ir pastarųjų penkerių metų jos kaitą, atsižvelgiant į tautinių mažumų ugdymui keliamus tikslus, išryškinant esmines tendencijas, patiriamus sunkumus ir sėkmę“.¹⁸

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau ŠMSM), siekdama, kad tautinių mažumų mokyklose besimokantys vaikai geriau įvaldytų valstybinę lietuvių kalbą ėmėsi iniciatyvų inicijuoti projektą, kuriuo siekiama stiprinti lietuvių kalbą nuo ankstyvojo amžiaus, t. y. ikimokyklinio ugdymo. Nuspręsta ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme tautinių mažumų vaikams per savaitę skirti ne mažiau kaip 5 valandas mokymui lietuvių kalba. Ikimokyklinio amžiaus vaikams iki tol tokia galimybė nebuvo taikoma.

Įsteigta Tautinių mažumų švietimo komisija, kuri privalo „užtikrinti 2019 m. lapkričio 20 d. Varšuvoje pasirašytos deklaracijos „Dėl lenkų tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje ir lietuvių tautinės mažumos Lenkijos Respublikoje švietimo“ įgyvendinimo plano stebėseną bei teikti siūlymus ir išvadas švietimo, mokslo ir sporto ministrui dėl įgyvendinimo plano vykdymo; prireikus teikti nuomonę ir išvadas, jei į ją kreipiasi švietimo, mokslo ir sporto ministras, kitos institucijos ar savo iniciatyva tautinių mažumų švietimo klausimais“.¹⁹ Taip pat 2020 m. gruodžio 8 d. patvirtinta nauja Tautinių mažumų švietimo komisija, kurios pagrindinė esmė – „teikti pasiūlymus dėl tautinių mažumų švietimo politikos formavimo ir įgyvendinimo ir atlikti prieš metus Varšuvoje pasirašytos deklaracijos dėl lenkų tautinės mažumos Lietuvoje ir lietuvių

¹⁷ „Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė“, *supra note*.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ „Sakymas „Dėl tautinių mažumų švietimo komisijos nuostatų patvirtinimo 2020 m. lapkričio 13 d. Nr. V-1761““, TAR, žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fc72c1d225f011eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=4t02bu2en>.

tautinės mažumos Lenkijoje švietimo įgyvendinimo plano stebėseną.²⁰ Tokiu būdu siekiama išsaugoti tautinių mažumų kultūrą, tradicijas, bet tuo pačiu ir stiprinti valstybinės kalbos mokėjimą, mažinant socialinę, ekonominę, kultūrinę (toliau SEK) atskirtį.

Švietimo, mokslo ir sporto ministrės J. Šiugždinienės priimtu 2020 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. XIVP-90 buvo nutarta, kad:

- „tautinių mažumų mokyklos taptų vieta, ugdančia ne tik labai geras lenkų, rusų, ukrainiečių ar baltarusių, tačiau ir labai geras lietuvių kalbos žinias;
- bus ieškoma galimybių prisidėti prie vadovėlių lietuvių, lenkų, rusų ir baltarusių kalba atnaujinimo pagal naujausias ugdymo programas ir tendencijas;
- bus gyvendintas konceptualus požiūris į dvikalbį ar daugiakalbį ugdymą, padedantį tautinių mažumų vaikams integruotis aplinkoje, kurioje vartojama lietuvių kalba, ir atvirkščiai;
- bus užtikrinta, kad moksleiviams būtų sudaryta galimybė objektyviai susipažinti su krašto istorija, tautinių mažumų indėliu į Lietuvos kultūrą, istoriją ir kitas viešojo gyvenimo sritis;
- bus plečiamas skaitmeninio ugdymo turinys užsienio kalbomis prieinamas tautinių mažumų mokyklose;
- bus planuojamos įvertintos galimybės įdarbinti mokytojus iš Lenkijos, Ukrainos, Baltarusijos dirbti tautinių mažumų mokyklose Lietuvoje;
- tautinių mažumų bendruomenės bus įtrauktos į diskusiją dėl ugdymo kokybės standarto“.²¹

Dar vienas pasiekimas – Lietuvos ir Lenkijos susitarimas dėl tautinių mažumų mokinių, kurie mokosi lenkų, rusų, baltarusių ir vokiečių mokomąja kalba brandos egzaminų pakeitimo. Nuo 2022 m. tautinių mažumų mokiniai turės galimybę laikyti valstybinį gimtosios kalbos brandos egzaminą. Ši nuostata įtvirtinta Bendrųjų programų atnaujinimo gairių pakeitimuose. „Nutarta, kad 2022-ieji bus pasirengimo pradžios valstybiniam brandos egzaminui metai. Nuo kurių metų valstybinį gimtosios kalbos egzaminą laikys tautinių mažumų mokyklų abiturientai, dar bus tariamasi su tautinių mažumų bendruomenėmis. Atnaujintos vidurinio ugdymo tautinių mažumų ugdymo programos bus atspirties tašku mokiniams ruošiantis valstybiniam gimtosios kalbos egzaminui“.²²

²⁰ „Įsakymas „Dėl tautinių mažumų švietimo komisijos nuostatų patvirtinimo 2020 m. lapkričio 13 d. Nr. V-1761““, *supra note*.

²¹ „Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, 2020/Nr. XIVP-90““, TAR, žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3955e800388111eb8c97e01ffe050e1c>.

²² „Laikantis dvišalio sutarimo su Lenkija, gerinamos sąlygos tautinių mažumų mokiniams“, *Švietimo naujienos*, žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d., <https://www.svietimonaujienos.lt/laikantis-dvisalio-sutarimo-su-lenkija-gerinamos-salygos-tautiniu-mazumu-mokiniams/>.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva įgyvendina tarptautinius ir nacionalinius įsipareigojimus tautinių mažumų teisių apsaugos srityje, sudarydama sąlygas tautinėms mažumoms mokytis gimtosios kalbos, gimtąja kalba ir išmokti valstybinę kalbą tiek, kad būtų galima sėkmingai dalyvauti šalies gyvenime. Valstybinės kalbos mokymasis prasideda nuo darželio. Tam skiriamos ne mažiau kaip 5 valandos. Nuolatinis ir nuoseklus bendravimas ir bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis dalijantis patirtimi – viena iš priemonių, kuri padeda veiksmingai tobulinti bendrąjį ugdymą, drauge ieškant abiem valstybėms bendrų problemų sprendimų prisidėti prie vertingos jų paskirties sklaidos ir panaudojimo mokyklose.

1.1.3. Tautinių mažumų mokyklų tinklas ir personalas

Kiekvienos mokyklos paskirtis yra mokinių mokymosi pažanga. „Gera mokykla – pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis ugdymą grindžianti, prasmės, atradimų ir asmens ugdymo(si) sėkmės siekianti mokykla, kuri savo veikloje vadovaujasi mokyklos bendruomenės susitarimais ir mokymusi. Ši geros mokyklos sąvoka apibrėžia pagrindines Konceptijos vertybes ir nusako mokyklos veiklos tobulinimo kryptį.“²³

Pasak mokslininko, biochemiko Algimanto Markausko, „mokyklos vadovas – toks pats lemtingas vaiko gyvenime žmogus, kaip ir mokytojas. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau EBPO) PISA tyrimų rezultatai rodo, kad kryptingas mokyklų vadovų orientavimasis į mokymo(si) pasiekimus pamokoje, lyderystė ir įgytų žinių kūrybingas taikymas lemia geresnius mokinių pasiekimus.“²⁴

Mokyklos direktorius yra aukščiausias švietimo darbuotojas įstaigos hierarchijoje, kuris įdarbina mokytojus, atstovauja mokyklai už jos ribų, pirmininkauja pedagoginei tarybai, rūpinasi mokinių gerove. Direktorius, dirbantis vadovu, nėra darbdavys – jis yra mokyklos darbuotojas. „Vadovas atlieka pagrindinį vaidmenį tobulinant mokymo ir mokymosi praktiką, mokyklos politiką, taip pat palaikant ryšius tarp atskirų mokyklų ir išorinio pasaulio. Tai išryškina kitą esminį iššūkį – rūpintis švietimo kokybe ir užtikrinti pažangos tvarumą.“²⁵ Mokyklos direktorius telkia mokyklos bendruomenę įgyvendinant valstybinę ir savivaldybės švietimo politiką, inicijuoja ir vykdo ilgalaikes ir trumpalaikes mokyklos veiklos programas.

²³ „Isakymas „Dėl Geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo, 2015 m. gruodžio 21 d./ Nr. V-1308““, TAR, žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=32wf90sn>.

²⁴ „Stipraus mokyklos vadovo svarba“, *Lrytas*, 2016 m. lapkričio 7 d., <https://www.lrytas.lt/it/ismanyk/2016/11/07/news/stipraus-mokyklos-vadovo-svarba-807460>.

²⁵ „Švietimo įstaigų vadovai: iššūkiai ir pokyčiai“, Švietimo problemos analizė, Vilnius: Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2021 m. kovas, Nr. 1 (191), https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/04/SPA-Nr.1-Svietimo-istaigu-vadovai_elektroninis.pdf.

A. Markausko teigimu, „Mokyklos vadovas savo lyderyste kuria teigiamą aplinką. Jei tikslai ir būdai, kaip juos pasiekti, išaiškėja per diskusiją su komanda, tuomet žmonės įsitraukia, jų nuomonė yra gerbiama, o ir atmosfera automatiškai pasidaro gera“.²⁶

Lietuvoje nuo 2018 m. buvo patvirtinta „penkerių metų vadovavimo švietimo įstaigai kadencija. Pagal Švietimo įstatymą, pasibaigus pirmajai penkerių metų kadencijai, vadovas gali būti skiriamas be konkurso antrajai penkerių metų kadencijai, jeigu jo metų veikla kiekvienais metais buvo vertinama labai gerai arba gerai“.²⁷

Remiantis NŠA duomenimis, 2021 m. Lietuvoje 60 bendrojo lavinimo mokyklų buvo be vadovų: 3 iš jų – lenkų mokyklos, 1 – rusų. Daugiausiai mokyklų vadovų trūksta Kaune. Buvęs Švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius teigia, kad problema atsirado dėl vadovų rotacijos. Anot A. Monkevičiaus, „pagrindinė priežastis yra tai, kad buvo įvestos vadovų kadencijos, pradedant nuo daug metų dirbusių vadovų 20–30 ir daugiau metų ir iš tiesų sugriežtinus atranką susidarė ta situacija“.²⁸

Vilniaus licėjaus vadovas Saulius Jurkevičius nesutiko su šiuo nauju įstatymu, nes pasak jo, tai sukuria laikinumo jausmą: Mokykla yra bendruomenė, kuri nesusiformuoja tik per metus ar du, jai reikalingas ilgalaikis darbas. Žmogus, atėjęs kadencijai, nebus labai rimtai nusiteikęs, neturės perspektyvos ką nors pakeisti ateityje. S. Jurkevičiaus teigimu, tokia mokyklų vadovų atranka tinkama užsienio šalims, kuriose skaičius kandidatų į vieną vietą yra didesnis. Lietuvoje ir taip susiduriama su švietimo įstaigų vadovų trūkumu.

Kita opi problema – „užsisėdėję“ mokyklų vadovai. Remiantis NŠA duomenimis, Lietuvoje veikia 153 mokyklos, kurioms vadovaujama 20-25 metus, iš kurių 7 lenkų mokomąja kalba, 7 – rusų, 3 – lenkų-rusų, 1 – lietuvių-lenkų, 1 – lietuvių-rusų, 2 – lietuvių-rusų-lenkų ir likusios – lietuvių kalba. 119 mokyklų vadovų pareigas eina 26-30 metus. Iš jų: 3 lenkų mokyklos, 2 – rusų, 1 lietuvių-lenkų, 2 lietuvių-rusų ir likusios – lietuvių kalba. 86 mokyklų vadovai savo pareigas eina 31-35 metus: 2 lenkų mokomąja kalba, 3 – rusų, 2 – lietuvių-rusų ir likusieji – lietuvių kalba. 44 mokyklų vadovai vienoje vietoje dirba net 36-40 metų. Iš jų: 2 lenkų mokomąja kalba ir 1 – rusų. 41-45 metus mokyklos direktoriaus pareigas eina 9 vadovai: 1 lietuvių-lenkų mokomosiomis kalbomis, 8 – lietuvių.

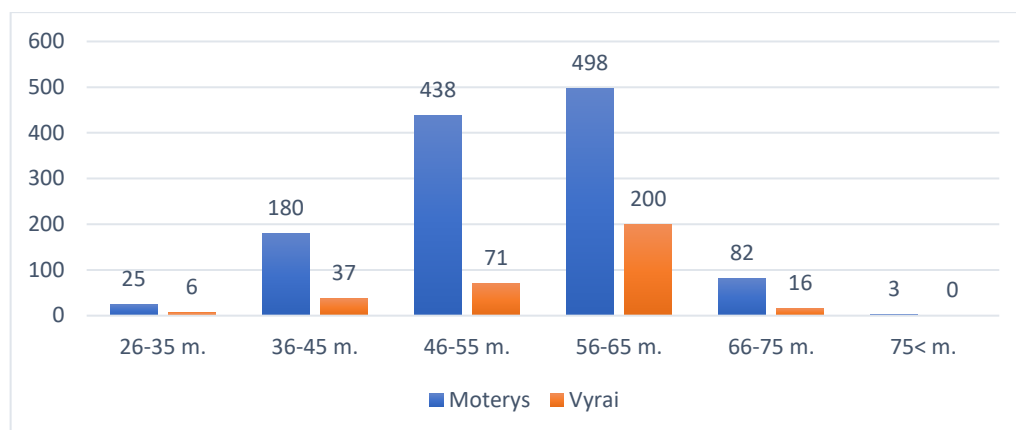
Remiantis statistiniais duomenimis, „Lietuvoje mokyklų vadovų amžiaus vidurkis yra 55 metai – tai keleriais metais daugiau už mokyklų vadovų amžiaus vidurkį EBPO šalyse, dalyvaujančiose TALIS tyrime

²⁶ „Stipraus mokyklos vadovo svarba“, *supra note*.

²⁷ „Švietimo įstaigų vadovai: iššūkiai ir pokyčiai“, *supra note*.

²⁸ Kristina Jackūnaitė ir kt., „Beveik dešimtadalis mokyklų – vis dar be vadovų: kaltina pastangų neįdedančias savivaldybes“, LRT, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1132683/beveik-desimtadalis-mokyklu-vis-dar-be-vadovu-kaltina-pastangu-neidedancias-savivaldybes>.

(52 metai). Pažymėtina, kad Lietuvoje 29 proc. mokyklų vadovų yra vyresni negu 60 metų (EBPO šalyse šis vidurkis yra 20 proc.)²⁹

5 pav. Švietimo įstaigų vadovų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes, 2019-2020 m.

Tyrimais nustatyta, kad „kokybiška vadovų veikla lemia mokyklų veiksmingumą. Aukštos kokybės vadovavimas yra ypač būtinas mokyklose, kuriose mokosi paaugliai, kilę iš žemesnio socialinio-ekonominio statuso šeimų ir kuriems gresia pasilikti kartoti kurso antrus metus arba iškristi iš švietimo sistemos. Taigi, švietimo įstaigų vadovų pasirengimas, taip pat tęstinis ir nuolatinis profesinis tobulėjimas iš esmės lemia jų veiklos kokybę.“³⁰

Būti mokyklos direktoriumi yra sunkus ir labai atsakingas darbas. Pagrindinė šios funkcijos idėja yra mokinių ugdymas ir asmeninis bei socialinis tobulėjimas. Direktorius taip pat turi atsižvelgti į gerovę ir tinkamą mokytojų kvalifikacijos lygį, kurį galima pakelti kvalifikuotai parenkant papildomus mokymo kursus švietimo personalui. „Vadovai nustato kasdienį mokyklos veiklos organizavimą ir kartu stebi bei prižiūri mokytojus ir mokinius. Jų vaidmuo telkiant mokyklos bendruomenę ir stiprinant šeimos dalyvavimą ugdant yra itin reikšmingas.“³¹

Anot Lietuvos edukologės, švietimo specialistės prof. Vilijos Targamadzės, „geras mokytojas turi būti kūrėjas. Jis turi kurti kartu su vaiku, o jų bendra veikla turi būti skirta prasmių ir atradimų paieškai, vaiko smalsumui patenkinti, mokymosi visą gyvenimą nuostatai formuoti, mokymosi sėkmei skatinti, vertybėms ugdyti.“³²

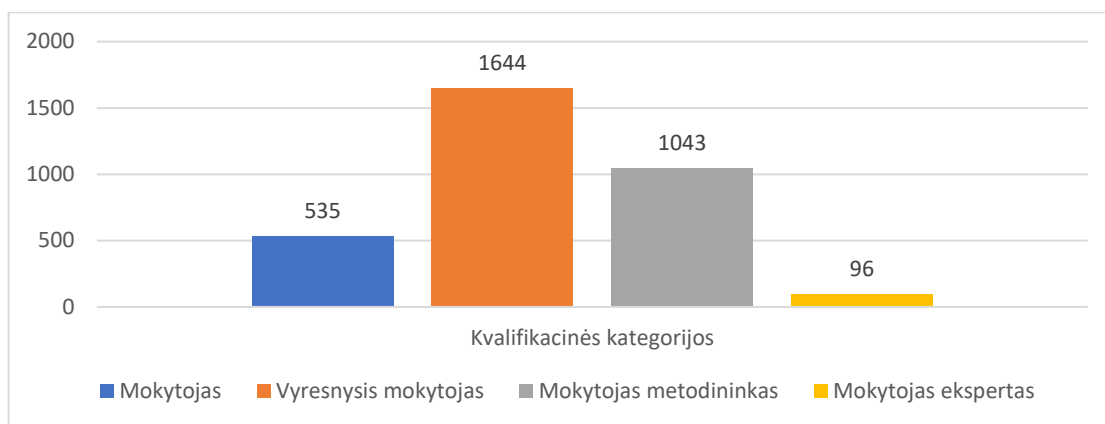
²⁹ „Švietimo įstaigų vadovai: iššūkiai ir pokyčiai“, *supra note*.

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

³² Rasa Baškienė, „Geras mokytojas gali pakeisti pasaulį“, žiūrėta 2021 m. sausio 12 d., <https://www.bernardinai.lt/2018-06-11-geras-mokytojas-gali-pakeisti-pasauli/>.

NŠA duomenimis, 2020-2021 m. tautinių mažumų mokyklose dirbo 3318 pedagogų. Dauguma jų, t. y. net 1644 turi įgiję vyresniojo mokytojo kvalifikacinę kategoriją, 1043 – mokytojo metodininko, 535 – mokytojo, likusieji, t. y. 96 yra mokytojai ekspertai (žr. 6 pav.).

6 pav. Mokytojų kvalifikacinės kategorijos, 2020-2021 m.

Estijoje nuo 2015 metų mokytojai neturi privalomų kvalifikacijos kėlimo valandų. Mokyklos prisiima atsakomybę tuo pasirūpinti pačios. Dažniausiai mokytojai pasirenka mokymų kursus, atitinkamas programas. Tam padeda profesionalų tinklas.

Buvusi Estijos Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos patarėja ir vyriausioji ekspertė Triin Noorkoiv teigia, kad viena iš Estijos sėkmių yra mokyklų vadovų laisvė, kuri daro didelį poveikį švietimo sistemai. Pasak T. Noorkoiv, „2014–2020 m. Mokymosi visą gyvenimą strategija tapo ne dar vienu dokumentu, o realiu susitarimu ir veiksmų planu. Išsilavinimas Estijoje yra plačiai prieinamas ir vis rečiau pasirinkimą mokytis nulemia socialinės ar ekonominės sąlygos. Be to, malonu žinoti, kad daugybė jaunų žmonių įsitraukia į veiklas, susijusias su nepakankamu jaunimo iš nepasiturinčių šeimų užimtumu.“³³

Jau nuo 2000 metų svarbus Estijos švietimo reformos tikslas buvo sumažinti tautinių mažumų mokinių SEK atskirtį. Sukurtos metodinės priemonės, sekmadieninės mokyklos, vasaros stovyklos, kurios iš dalies finansuojamos ES PHARE. „Šios programos tikslas buvo remti šalių kandidačių pasiruošimą stojimui į Europos Sąjungą, atsižvelgiant į Kopenhagos kriterijus: demokratijos nuostatų stabilumą, žmogaus teisių gerbimą, mažumų apsaugą, konkurencingą ekonomiką ES rinkoje.“³⁴

Dalyvavimas vasaros stovyklose rusakalbiam jaunimui suteikė galimybę įgyti estų kalbos žinių, susipažinti su estų kultūra ir tradicijomis. Paprastai organizuojamos vasaros stovyklos kaimo vietovėse, kur

³³ „Estijos švietimo ekspertė Triin Noorkoiv: „Pokyčiai prasideda nuo vadovo““, Pedagogas, žiūrėta 2021 m. spalio 17 d., <https://www.pedagogas.lt/tinklarastis/straipsniai/estijos-svietimo-eksperte-triin-noorkoiv-pokyčiai-prasideda-nuo-vadovo-49.html>.

³⁴ „Phare programa“, Centrinė projektų valdymo sistema, žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., <https://www.cpva.lt/vykdytos-programos/phare-programa/353>.

etninių Estijos gyventojų dalis yra labai didelė. Dalyvaujantys rusakalbiai vaikai apgyvendinami estiškai kalbančiose šeimose, kur gauna kvalifikuotų specialistų papildomą kalbos ir kultūros mokymą. Sekmadieninių mokyklų, kalbų vasaros stovyklų organizavimas yra vieni iš teigiamų pavyzdžių tautinių mažumų mokyklų srityje.

PHARE projektas prisidėjo prie teigiamų rezultatų – tautinių mažumų mokiniai turi geresnius mokymosi rezultatus, žemas mokyklos nebaigusių asmenų skaičius. Geriausias įrodymas yra Estijos PISA rezultatai. Pasak Estijos švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos atstovės Maie Kitsing, Estija gali didžiuotis, kad yra tarp tų šalių, kuriose vienas mažiausių pasaulyje mokymosi rezultatų atotrūkis, nulemtas SEK atskirties.

Svarbu pabrėžti, kad Estijos bendrojo ugdymo mokyklų pedagogai turi turėti magistro laipsnį. Anot M. Kitsing, „nuolatinis švietimo svarbos ir mokyklos kaip vienos iš svarbiausių institutų šalyje išskyrimas, jautrumas ir adekvati reakcija kiekvieno mokinio mokymuisi, švietimo pagalbos veiksmingumas, mokytojo parengimas ir jo darbo reikšmės akcentavimas yra tai, iš ko susideda Estijos švietimo sėkmė.“³⁵

Lietuvoje mokytojai vis dar susiduria su dideliu iššūkiu – kaip išugdyti geresnius tautinių mažumų mokinių lietuvių kalbos gebėjimus. Mokytojai dalyvauja mokymuose, kuriose siekiama padėti jiems patiems veiksmingai ugdyti lietuvių negimtosios kalbos kalbėjimo, klausymo, skaitymo ir rašymo gebėjimus – sumažinti nevalstybine kalba besimokančių mokinių mokymosi rezultatų atotrūkį. Jau 2006 m. ŠMSM buvo parengusi „Tautinės mažumos kalbos mokymosi organizavimo bendrojo lavinimo mokyklose rekomendacijų aprašą“, kuriame buvo numatyta, kad tėvams ir mokiniams pageidaujant, gimtųjų kalbų kaip pasirenkamojo dalyko gali būti mokoma nuo 2 klasės. Deja, tuomet neatsirado tokio didelio poreikio, mokyti gimtųjų kalbų nebuvo pasirengę mokytojai, o netrukus šalį užklupo ir ekonominė krizė.

2011 m. Vilniuje buvo surengti metodiniai mokymai tautinių mažumų mokyklų mokytojams, kurie nuo rugsėjo 1 d. pradėjo lietuviškai mokyti Lietuvos istorijos ir geografijos bei pilietiškumo pagrindų. Taip pat vyko mokymai ir pradinėse klasių mokytojams, ir lituanistams. Seminaruose įgytos žinios turėjo padėti plėsti lietuvių kalbos mokytojų gebėjimus mokyti lietuvių kalbos ir literatūros 11-12 klasėse pagal vienodą programą tiek tautinių mažumų mokyklose, tiek ir mokyklose kuriose mokoma lietuvių kalba.

Tais pačiais metais nuo liepos 1 d. įsigaliojo naujas Švietimo įstatymas, kurio esmė – stiprinti 1-8 klasių tautinių mažumų mokinių lietuvių (valstybinę) kalbą. Vienuoliktų klasių mokiniai pradėjo mokytis pagal tą pačią lietuvių kalbos ir literatūros bendrąją programą. Lietuvos istorija, geografija ir pilietiškumo pagrindai buvo dėstomi lietuvių kalba. „Įgyvendinant naują Švietimo įstatymą, Vyriausybės nutarimu leista tautinių

³⁵ Martyna Zalevaitė, „Estijos švietimo sėkmės paslaptys: pokalbis su švietimo eksperte Maie Kitsing“, Švietimo naujienos, žiūrėta 2021 m. gruodžio 18 d., http://www.svietimonaujienos.lt/estijos-svietimo-sekmes-paslaptys-pokalbis-su-svietimo-eksperte-maie-kitsing/?fbclid=IwAR0a_gxrHm78PirAUUVaGHQaTWsMN-DKBcRONC6OBGqDEfLF3x5tF2ZWuaM.

mažumų ir mišrių mokyklų mokiniams krepšelio lėšas dar padidinti 5 proc. – papildomoms lietuvių kalbos pamokoms, vadovėliams įsigyti, mokytojų kvalifikacijai kelti.“³⁶

2014 m. buvo išleistos „Patarimai mokytojui“ metodinės priemonės, skirtos pradinėms klasių mokytojams, dirbantiems mokyklose, kuriose ugdymas vykdomas tautinės mažumos kalba. Šių metodinių priemonių tikslas – „padėti mokytojui geriau suprasti dvikalbio ugdymo ypatumus, dar geriau pažinti savo mokinius. Mokytojai ne tik galės taikyti pateiktas kalbos ugdymo užduotis ar veiklos pavyzdžius, bet ir, remdamiesi pateiktais metodiniais patarimais, kurti naujas užduotis ar situacijas, kurios labiausiai atitiktų jų mokinių kalbos mokymosi galimybes ir poreikius.“³⁷

Nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojo Priešmokyklinio ugdymo programos keitimas dėl didesnio valandų skaičiaus priešmokyklinukams. ŠMSM parengė tris šios srities kvalifikacijos tobulinimo programas mokytojams. Savivaldybių švietimo ir mokytojų rengimo centrai turėtų rengti mokymus mokytojais, norintiems pasitobulinti ankstyvojo lietuvių kalbos ugdymo būdus. Tam „parengta metodinė medžiaga, kokie gali būti lietuvių kalbos mokymo(si) rengimo būdai mokantis dviejų kalbų, patarimai, kaip antros kalbos mokytis smagiai, įdomiai per įvairias kasdienes veiklas, kaip mokytojams bendradarbiauti su tėvais, ir kt.“³⁸ Pasak ŠMSM ministrės J. Šiugždinienės, pagrindinis šios programos tikslas – „visiems vaikams turi būti sudarytos vienodos galimybės iki mokyklos lankymo pradžios taip išmokti lietuvių kalbą, kad mokykloje nebekiltų dėl to problemų, vaikai galėtų sklandžiau ir be nerimo pradėti mokytis.“³⁹

Apžvelgus mokslinius tyrimus, galima teigti, kad tautinių mažumų mokytojai sėkmingai kelia mokytojo kvalifikacinę kategoriją. Dauguma mokytojų yra įgiję vyresniojo mokytojo ir mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją. Tai reiškia, kad mokytojai turi galimybę mokytis visą gyvenimą. Mokytojams yra sukurtos įvairios metodinės priemonės, kurių dėka pedagogas turi galimybę padėti ne tik mokiniui patirti mokymosi sėkmę mokantis gimtąja (lenkų, rusų) kalba, bet ir pačiam pedagogui geriau pažinti savo ugdytinius. Remiantis šių metodinių priemonių patarimais, mokytojai turi galimybę kurti savo užduotis, kurios geriausiai atitiks jų mokinių kalbos mokymosi poreikius ir galimybes.

Lyginant Lietuvos ir Estijos pedagogų galimybes, pažymima, kad estų mokytojais labiau pasitikima. Švietimo įstaigų vadovai stengiasi palaikyti grįžtamąjį ryšį su pedagogais, mokiniais ir jų tėvais. Tai padeda

³⁶ „Tautinių mažumų mokyklų mokytojai gilino lituanistikos žinias“, Alkas, žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d., <https://alkas.lt/2011/08/29/tautiniu-mazumu-mokyklum-mokytojai-gilino-lituanistikos-zinias/>.

³⁷ „Patarimai mokytojui. Metodinė priemonė, skirta lietuvių kalbos 1–2 klasėse mokantiems pedagogams, dirbantiems mokyklose, ugdymo programas vykdančiose tautinės mažumos kalba“, Ugdymo plėtotės centras, 2014, [https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Svietimas_pradinis_ugdymas/Patarimai%20mokytojui%201-2%20klas%C4%97%20\(2014\).pdf](https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Svietimas_pradinis_ugdymas/Patarimai%20mokytojui%201-2%20klas%C4%97%20(2014).pdf).

³⁸ „Nuo rugsėjo tautinių bendrijų vaikai bus daugiau mokomi lietuvių kalbos“, Alkas, žiūrėta 2021 m. spalio 27 d., <https://alkas.lt/2021/03/11/nuo-rugsejo-tautiniu-bendriju-vaikai-bus-daugiau-mokomi-lietuviu-kalbos/>.

³⁹ *Ibid.*

stebėti Estijos 2020 m. Mokymosi visą gyvenimą strategijos tikslų įgyvendinimą, kuriuo buvo siekiama per pirmuosius dešimt Estijos nepriklausomybės metų. Vėliau buvo tik tam tikri švietimo sistemos pokyčiai, gerinant tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus, mažinant SEK atskirtį. Lietuvos švietimui dar reikia tobulinti nusistovėjusius metodus. Analizuojant surinktus duomenis, matyti, kad patys Lietuvos mokyklų vadovai nėra linkę keisti savo darbo vietas. Nemaža dalis vienoje vietoje išdirba virš 20 metų.

1.1.4. Tautinių mažumų mokyklų finansavimas

Remiantis tautinių mažumų teisiniu reglamentavimu, viena iš pagrindinių tautinių mažumų švietimo nuostatų yra: „Lietuvos tautinių mažumų švietimas tvarkomas vadovaujantis toliau teikiamomis pagrindinėmis nuostatomis, atspindinčiomis tautinei mažumai priklausančių asmenų teises išsaugoti savo etnokultūrinę tapatybę ir sąlygojančiomis tautinių mažumų švietimo institucinę struktūrą, ugdymo turinio ir proceso ypatumus, taip pat svarbiausius tautinių mažumų švietimo finansavimo principus.“⁴⁰ Svarbu paminėti, kad pagal Vyriausybės patvirtintą finansavimo metodiką valstybė dengia ugdymo plano įgyvendinimo išlaidų skirtumus, kurie susiję su tautinių mažumų švietimo poreikių tenkinimu bendrojo lavinimo mokyklose.

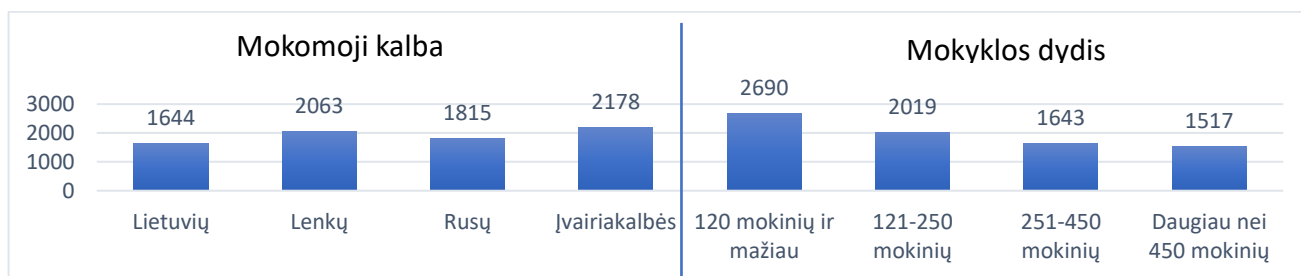
Lietuvoje veikiančių bendrojo ugdymo mokyklų veiklos finansavimo šaltiniai:

- „iš valstybės biudžeto skiriamos mokinio krepšelio (nuo 2018 m. rugsėjo 1-osios – klasės krepšelio) lėšos ir kitos tikslinės dotacijos;
- ūkio lėšos, kurias dažniausiai kaip bendrojo ugdymo mokyklų steigėjos skiria savivaldybės;
- ugdymo įstaigoms gyventojų skiriama 2 proc. sumokėtų mokesčių parama, jeigu šios įstaigos yra užsiregistravusios kaip paramos ir labdaros gavėjos;
- kitą juridinių ir fizinių asmenų skiriama parama;
- už mokyklos teikiamas paslaugas (pavyzdžiui, mokyklos patalpų nuomą) gautos pajamos.“⁴¹

Remiantis 2019 m. ŠVIS duomenimis, daugiausiai lėšų ugdymo planui įgyvendinti, skaičiuojant vienam mokiniui, teko lenkų ir rusų mokykloms. Pažymima, kad tautinių mažumų mokykloms numatytas 20 proc. didesnis finansavimas (žr. 7 pav.).

⁴⁰ „Tautinių mažumų teisinis reglamentavimas“, *supra note*.

⁴¹ „Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė“, *supra note*.

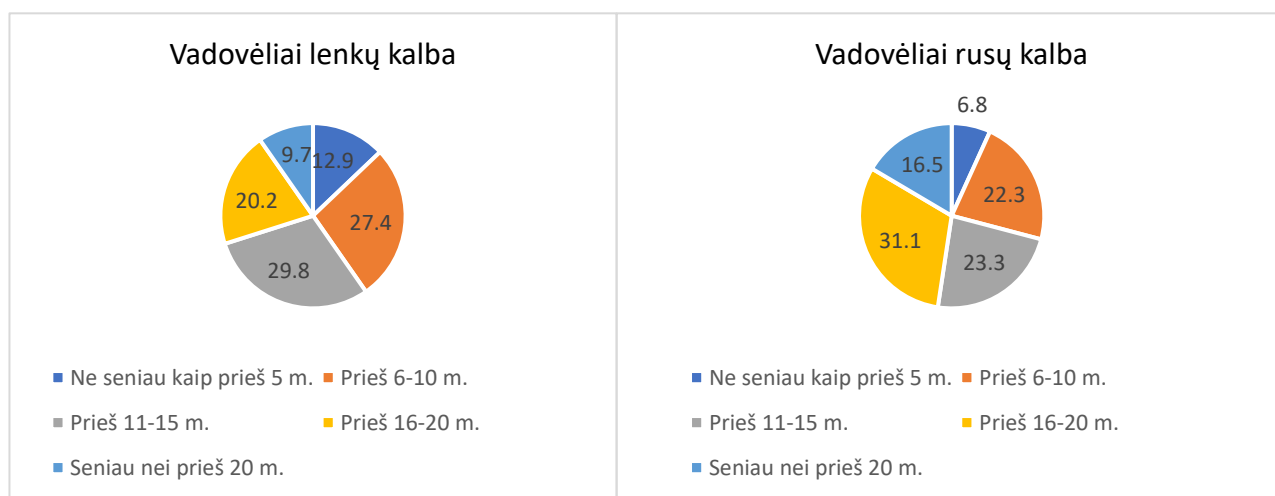

7 pav. 2019 m. bendrojo ugdymo mokykloms apskaičiuotos mokymo lėšos vienam mokiniui pagal mokomąją kalbą ir mokyklos dydį (Eur)

Sudaryta remiantis duomenų šaltiniu: ŠVIS

2018 m. atlikta Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė rodo, kad lenkų mokyklos gavo daugiausiai ūkio lėšų. Galima priežastis – nesutvarkytas šių mokyklų tinklas. Tačiau kalbant apie tautinių mažumų mokyklų aprūpinimą vadovėliais, pažymima, kad jis yra vis dar nepatenkinamas. Vadovėliai yra pasenę ir todėl neatitinka nūdienų ugdymo turinį. Svarbu paminėti, kad aprūpinimas skaitmeninėmis mokymo priemonėmis gerėja visose švietimo įstaigose. Tai galima paaiškinti tuo, kad Lietuva kasmet didina ikimokykliniam, priešmokykliniam ir bendrajam ugdymui skiriamas mokymo lėšas.

„Vertinant pagal savivaldybių grupes, daugiausia mokymo lėšų, skaičiuojant vienam asmeniui, 2018 m. buvo skirta žiedinėse ir mažosiose savivaldybėse, mažiausiai – miestų savivaldybėse. Daugiausia mokymo lėšų, skaičiuojant vienam asmeniui, kaip valstybės dotacija 2018 m. buvo skirta Alytaus r. (1,856 tūkst. eurų), Šalčininkų r. (1,854 tūkst. eurų) ir Vilniaus r. (1,791 tūkst. eurų) savivaldybėse.“⁴²

8 pav. Vadovėlių pasiskirstymas (proc.) pagal pirmojo leidimo laiką, 2018 m.

Sudaryta remiantis Ugdymo plėtotės centro duomenimis

⁴² Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose. Mokinių pasiekimų atotrūkis. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2020, <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/Svietimas-salyje-2020.pdf>.

Remiantis Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizės (2018 m.) duomenimis pastebėta, kad „sunkumų atnaujinti vadovėlius tautinių mažumų kalbomis kyla dėl to, kad vadovėlių leidybos rinkos dalyviai mažiau linkę leisti mažo tiražo vadovėlius. Tokie vadovėliai dėl didesnės vieno vadovėlio leidybos savikainos būna brangesni, tad mokykloms sunkiau juos įsigyti“.⁴³ Be to, svarbu paminėti, kad vyresnių klasių mokiniai dažniau mokosi iš vadovėlių lietuvių kalba. Tokį pasirinkimą galima paaiškinti tuo, kad jie ruošiasi valstybiniam brandos egzaminams.

2018 m. pradžioje įvyko Lenkų diskusijų klubo susitikimas, kuris buvo skirtas Lietuvos lenkų švietimo klausimui, susijusiam su mokyklų aprūpinimu vadovėliais. Analizuojant lenkų mokykloms išleistus vadovėlius paaiškėjo, kad lenkų mokyklose gimtosios kalbos pradinių klasių mokiniai mokosi iš neatnaujinamų vadovėlių, išleistų iki 2002 metų. Pastebėta, kad juose nemažai gramatikos ir logikos klaidų. Vadovėlių kokybė yra prasta, nors jie turi būti tobulinami kas ketverius metus.

Ieškant problemos sprendimo būdų 2019 m. gegužės 28–31 dienomis Vilniuje lankėsi Lenkijos Seimo Švietimo, mokslo ir jaunimo komisijos pirmininkas Rafalas Grupinskis (Rafal Grupiński), komisijos pirmininko pavaduotojos Kristina Šumilas (Krystyna Szumilas) ir Mirosława Stachowiak-Różecka (Mirosława Stachowiak-Różecka), komisijos narys Tomašas Zielinskis (Tomasz Zieliński). Susitikimo metu Lietuvos ir Lenkijos parlamentaram aptarė tautinių mažumų mokyklų finansavimą Lietuvoje, jo didinimo galimybę, steigiamo naujo Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Švietimo akademijos Lenkų kalbos ir kultūros centro vaidmenį ir galimybes.⁴⁴

2019 m. lapkričio 21 d. buvo pasirašyta deklaracija dėl lenkų tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje ir lietuvių tautinės ir lietuvių tautinės mažumos Lenkijos Respublikoje švietimo, kurioje abi šalys įsipareigojo: „intensyviau bendradarbiauti švietimo srityje:

1. rengiant ir adaptuojant vadovėlius;
2. organizuojant kvalifikacijos tobulinimą mokytojams;
3. stiprinant pagalbą mokykloms, specialiųjų poreikių turintiems vaikams ir kt.“⁴⁵

Lietuva ir Lenkija susitarė tobulinti abiejų šalių švietimo įstaigų bendradarbiavimą, gerinti aprūpinimą vadovėliais ir kitomis mokymo priemonėmis, gerinti mokytojų kvalifikacijos tobulinimą ir gerinti neformalųjį ugdymą. Pasirašytame susitarime paminėta ir tai, kad „tautinių mažumų mokyklos turės

⁴³ „Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė“, *supra note*.

⁴⁴ „ŠMK susitikimo su Lenkijos kolegomis dėmesio centre – tautinių mažumų švietimo klausimai“, Alkas, žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d., <https://alkas.lt/2019/06/02/smk-susitikimo-su-lenkijos-kolegomis-demesio-centre-tautiniu-mazumu-svietimo-klausimai/>.

⁴⁵ „Pasirašyta Lietuvos ir Lenkijos deklaracija dėl glaudesnio bendradarbiavimo švietimo srityje“, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, žiūrėta 2021 gruodžio 12 d., <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/pasirasyta-lietuvos-ir-lenkijos-deklaracija-del-gladesnio-bendradarbiavimo-svietimo-srityje>.

galimybę pretenduoti gauti vadinamąjį „kokybės krepšelį“ – papildomas lėšas mokinių pasiekimų skirtumams mažinti. Iki 2022 metų buvo numatyta inicijuoti centralizuotą ir sistemiską lenkų gimtosios kalbos vadovėlių, papildomų priemonių rengimą, leidybą. Į kiekvienos vaivadijos metodinio konsultavimo tinklo planą švietimo kuratoriai privalo įtraukti metodines konsultacijas mokytojams, dirbantiems mokyklose tautinių mažumų mokomąja kalba. Numatyta subsidijuoti vadovėlius, skirtus mokyti lietuvių kalbos, istorijos, kultūros ir Lietuvos geografijos pradinėms ir vidurinėms mokykloms“.⁴⁶

Šiuo susitarimu Lietuva „iki 2024 m. įsipareigoja padidinti lenkų mokyklose logopedų ir spec. pedagogų skaičių. Bus parengtas metodinių leidinių sąrašas, juo keisis abiejų šalių mokytojai. Taip pat planuojama sudaryti pagalbos mokiniui specialistų-ekspertų tinklą“.⁴⁷ Tinklo specialistai-ekspertai patars tautinių mažumų pedagogams dėl specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų ugdymo.

ŠVIS duomenimis (2020 m.), šalyje vis dar komplektuojamos vienos mažiausių klasių Europoje. „Mažai mokinių turinčiose mokyklose išlieka jungtinių klasių problema. Mažosiose savivaldybėse beveik 93 proc. mokyklų mokosi mažiau nei 120 mokinių.“⁴⁸ Vien Šalčininkų rajone 2021 m. duomenimis yra 12 jungtinių klasių komplektų, kuriuose mokosi dviejų klasių mokiniai, kas reiškia, kad išlaikyti tokias mokyklas yra brangu.

Apibendrinant galima teigti, kad tautinių mažumų švietimo finansavimas yra geresnis nei vidutiniškai šalyje. Tautinių mažumų mokyklų aprūpinimas ugdymo priemonėmis irgi skiriasi. Daugiausiai lėšų ugdymo planui skiriama lenkų mokykloms. Finansavimo skirtumai paaiškinami tuo, kad iki šiol Lietuvos kaimuose (ypač Vilniaus raj. ir Šalčininkų raj.) veikia daug mokyklų lenkų mokomąja kalba, o joms valstybė skiria daugiau mokymo lėšų. Pažymima ir tai, kad nors tautinių mažumų mokykloms skiriamas didžiausias finansavimas, vis dėlto aprūpinimas vadovėliais yra nepakankamas, t. y. jie ne visai atitinka šiuolaikinį ugdymo turinį.

1.2. Tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatai

Kaip jau buvo minėta anksčiau, 2011 m. Lietuvos Seimas priėmė Švietimo įstatymo pataisas, kurios įpareigojo stiprinti lietuvių kalbos mokymąsi ir mokymąsi lietuvių kalba mokyklose su tautinių mažumų mokomąja kalba. Todėl nuo 2013 m. visiems Lietuvos abiturientams – lietuvių kalba ir tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis besimokantiems mokiniams buvo paruoštas vienodas lietuvių kalbos ir literatūros

⁴⁶ „Varšuvoje pasirašytos deklaracijos dėl lenkų tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje ir lietuvių tautinės mažumos Lenkijos Respublikoje švietimo įgyvendinimo planas“, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2019, https://www.smm.lt/uploads/documents/Papildomas%20menui2/Tarptautiniai_susitarimai/LT_PL_planas_LT%20kalba_%20LT%20alternatas.pdf.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose. Mokinių pasiekimų atotrūkis, supra note.*

brandos egzaminas. Vienintelė anksčiau egzistavusi išimtis – iki 2012 m. galiojusi lietuvių kalbos ir literatūros programa tautinių mažumų mokiniams bei atitinkamas VBE. Iki tol tautinių mažumų mokyklų abiturientai laikydavo valstybinės kalbos egzaminą, kuris skirdavosi nuo gimtosios kalbos egzamino.

Iki 2020 m. mokiniams, kurių mokomoji kalba ne lietuvių, buvo taikomas diferencijuotas lietuvių kalbos egzamino vertinimas. Vertinant tautinių mažumų mokinių lietuvių kalbos egzamino rezultatus buvo atsižvelgiama, jog abiturientai mokėsi ne lietuvių kalba – buvo taikoma žemesnė egzamino vertinimo kartelė: atitinkamai leidžiamas didesnis įvairių tipų klaidų kiekis negu abiturientams iš lietuvių mokyklų. Dabartiniu laikotarpiu tiek lietuvių kalba besimokantiems mokiniams, tiek tautinių mažumų abiturientams visi brandos egzaminai ir jų vertinimo kriterijai yra vienodi.

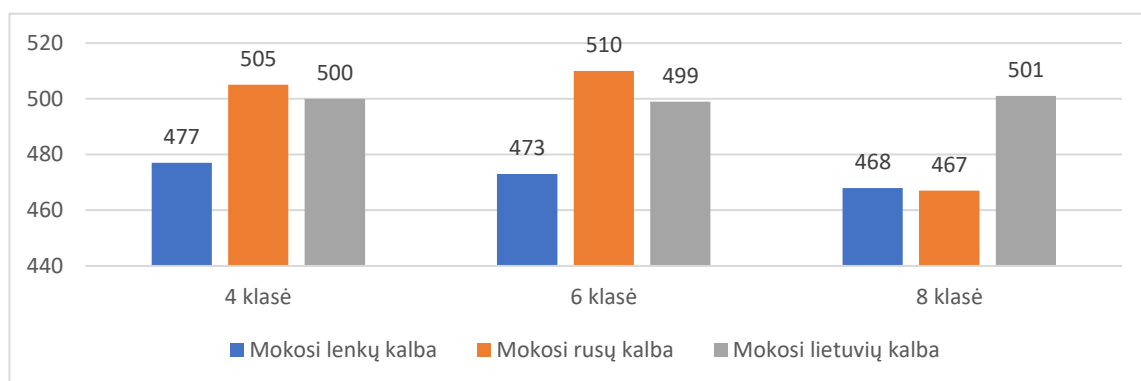
Analizuojant pastarųjų penkerių metų mokinių mokymosi rezultatus pastebėta, kad vis dėlto pasiekimų rezultatai kasmet tik prastėja. Remiantis 2018 m. atlikta Lietuvos švietimo būklės analize, pastebėta, kad „mokyklose tautinės mažumos mokomąja kalba, ypač lenkų, kai kuriais aspektais atsiliekama nuo mokyklų lietuvių mokomąja kalba. Labiausiai tai susiję su valstybinės kalbos mokymo(si) kokybe ir rezultatais.“⁴⁹

Manoma, kad tokiems pasiekimų skirtumams gali turėti įtakos tai, kad nemaža lenkų mokyklų dalis yra kaimo vietovėse, kur dėl prastesnio SEK visų mokinių rezultatų vidurkis yra žemesnis. ŠVIS duomenimis, „2018 m. 41 proc. mokinių, besimokančių lenkų kalba, lankė mokyklas kaimo vietovėse, tuo tarpu kaimo vietovėse besimokančių rusų kalba buvo 2,5 proc., lietuvių kalba – 18 proc. Todėl ir finansinę ar kitokią pagalbą gaunančių mokinių dalis yra didesnė tarp tų, kurie mokosi lenkų kalba (19,4 proc.), nei tarp besimokančių rusų (9,6 proc.) ar lietuvių (12,9 proc.) kalba“.⁵⁰

2017 m. nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo (toliau NMPP) duomenys atskleidžia, kad 4 ir 6 klasių lenkų mokyklų mokinių mokymosi rezultatai yra žymiai žemesni, lyginant su rusų ir lietuvių mokyklomis. Aštuntokų lenkų ir rusų mokyklų pasiekimai tolygūs, tačiau reikšmingai žemesni negu lietuvių mokyklų (žr. 9 pav.).

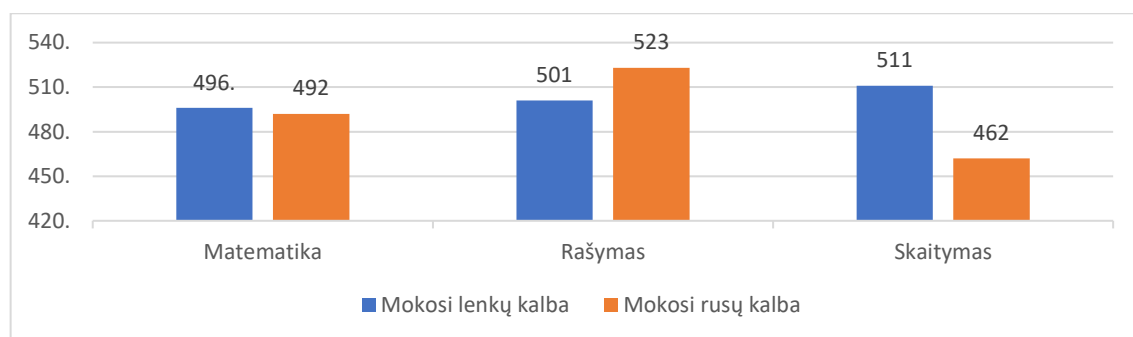
⁴⁹ „Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė“, *supra note*.

⁵⁰ *Ibid.*

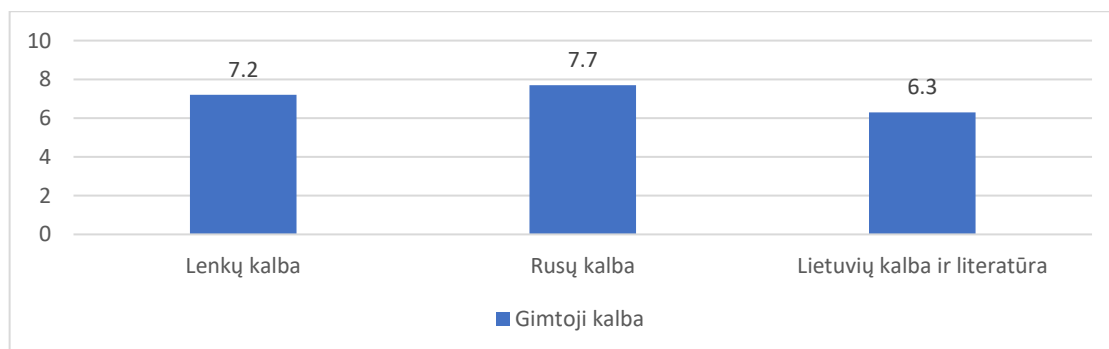
9 pav. NMPP apibendrintų 4, 6 ir 8 klasių mokinių mokymosi pasiekimų rodiklių vidurkiai pagal mokomąją kalbą, 2017 m.

Atliktų tyrimų duomenimis (2018) nustatyta, kad 4 ir 8 klasių mokiniai, kurie mokosi lenkų mokomąją kalbą žymiai rečiau turi aukštesnius mokymosi pasiekimų rezultatus nei rusų ir lietuvių mokyklų mokiniai. Lyginant tautinių mažumų mokinių pasiekimus, pastebima, kad matematikos, rašymo ir skaitymo srityse rusų mokiniai lenkia lenkų mokyklų mokinius (žr. 10 pav.).

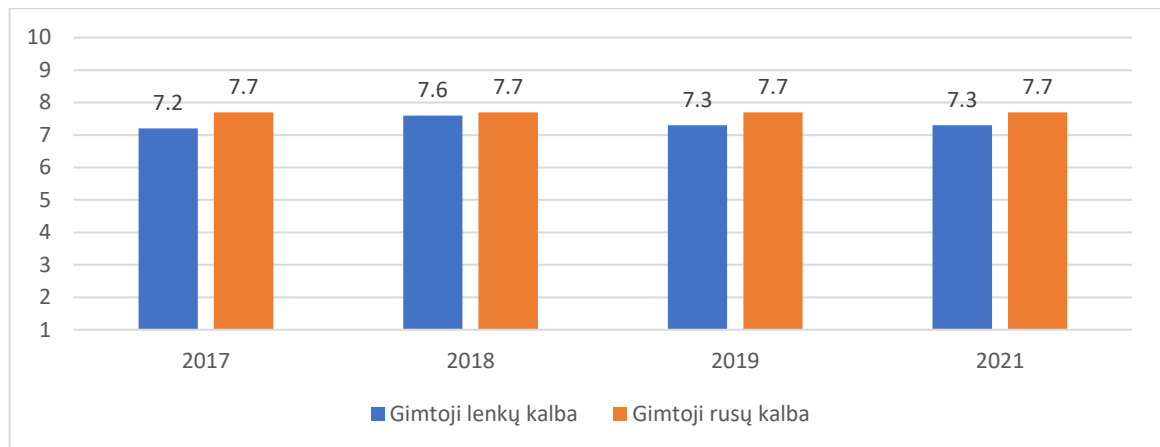
10 pav. NMPP 6 klasių mokinių mokymosi pasiekimų rodiklių vidurkiai pagal mokomąją kalbą, 2018 m.

Tuo tarpu rusų ir lenkų kalbomis besimokančių mokinių pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (toliau PUPP) lietuvių kalbos rezultatai yra aukštesni nei besimokančių lietuvių kalba (žr. 11 pav.).

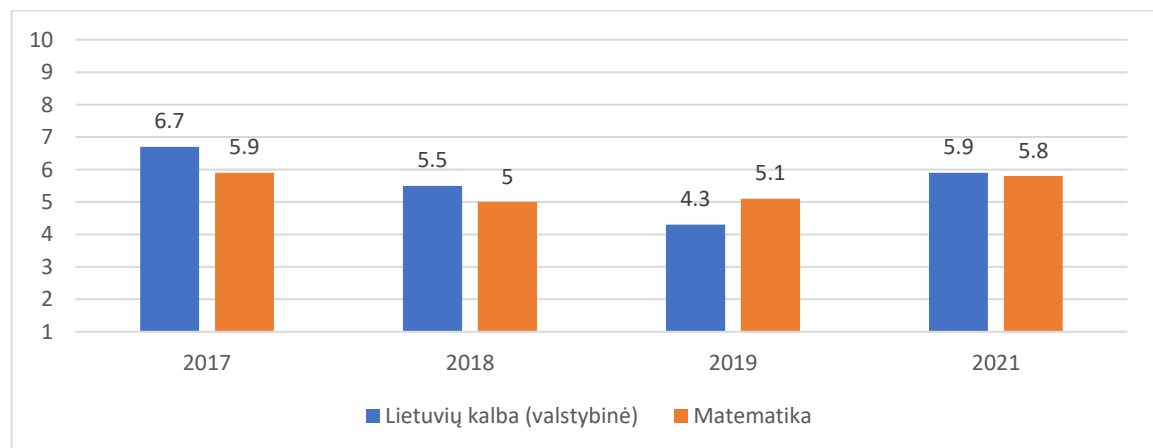
11 pav. PUPP gimtosios kalbos įvertinimų vidurkiai (balais pagal 10 balų skalę) pagal mokomąją kalbą, 2017 m.

2017-2021 m. PUPP rezultatų analizė atskleidžia, kad rusų mokyklų mokiniai gimtosios kalbos mokosi geriau negu lenkų mokyklų mokiniai. Rusų kalba besimokančių mokinių gimtosios kalbos rezultatų vidurkis siekia 7,7 proc., lenkų – 7,3 proc. (žr. 12 pav.). (Dėl Covid pandemijos 2020 m. PUPP nebuvo vykdomas.)

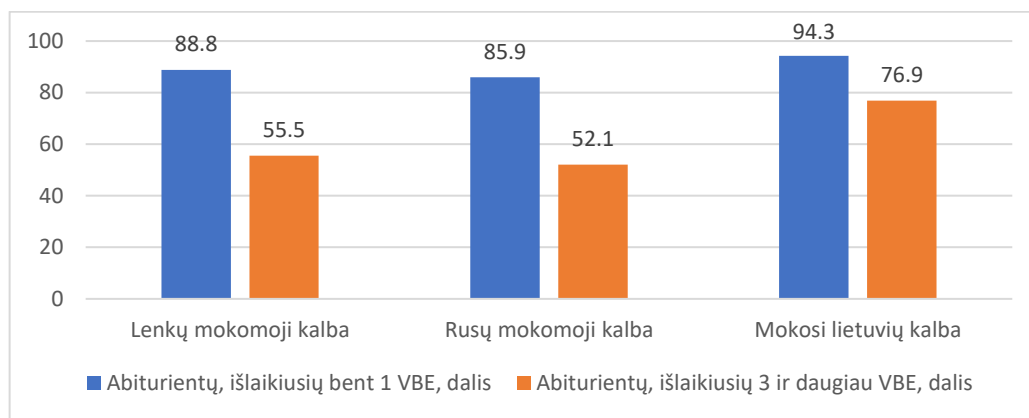
12 pav. PUPP gimtosios kalbos įvertinimų vidurkiai (balais pagal 10 balų skalę) pagal mokomąją kalbą 2017-2021 m.

Iš 13 pav. matoma, kad tiek matematikos, tiek lietuvių (valstybinės) kalbos rezultatai nėra aukšti, t. y. tautinių mažumų mokiniai pasiekia tik patenkinamą pasiekimų lygmenį. Geriausi tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatai buvo 2017 m. (atitinkamai: vidurkiai 5,9 ir 6,7), žemiausi – 2019 m. (atitinkamai: vidurkiai 4,3 ir 5,1).

13 pav. PUPP matematikos ir lietuvių (valstybinės) kalbos įvertinimų vidurkiai (balais pagal 10 balų skalę) rusų, lenkų mokyklose 2017-2021 m.

Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizės (2018 m.) duomenimis, VBE išlaiko mažesnę lenkų ir rusų mokyklų abiturientų dalis nei lietuvių kalba, t. y. tautinių mažumų mokiniai VBE išlaiko prasčiau negu lietuvių kalba besimokantys mokiniai (žr. 14 pav.).

14 pav. Mokinių dalis proc. pagal išlaikytą VBE skaičių ir mokomąją kalbą, 2017 m.

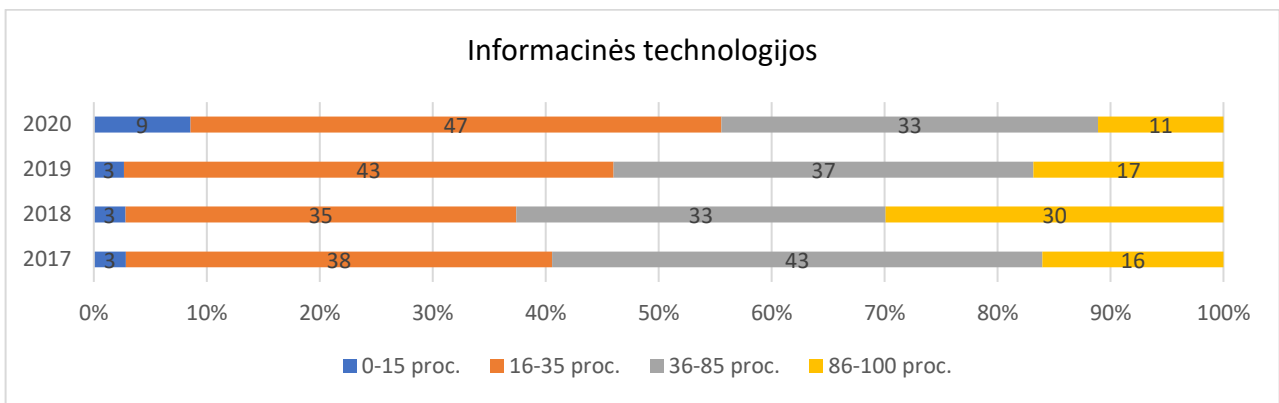
Sudaryta remiantis „Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė“, 2018

Remiantis NŠA duomenimis, „abiturientų mokymosi rezultatai prastėjo kiekvienais metais po to, kai buvo suvienodintas lietuvių kalbos VBE: prieš suvienodinant egzamino formatą, 2012 m. jo neišlaikė 6,2 proc. tautinių mažumų mokyklų abiturientų, 2013 m. egzamino neišlaikė 11,4 proc., o 2020 m. – net 19,2 proc. mokinių“.⁵¹

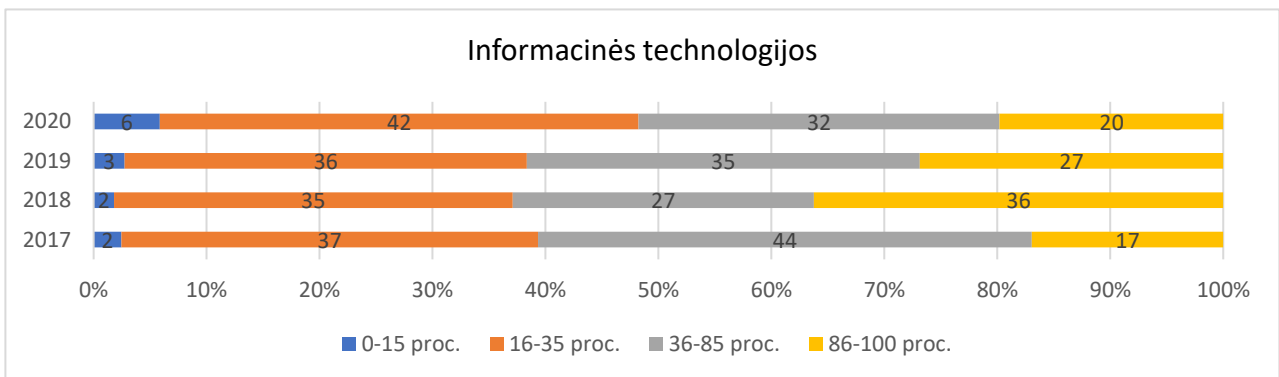
Lietuvių kalbos ir literatūros valstybinis egzaminas yra privalomas, o nuo 2017 m. iki 2020 m. NŠA duomenimis tarp populiariausių neprivalomų VBE buvo užsienio kalba (anglų k.) ir matematika. Būtent šiuos egzaminus pasirenko daugiausiai kandidatų. Informacinių technologijų VBE nėra populiarus. Todėl svarbu palyginti privalomo VBE mokinių rezultatus, populiariausių neprivalomų ir ne itin dažnai pasirenkamąjį egzaminą.

Lyginant 2017-2020 m. tautinių mažumų ir lietuvių k. besimokančių mokinių informacinių technologijų VBE rezultatus, matoma, kad abiturientų rezultatai yra labai panašūs. Didesnė mokinių dalis (proc.) išlaiko 15-35 proc. ir 36-85 proc. (žr. 15 pav., 16 pav.). Labai maža mokinių dalis (proc.) neišlaiko šio egzamino arba išlaiko žemais balais (<15 proc.). Pažymėtina, kad aukščiausi informacinių technologijų VBE rezultatai buvo 2018 m., žemiausi – 2020 m. Galima daryti prielaidą, kad tam įtakos turėjo COVID-19 pandemija, kai abiturientai VBE ruošėsi nuotoliniu būdu.

⁵¹ Renata Jankūnaitė, ir Agnė Župerkaitė. „Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje švietimas. Situacijos apžvalga“, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2021, <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2021/11/GAIRE-1-KURK.LT-TINKLAPIUI.pdf>.

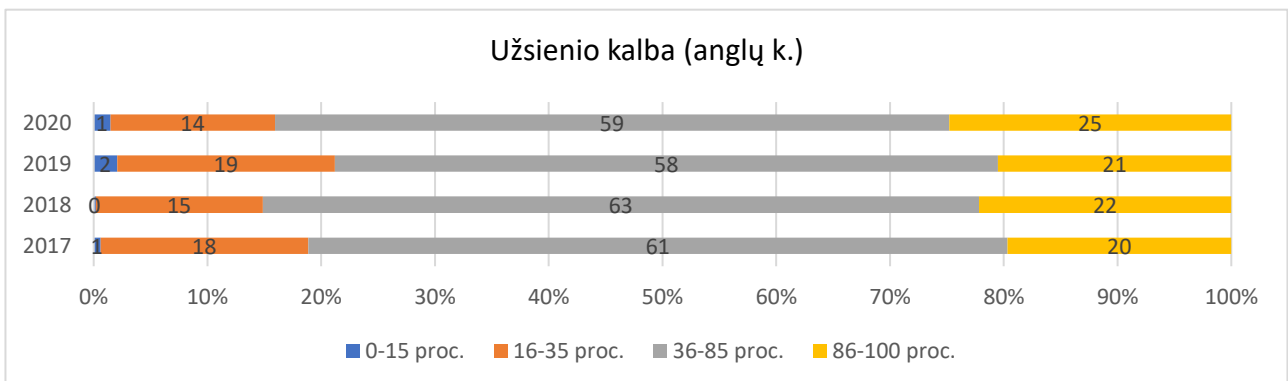

15 pav. Tautinių mažumų mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus

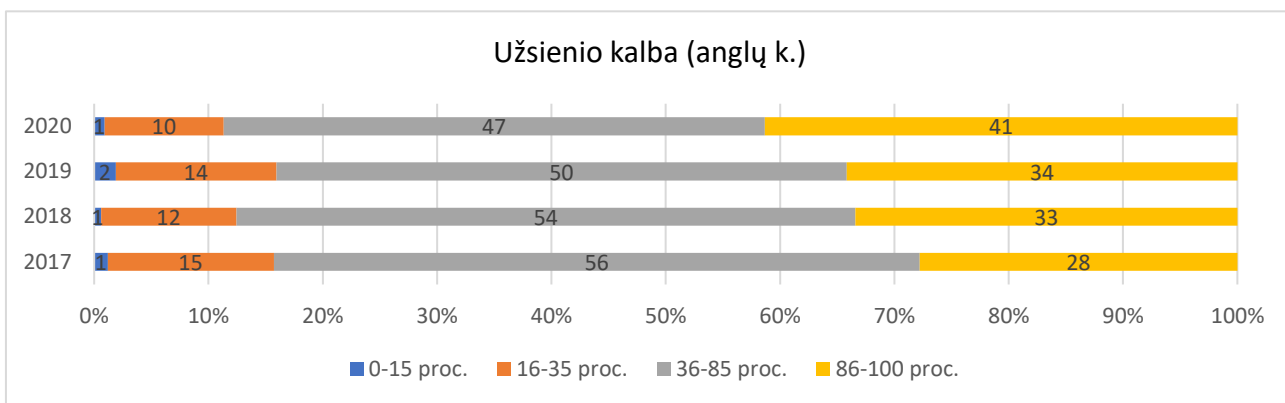

16 pav. Lietuvių k. besimokančių mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus

Lyginant 2017-2020 m. tautinių mažumų ir lietuvių k. besimokančių mokinių užsienio kalbos (anglų k.) VBE rezultatus, matoma, kad rezultatai yra irgi panašūs (žr. 17 pav., 18 pav.). Didesnė abiturientų dalis (proc.) VBE išlaiko 36-85 proc. Maža dalis (proc.) VBE išlaiko žemiausiais įvertinimais, t. y. 0-15 proc. Skiriasi tik aukščiausiais balais (86-100 proc.) išlaikiusiųjų mokinių dalis (proc.), t. y. lietuvių k. besimokančių mokinių dalis (proc.) yra didesnė. 2020 m. aukščiausiais įvertinimais išlaikė ne 41 proc. abiturientų, tautinių mažumų mokinių – 25 proc.

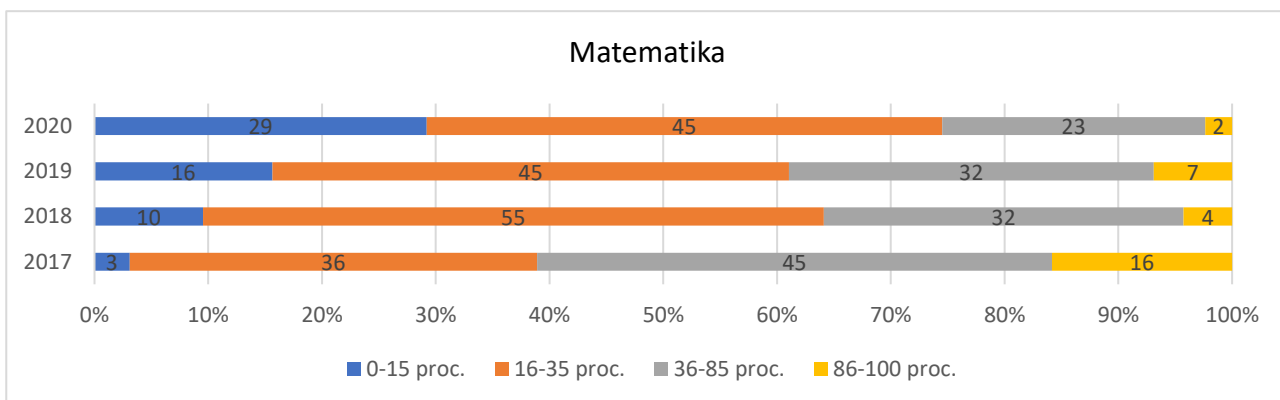

17 pav. Tautinių mažumų mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus

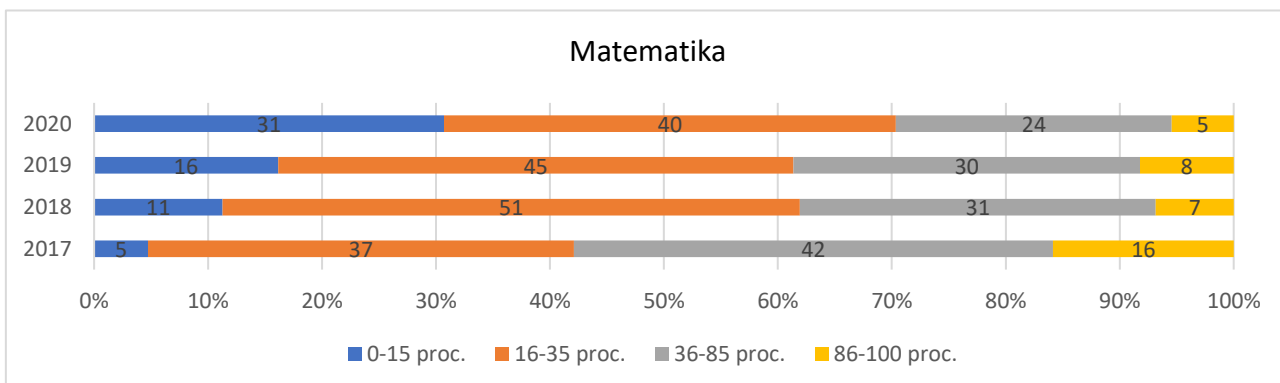

18 pav. Lietuvių k. besimokančių mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus

Analizuojant 2017-2020 m. tautinių mažumų ir lietuvių k. besimokančių mokinių matematikos VBE rezultatus, pastebima, kad šio dalyko rezultatai kasmet labiausiai prastėjo. Geriausi matematikos VBE rezultatai buvo 2017 m., prasčiausi – 2020 m. Net 31 proc. abiturientų lietuvių mokomąja kalba išlaikė 0-15 proc., tautinių mažumų – 29 proc. Didžiausia mokinių dalis (proc.) išlaikė 16-36 proc. (balais). Labai nedidelė mokinių dalis (proc.) išlaikė aukščiausiais balais (86-100 proc.) (žr. 19 pav., 20 pav.).

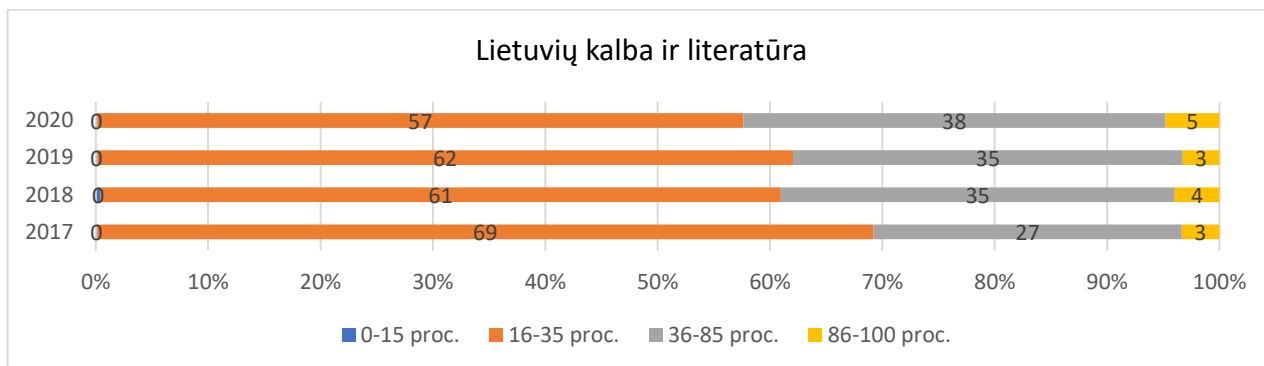
19 pav. Tautinių mažumų mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus

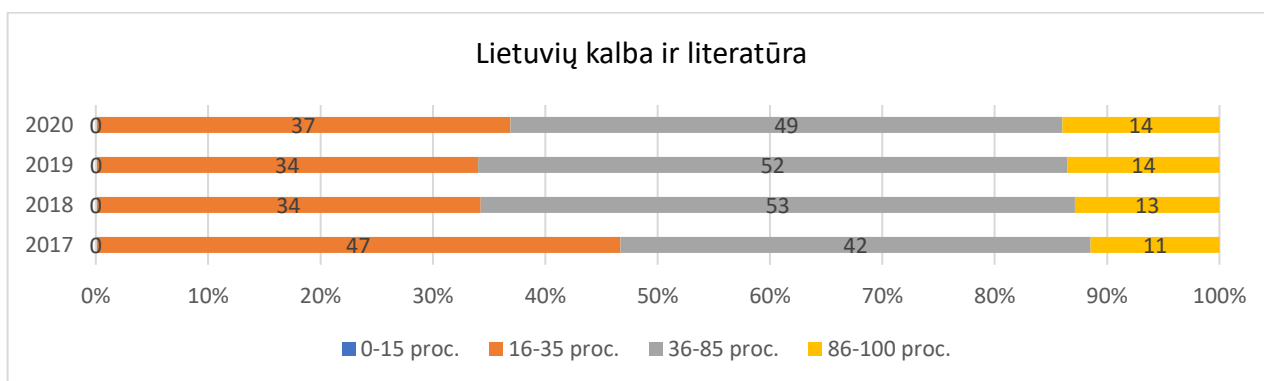
20 pav. Lietuvių k. besimokančių mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus

Analizuojant lietuvių kalbos ir literatūros VBE rezultatus, pastebimas didesnis tautinių mažumų mokinių atotrūkis (žr. 21 pav., 22 pav.). Didelė tautinių mažumų mokinių dalis (proc.) lietuvių kalbos ir literatūros

VBE išlaiko tik 16-35 proc. (balais) ir labai maža – 86-100 proc. (balais). Lietuvių k. besimokančių mokinių rezultatai yra aukštesni, t. y. didesnė mokinių dalis (proc.) išlaiko aukštesniais balais (36-85 proc. ir 86-100 proc.). Pažymėtina, kad 2017-2020 m., lietuvių k. ir literatūros VBE rezultatai yra stabilūs, lietuvių k. besimokančių mokinių rezultatai yra žymiai aukštesni.

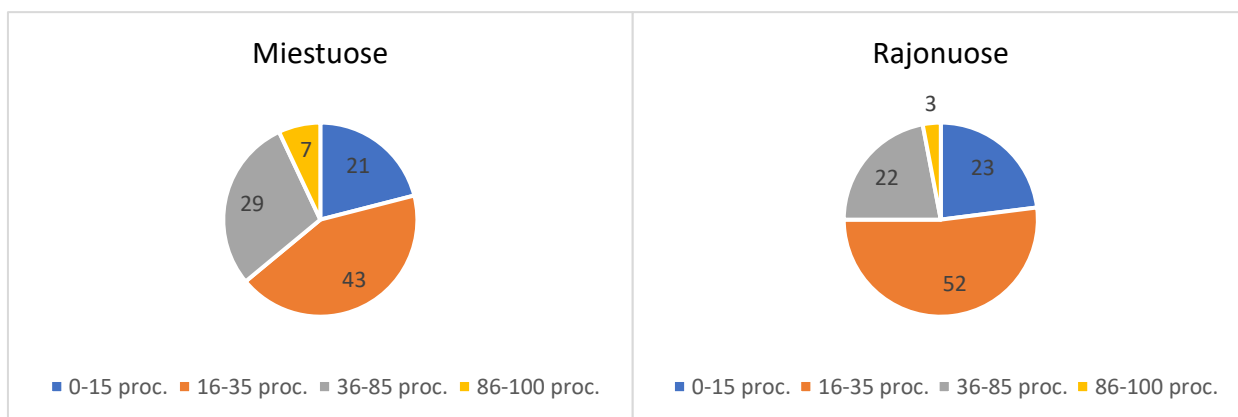

21 pav. Tautinių mažumų mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus

22 pav. Lietuvių k. besimokančių mokinių pasiskirstymas (dalis proc.) pagal VBE pasiekimų rezultatus

Pažymima, kad būtent šalies rajonuose veikiančiose tautinių mažumų mokyklose abiturientai pasiekė žemesnius lietuvių kalbos ir literatūros VBE rezultatus, lyginant su atitinkamomis miesto mokyklomis (žr. 23 pav.).

23 pav. Tautinių mažumų lietuvių k. VBE rezultatų (proc.) palyginimas miestuose ir rajonuose, 2021 m.

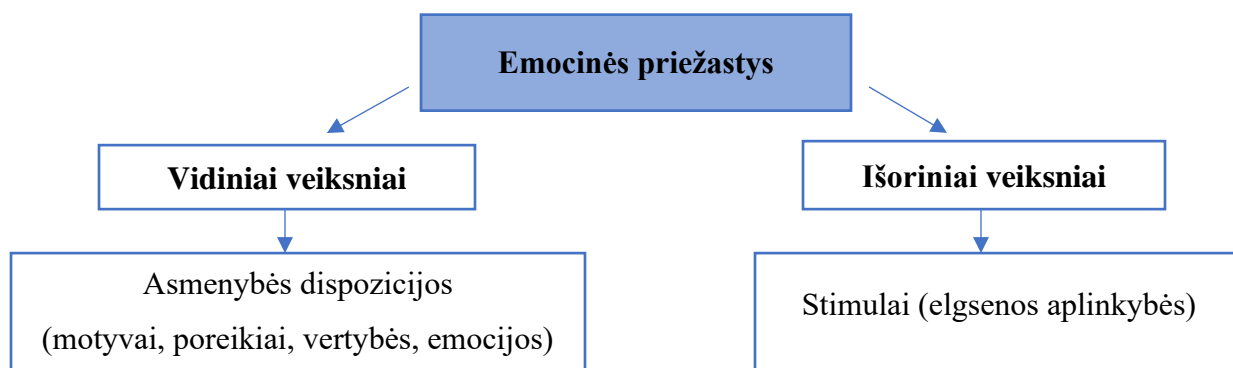
Apibendrinant galima teigti, kad atliktų PUPP, NMPP tyrimų duomenys atskleidžia, kad lenkų mokyklų mokiniai turi žemesnius pasiekimų rezultatus negu rusų ir lietuvių kalba besimokantys mokiniai. Tuo tarpu tiek lietuvių k. besimokančių mokinių, tiek tautinių mažumų mokinių aukščiausi matematikos VBE rezultatai buvo 2017 m., informacinių technologijų – 2018 m., užsienio kalbos (anglų k.) – 2020 m. Lietuvių kalbos ir literatūros VBE mokinių rezultatai išliko pakankamai stabilūs. Lietuvių kalba besimokančių mokinių lietuvių k. ir literatūros VBE rezultatai yra žymiai aukštesni negu tautinių mažumų mokinių. Tautinių mažumų mokiniai retai išlaiko aukštais įvertinimais (86-100 proc.). Pastarųjų rezultatai yra gan žemi. Didžiausia mokinių dalis (proc.) išlaiko 16-35 proc. (balais). Tai ir įrodo tautinių mažumų mokinių prastesnes lietuvių kalbos ir literatūros žinias. Todėl būtina identifikuoti veiksnius, įtakančius prastesnius lietuvių kalbos ir literatūros pasiekimų rezultatus ir sumažinti nevalstybine kalba besimokančių mokinių mokymosi rezultatų atotrūkį.

1.3. Veiksniai, įtakoiantys mokinių pasiekimų rezultatus

1.3.1. Vidiniai ir išoriniai veiksniai

Autoriai veiksnius, lemiančius mokinių mokymąsi mokykloje apibūdina ir klasifikuoja labai skirtingai. Užsienio mokslininkai tyrė prigimties ir aplinkos įtaką asmenybės formavimuisi. Jau Sokratas rašė, kad asmuo kaupia žinias ir turi galimybę mokytis iš to, kas yra aplink jį. Kai kurie mokslininkai neigė, kad vien aplinka ar prigimtis turi įtakos žmogaus mokymuisi. Dž. Lokas teigė, kad žmogus gimsta kaip švari lenta (lot. tabula rasa). Jo teigimu, įgimti žmogaus gabumai neturi reikšmės asmenybės vystymuisi.

Anot L. Rupšienės (2000), „mokinių mokymosi pasiekimai priklauso nuo emocinių priežasčių (paskatinimų, bausmių, žmogaus poreikių), kurie skirstomi į vidinius ir išorinius“ (žr. 24 pav.).⁵²

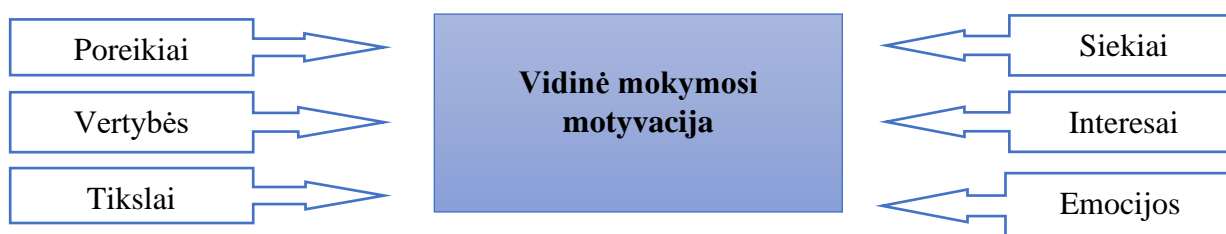
24 pav. Vidiniai ir išoriniai žmogaus elgsenos veiksniai

Sudaryta darbo autorės pagal L. Rupšienę, 2000

⁵² Liudmila Rupšienė, *Nenoras mokytis – socialinės pedagogikos reiškiny*s (Klaipėda: KU leidykla, 2000), 35.

Kiti autoriai nesutinka su šia teorija ir teigia, kad žmogaus mokymosi sėkmė priklauso nuo socialinės aplinkos, kurioje jis jaučiasi gerai, yra kompetentingas, moka bendrauti ir bendradarbiauti. Mokymosi motyvacijos veiksniai siejami su žmogaus poreikiais, asmenybės savybėmis, besimokančiojo aplinka, t. y. kas jį supa aplinkui. Tam pritaria ir L. Jovaiša (2007), kuris savo darbuose teigia, kad mokinių mokymasis priklauso nuo prigimties ir jį supančios aplinkos. Lietuvos edukologo, habilituoto socialinių mokslų daktaro teigimu, jeigu vaiką supa netinkama aplinka, tai ir jo pasiekimai yra prasti. Prigimtis ir aplinkos įtaka turi svarbų vaidmenį vaiko asmenybės formavimuisi.

L. Jovaiša (1993) išskiria vidinės mokymosi motyvacijos komponentus – poreikiai, vertybės, tikslai, siekiai, interesai ir emocijos (žr. pav. 25).⁵³

25 pav. Vidinę mokymosi motyvaciją lemiantys veiksniai

Sudaryta darbo autorės pagal L. Jovaišą, 1993

Pasak L. Jovaišą, visi išvardinti veiksniai tiesiogiai veikia mokinio vidinę mokymosi motyvaciją. Tačiau vieni iš jų yra gan pastovūs, kiti kintantys.

Vidiniai veiksniai dar suskirstomi į dvi grupes: biologiniai ir psichologiniai. Biologiniai veiksniai – viskas, kas paveldėta, įgimta. Psichologiniai – vertybių skalė, patirtis, žinios, lūkesčiai, motyvai, intelektas, jausmai, emocijos, įsitikinimai, būdo savybės. Tačiau svarbu pažymėti, kad visi vidiniai veiksniai kyla iš paties asmens.

Tuo tarpu išoriniai mokymosi motyvacijos veiksniai kyla iš aplinkos: šeimos, draugų, bendraamžių, bendraminčių, institucijų, organizacijų ir visuomenės.

Artimosios aplinkos, ypač šeimos, įtaka vaiko mokymuisi yra viena svarbiausių. Apie tai savo rašto darbuose rašė J. Uzdila (1973), V. Titarenka (1980), G. Valickas (1992) ir kiti. Autoriai analizavo šeimos įtaką vaiko socializacijai. V. Rimkevičienė (2001) teigia, kad „nedidelė dalis mokytojų suvokia patyrusių nesėkmę vaikų socialinės atskirties problemas“.⁵⁴

2004 m. buvo atliktas tyrimas, kurį pagal Mokyklų tobulinimo programą koordinavo Švietimo plėtotės centras ir Nacionalinis egzaminų centras (toliau NEC). Tyrimo metu nustatyta, kad tėvų įtaka vaiko

⁵³ Leonas Jovaiša, *Pedagogikos terminai* (Kaunas: Technologija, 1993), 59.

⁵⁴ Vaidotė Rimkevičienė, *Mokyklos nelankymo ir antramečiavimo kaina* (Vilnius: 2001), 56.

mokymuisi yra labai svarus veiksnys. Neigiamos įtakos vaikų pasiekimų rezultatams turi tėvų nesidomėjimas vaikų mokslais arba per didelis kontroliavimas, kai tėvai net neleidžia savarankiškai atlikti namų darbus.⁵⁵

K. Timmons ir J. Pelletier (2015) atliko tyrimą, kurio tikslas buvo identifikuoti, kokį poveikį vaikų mokymuisi turi tėvų teikiama parama. Nustatyta, kad tėvų įsitraukimas į vaiko mokymąsi skatina siekti geresnių rezultatų. Aukštesnius pasiekimus turi tie vaikai, kurių tėvai skyrė daugiau dėmesio, rūpinosi jais.⁵⁶

NEC atliktas tyrimas (2004) atskleidžia, kad nors ir itin svarbų vaidmenį atlieka tėvų įtaka vaikų mokymosi rezultatams, tačiau didžiausios įtakos aukštesniems mokinių mokymosi rezultatams turi aukšta mokytojų kompetencija, reikiamo sunkumo užduotys, mąstymo, argumentavimo skatinimas per pamokas, tinkamai parinkti namų darbai, mokytojo skatinimas mokytis, mokiniui padedantis mokymosi rezultatų vertinimas.⁵⁷ Pasak Švietimo plėtotės centro direktoriaus P. Gudyno, tyrimo duomenų analizės rezultatai atskleidė, kad geriems mokinių pasiekimų rezultatams didelės įtakos turi ir geras mokyklos, klasės klimatas, prasminga popamokinė veikla.

Dabartinis švietimas daug dėmesio skiria inovacinėms technologijoms, jų taikymui pamokų metu ir popamokinėje veikloje, mokymo(si) aplinkai, kuri suprantama gerokai plačiau nei individuali mokinio mokymosi erdvė. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu numatoma, kad „mokykla privalo užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems įpročiams aplinką, ugdymo, mokymo, studijų, švietimo programų vykdymą, atvirumą vietos bendruomenei, mokymo sutarties sudarymą ir sutartų įsipareigojimų vykdymą, geros kokybės švietimą“.⁵⁸ Tačiau svarbu pabrėžti, kad kiekvienas mokinsys jį supančią aplinką suvokia skirtingai. Pasak mokslininkų, tyrusių asmens ir aplinkos sąsajas, ta pati aplinka vieną mokinį gali skatinti mokytis, o kitą ne.

L. Jovaišos (1993) teigimu, „motyvacija – tai procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą ir santykius su aplinka motyvų kaitos pagrindu“.⁵⁹ Mokslininko manymu, su motyvacijos sąvoka yra siejamas visas spektras įvairių veiksnių, reiškinių ir problemų. Motyvacija apima ir asmenybės įsisąmonintus norus, polinkius, vertybes, poreikius, troškimus bei pažiūras, ji sukelia energiją ir padeda ją nukreipti viena linkme.

ŠMSM Visuomenei paruošė Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros Organizacijos (angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) programos „Švietimas visiems“

⁵⁵ „Tyrimas: kas veikia mokinių mokymosi rezultatus“, *Delfi*, 2004 m. rugsėjo 6 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/education/tyrimas-kas-veikia-mokiniu-mokymosi-rezultatus.d?id=5063310>.

⁵⁶ K. Timmons, ir J. Pelletier. Understanding the importance of parent learning in a school-based family literacy programme. *Journal of Early Childhood Literacy*, 4, (2015): 510-532. <https://psycnet.apa.org/record/2015-58351-003>.

⁵⁷ „Tyrimas: kas veikia mokinių mokymosi rezultatus“, *op.*

⁵⁸ „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2021 m. lapkričio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105/asr>.

⁵⁹ Leonas Jovaiša, *Pedagogikos terminai, supra note.*

įgyvendinimo Lietuvoje 2003–2015 m. ataskaitą, kurioje kalbama, kad „mokinių sėkmingam mokymuisi kenkė ir įvairūs žalingi įpročiai – rūkymas, alkoholio, narkotinių, psichotropinių medžiagų vartojimas. Kaip viena iš šio reiškinių priežasčių buvo nurodoma nepalanki mokymuisi socialinė aplinka, kita svarbi priežastis – pernelyg didelis mokyklinis nerimas, mokyklos baimė“.⁶⁰

Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, reikėjo sparčiai keistis. Tiek išoriniai, tiek vidiniai veiksniai buvo pagrindiniai veiksniai, kurie lėmė valstybės pokyčius. Vienas svarbiausių išorinių veiksnių – globalizacija, kurios pagrindas yra informacija ir inovacijos. Deja, per tiek Nepriklausomybės metų Lietuvos švietimo sistema dar nepavyko sumažinti SEK atskirties. Iki šiol susiduriama, kad mokyklose trūksta modernių mokymosi priemonių. Tautinių mažumų mokiniai mokosi iš pasenusių vadovėlių.

Didelę įtaką Lietuvos švietimui taip pat turi mažėjantis gimstamumas, gyventojų migracija šalies viduje ir emigracija, kintanti šeimos padėtis ir kt. „Keičiantis ekonominiais santykiams, daugėjo skurdžiai gyvenančių ir asocialių šeimų, gaunančių socialines pašalpas. Skurstančių šeimų vaikai ne visada turėjo sąlygas tinkamai pasirengti lankyti mokyklą, išsiugdyti elementarius socialinius įgūdžius. Daugėjo mokyklose nemokamai maitinamų vaikų, o nemokamas maitinimas kai kuriems buvo svarbiausias motyvas lankyti mokyklą.“⁶¹

Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos ir sekretoriato 2018 m. veiklos ataskaitoje prof. J. Ruškus pabrėžė, kad tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje būtina užtikrinti lygiateisį kokybišką ugdymą bei skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes visiems.⁶² Tai reiškia, kad nepaisant savo socialinio, ekonominio statuso, gyvenamosios vietos, tikėjimo, rasės, tautybės, lyties ir negalios, kiekvienas asmuo turi teisę gauti kokybišką ugdymą.

Apibendrinant galima teigti, kad yra daug motyvacijos teorijų, kurie turi įtakos žmogaus mokymuisi. Nors ir autoriai pateikia skirtingas motyvacijos teorijas, tačiau visi sutinka, kad labai svarbu identifikuoti veiksniai, kurie lemia mokymosi sėkmę. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad sėkmingas mokymasis skatinamas tinkamos aplinkos ir paties žmogaus poreikio mokytis. Žmogus privalo prisitaikyti prie jį supančios aplinkos. Analizuojant atliktus mokslinius tyrimus, svarbu pažymėti ir tai, kad dažnai vaikų mokymosi rezultatus nulemia SEK atskirtis, vieta kurioje jis mokosi.

⁶⁰ „Švietimas visiems. UNESCO iniciatyvos įgyvendinimas Lietuvoje“ (Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2014), https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Svietimas-visiems-2015_unesco.pdf.

⁶¹ „Švietimas visiems. UNESCO iniciatyvos įgyvendinimas Lietuvoje“, *supra note*.

⁶² „Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos ir sekretoriato 2018 m. veiklos ataskaita“, (2018): 34-35, https://unesco.lt/images/2018_METIN_ATASKAITA.pdf.

Svarbiausia UNESCO švietimo veiklos programa – „Švietimas visiems“. Todėl būtina gerinti mokymosi aplinką, skatinti mokytojų kvalifikacijų kėlimą. Identifikavus veiksnius, lemiančius mokinių sėkmingą mokymąsi, bus galima pagerinti jų pasiekimų rezultatus.

1.4. Tautinių mažumų mokinių švietimo organizavimo ir veiksmų, įtakojančių mokinių pasiekimų rezultatus sąsajų teorinės įžvalgos

Lietuvos švietimas perėjo sudėtingą kelią, ieškant tinkamiausių būdų išsaugoti mokyklas tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis, remti jų siekį palaikyti bei išsaugoti tautinę ir kultūrinę tapatybę Lietuvos visuomenėje. Mokslininkai iki šiol tam skiria daug dėmesio ir ieško ugdymo kokybę gerinančių būdų.

Švietimo būklės analizės duomenimis, „tautinių mažumų gausiau gyvenamuose rajonuose, turinčiuose pakankamai ikimokyklinio, priešmokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikų, savivaldybės steigia ugdymo įstaigas, vykdančias ugdymo programas tų tautinių mažumų kalba. Ten, kur vienos tautinės mažumos vaikų skaičius per mažas, steigia ugdymo įstaigą ar kur tautinė sudėtis yra gana mišri, savivaldybės steigia įvairiakalbes mokyklas, kuriose ugdymas vykdomas keliomis kalbomis“.⁶³

Kaip jau buvo minėta anksčiau, teise mokytis tautinės mažumos kalba 2018 m. Lietuvoje naudojosi maždaug 36 tūkst. mokinių. Nepaisant visų švietimo reformų ir mokyklų tinklo pertvarkų, mūsų šalyje tautinių mažumų atstovai vis dėlto turi palankias galimybes savo gimtąja kalba mokytis nuo ankstyvojo ugdymo iki pat universitetinių studijų. Jau ankstyvajame amžiuje vaikams yra sudarytos tinkamos sąlygos mokytis valstybine (lietuvių) kalba ir ją išmokti, tokiu būdu integruojantis į šios šalies socialinį kultūrinį gyvenimą. Pažymėtina, kad mokymasis gimtosios ir valstybinės kalbos vyksta lygiagrečiai, t. y. tautinių mažumų vaikams sudaromos sąlygos ugdytis gimtąja kalba ir tuo pačiu metu išmokti valstybinę kalbą.

„ŠMSM remdamasi tarptautinių tyrimų dėl ankstyvojo amžiaus vaikų kalbų mokymo išvadomis, parengė Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 30 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą (toliau – įstatymo projektas). Įstatymo projektu taip pat siekiama įgyvendinti Valstybinės kalbos politikos 2018–2022 metų gairių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. XIII-1318 „Dėl Valstybinės kalbos politikos 2018–2022 metų gairių“, 48.2 papunkčio nuostatą: sudaryti sąlygas (teisines ir finansines) ir stiprinti lietuvių kalbos mokymą tautinių mažumų mokyklose, vykdančiose

⁶³ *Švietimo būklės apžvalga* (Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2019), <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2019/10/Svietimo-bukles-apzvalga-2019-web.pdf>.

ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas.“⁶⁴ Šio įstatymo projekto „tikslas – stiprinti lietuvių kalbos mokymą tautinių mažumų mokyklose, vykdančiose ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programas, bei siekti, kad vaikai, kuriems lietuvių kalba nėra gimtoji, kuo anksčiau pradėtų mokytis valstybinės kalbos“.⁶⁵ Tokiu būdu tikimasi, kad tobulės tautinių mažumų vaikų lietuvių kalbos mokėjimo lygis. Taip pat nuo mažumės mokant lietuvių kalbos, bus sudaromos vienodos sąlygos sėkmingai integracijai į socialinį ir ekonominį šalies gyvenimą.

Svarbu paminėti, kad spartesnė gyventojų emigracija, mokinių skaičiaus mažėjimas formuoja tam tikrus pokyčius švietimo sistemoje. Palyginus miestuose, rajonuose ir kaimuose besimokančių mokinių pasiskirstymą, galima teigti, kad miesto mokyklose mokinių procentinė dalis auga, o rajonuose ir kaimuose – mažėja. Pažymėtina, kad mokinių tėvai labiau renkasi miesto mokyklas. Tačiau nors ir mokinių skaičius bendrojo ugdymo mokyklose sumažėjo, mokyklų skaičius išliko beveik nepakitęs. Šalyje vis dar nemažai mokinių, kurie mokosi jungtinių klasių komplektuose, kas nesuteikia tinkamų, kokybiškų sąlygų mokymui(si).

Lyginant penkerių metų mokinių PUPP rezultatus pastebima, kad pagrindinį pasiekimų lygį PUPP metu pasiekusių mokinių dalis mažėja. Tačiau padidėjo patenkinamo pasiekimų lygio pasiekusių mokinių dalis iš matematikos, lietuvių kalbos ir literatūros. Miesto mokyklų mokinių rodiklis išliko aukštesnis už kaimo vietovių. Svarbu pažymėti ir tai, kad tokie atotrūkių būdingi ir visos šalies mokykloms.

Lyginant VBE mokinių rezultatus, pastebima, kad matematikos rezultatai prastėja, o lietuvių kalbos ir literatūros išlieka nestabilūs, tačiau prasčiausi.

Siekiant užtikrinti ugdymo kokybę tiek ankstyvajame ugdyme, tiek bendrojo lavinimo mokyklose, būtina ieškoti būdų gerinti ugdymo programų daugumos dalykų mokymo(si) pasiekimus. Aprūpinti tautinių mažumų mokyklas atnaujintais vadovėliais, mokymo priemonėmis, informacinių technologijų priemonėmis, papildomų priemonių rengimu. Telkti mokyklų bendruomenių pastangas mokinių mokėjimo mokytis kompetencijai ugdyti.

Analizuojant mokslinę ir metodinę literatūrą, nustatyta, kad mokytojams trūksta priemonių, kuriomis būtų stiprinamos įvairių pedagoginių reiškinių, mokymo ir mokymosi procesų elementų ir pačios mokymo veiklos supratimo kompetencijos.

Švietimo įstaigų vadovų kaitos planavimo procesas nepakankamai skatina mokytojų susidomėjimą vadovavimu. Todėl manoma, kad vadovų atestavimas turėtų skatinti vadybinės veiklos tobulinimą. Jis turėtų sietis su mokyklos rezultatais. Tačiau svarbu pažymėti, kad nemaža mokyklų vadovų dalis yra „užsisėdėję“,

⁶⁴ „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 30 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, TAR, žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d., <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/316493f00ff511e9b79ed4f43836384a/>.

⁶⁵ *Ibid.*

o konkursuose į naujas vadovų pareigas tiesiog neatsiranda kandidatų. Ypač tai aktualu tose mokyklose, kurios turi mažą mokinių skaičių. Iškyla grėsmė, kad galimi kandidatai gali jaustis nestabiliai. Be to, mokyklose, kuriose mažas mokinių skaičius, vadovų darbo užmokestis yra mažesnis, nei įstaigose, turinčiose daugiau vaikų.

Nors tautinių mažumų mokykloms kasmet yra skiriamos didesnės lėšos, kuo siekiama gerinti mokymo(si) kokybę, pastebėta, kad iki šiol yra nesutvarkytas, ypač mokyklų lenkų mokomąja kalba, tinklas. Taip pat netinkamos mokymo(si) priemonės, kvalifikuotų mokytojų, švietimo pagalbos specialistų ir mokyklų vadovų kaitos trūkumas yra vieni iš veiksnių, kurie lemia prastesnius mokinių pasiekimų rezultatus.

Išanalizavus mokslinę, metodinę literatūrą ir apžvelgus mokslinius tyrimus, galima teigti, kad egzistuoja ryšys tarp veiksnių, įtakojančių prastesnius tautinių mažumų mokinių mokymosi rezultatus. Pažymėtina, kad tautinių mažumų mokiniai turės geresnius mokymosi rezultatus, jų pasiekimai bus tolygūs, t. y. nebus mokymosi rezultatų atotrūkio, jeigu bus dedamos ypač didelės pastangos vaikų SEK atskirčiai mažinti, gerinama mokymo(si) aplinka, tobulinamos ir plėtojamos mokytojų darbo su informacinėmis technologijomis, jų panaudojimo ugdymo procese kompetencijos. Tokiu būdu bus siekiama pagerinti mokinių mokymosi rezultatus ir sumažinti atotrūkį.

2. LIETUVOS TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKINIŲ PASIEKIMUS LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo instrumentas

Teorinėje šio darbo dalyje buvo išsiaiškinta, kad mokiniams, didžiausi sunkumai iškyla mokantis lietuvių kalbos. Išanalizavus mokslinę, metodinę literatūrą ir apžvelgus mokslinius tyrimus, nustatyta, kad mokinių mokymui(si) ir jų pasiekimams įtakos turi tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai. Remiantis nuostata, kad empiriniai tyrimai leidžia atskleisti didelės tyrimo dalyvių imties nuomonę ir pagrįsti objekto svarbiausius požymius, buvo pasirinktas kiekybinio tyrimo metodas – anketinė apklausa. „Apklausa – tai komunikacijos procesas, kuriuo bandoma įvertinti tiriamų asmenų nuomones, požiūrius į tam tikrus reiškinius, elgsenos ypatumus ir su elgsena susijusius veiksnius.“⁶⁶ Siekiant atskleisti veiksnius, lemiančius tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus, sudarytas instrumentas (anketa), kurį sudaro trys pagrindinės dalys: demografiniai klausimai; mokinių pasiekimų rezultatus lemiančių veiksnių klausimynas ir mokyklos veiklos kokybės klausimynas, sukonstruoti iš uždarų klausimų, kuriuose respondentui pateikiamas galimų atsakymo alternatyvų sąrašas, iš kurių jis turi išsirinkti jam tinkantį atsakymą arba atsakymus.

Detalesnis klausimų išdėstymas pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. Tyrimo instrumento sandara

Klausimynas	Klausimų grupė	Klausimų skaičius
Demografiniai klausimai (bendri duomenys)	Lytis, amžius, išsilavinimas, darbo stažas (metais) švietimo įstaigoje, kvalifikacinė kategorija, švietimo įstaigos tipas ir vieta.	8
Mokinių pasiekimų rezultatus lemiančių veiksnių klausimynas	Vidiniai ir išoriniai veiksniai, lemiantys mokinių mokymosi sėkmę; veiksniai, lemiantys geresnius ir prastesnius mokinių pasiekimų rezultatus; veiksniai, padedantys gerinti mokinių pasiekimus ir mažinti jų atotrūkį.	6
Mokyklos veiklos kokybės klausimynas	Mokyklų aprūpinimas, IKT taikymas, mokyklos kokybės įvertinimas, mokinių bendrųjų gebėjimų pažangos įvertinimas, mokinių mokymosi rezultatų pasiekimų kokybė, mokymosi rezultatų kaupimo sistema, mokinių skatinimo sistema, mokytojų bendradarbiavimas su mokinių tėvais, suteikiama švietimo pagalba, dėmesys mokinių kalbinio lietuvių ir anglų kalbų, matematinio, gamtamokslinio, informacinio kultūros ir kompiuterio raštingumo ugdymui, metodinių priemonių taikymas, siekiant padėti mokiniams iš SEK nepalankios aplinkos.	5

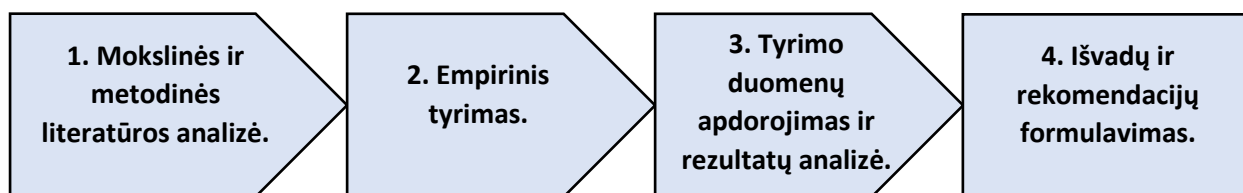
⁶⁶ Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2017), 236.

Apklausa buvo sudaryta remiantis teorinėje dalyje minėtais atliktais mokslininkų tyrimais ir pagrindiniais tarpusavyje susijusiais elementais. Klausimai orientuoti į esamos situacijos įvertinimo problematiką. Sudėlioti taip, kad būtų, siekiama atskleisti veiksnius, lemiančius tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus, švietimo organizavimo ir veiksmų, įtakančių mokinių pasiekimų rezultatus sąsajos.

2.2. Tyrimo organizavimas ir duomenų apdorojimas

Tyrimo organizavimas. Empirinis tyrimas atliktas 2022 m. Į Lietuvos tautinių mažumų bendrojo ugdymo mokyklų vadovus ir mokytojus kreiptasi su prašymu dalyvauti apklausoje elektroniniu laišku. Mokyklų vadovų elektroninio pašto adresai skelbti viešai, gauti iš mokyklų interneto svetainių. Anketa parengta interneto svetainėje <https://apklausa.lt>.

Tyrimo organizavimą sudarė keturi etapai (žr. 26 pav.).

26 pav. Tyrimo loginė schema

Sudaryta darbo autorės

Pirmajame etape siekta įvertinti tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiančių veiksnių teorinius aspektus ir jų sąsajas. Remiantis šiame etape atlikta mokslinės literatūros analize, apibrėžiama tyrimo problema, tikslas, objektas, uždaviniai ir tyrimo metodai.

Antrajame etape parengta anketa ir atliktas empirinis (kiekybinis) tyrimas, kurio metu apklausti 393 respondentai.

Trečiajame etape tyrimo metu gauti duomenys apdorojami, vertinami ir analizuojami naudojant SPSS statistinę programą (IBM SPSS Statistics 22). Grafikai ir paveikslai sudaromi naudojant Windows programas: Microsoft Office Excel 365, Microsoft Office Word 365.

Ketvirtajame etape suformuluotos išvados ir parengtos rekomendacijos.

Tyrimo etika. Atliekant empirinį (kiekybinį) tyrimą (anketinę apklausą), buvo apmąstyti ir taikomi šie „mokslinių tyrimų atlikimo pagrindiniai etikos principai: geranoriškumo, pagarbos asmens orumui, privatumo, objektyvumo, konfidencialumo, teisės gauti tikslią informaciją“. ⁶⁷ Tyrimas buvo atliekamas remiantis geranoriškumo principu. Tiriamieji turėjo galimybę apsispręsti dėl dalyvavimo apklausoje, t. y.

⁶⁷ Valdas Prunskus, ir Elena Kocai, *Sociologinių tyrimų organizavimas ir atlikimo metodika: metodinė priemonė* (Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2014).

jiems nebuvo daromas tiesioginis ar netiesioginis spaudimas. Tyrimo dalyviai turėjo galimybę nutraukti tyrimą bet kuriuo metu. Tiriamiesiems paaiškinama, kad bus užtikrintas jų slaptumas, nes visi gauti duomenys bus prieinami tik tyrimo vykdytojui, o tyrimo rezultatai bus skelbiami tik apibendrinti baigiamajame darbe.

Kreipinyje į respondentą, paaiškinamas tyrimo naudingumas ir svarba, pateikiamas tyrimo tikslas. Apklausos pradžioje nurodyta trumpa anketos užpildymo instrukcija, anketa baigiama padėka.⁶⁸

2.3. Tyrimo imtis ir respondentų charakteristikos

Tiriamųjų grupių parinkimo būdas paremtas atsitiktine imtimi, kai kiekvienas tiriamos populiacijos elementas turi galimybę patekti į reprezentacinę grupę. Mokslinėje literatūroje šis būdas dar vadinamas populiacijos rėmu.

Žinant tikslų populiacijos dydį, imties tūrį galima apskaičiuoti pagal V. I. Paniotto formulę⁶⁹:

kai:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

n – imties dydis;

Δ – leistina paklaida (kadangi reikia skaičiuoti 95 proc. patikimumo lygmeniu, tai leistina paklaida šiame tyrime neviršija 5 proc.)⁷⁰;

N – populiacijos dydis.

ŠVIS duomenimis 2020-2021 m. m. pradžioje tautinių mažumų (rusų, lenkų) bendrojo ugdymo mokytojų, dirbančių pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo centruose, buvo 3318. Pagal V. I. Paniotto formulę nustatyta, kad esant 95 proc. tikimybei ir 5 proc. paklaidos dydžiui, reikia apklausti 344 mokytojus.

Apklausos metu tinkamai anketas užpildė 393 tautinių mažumų (rusų, lenkų) bendrojo ugdymo mokytojų, iš jų 24 (6,1 proc.) vyrai ir 369 (93,9 proc.) moterys. Respondentų charakteristika pateikiama 2 lentelėje. Dauguma tyrime dalyvavusių mokytojų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą (91,6 proc.), vyr. mokytojo (59,5 proc.) arba mokytojo metodininko (22,9 proc.) kvalifikacinę kategoriją. Daugiau kaip pusė tyrime dalyvavusių mokytojų mokykloje dirba virš 21 metų. 64,8 proc. mokytojų toje pačioje mokykloje dirba virš 11 metų.

⁶⁸ Bronislavas Bitinas, *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas* (Vilnius: Kronta, 2006), 256.

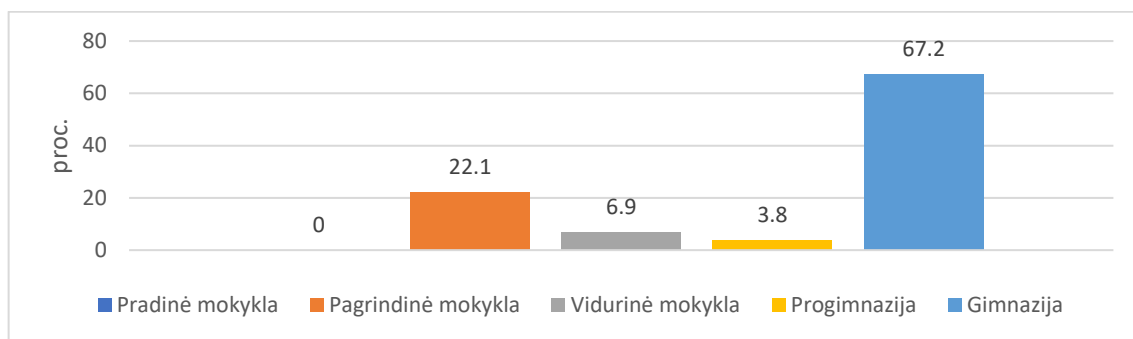
⁶⁹ В. И. Паниотто, В. С. Максименко, 2003. Количественные методы в социологических исследованиях. <http://socioline.ru/pages/vipaniotto-vsmaksimenko-kolichestvennye-metody-vsotsiologicheskikh>.

⁷⁰ Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai: vadovėlis* (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016).

3 lentelė. Tyrime dalyvavusių mokytojų charakteristika

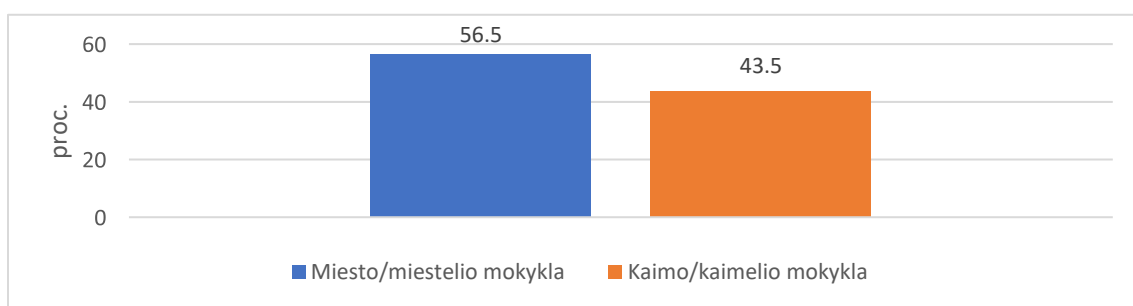
	Kriterijai	N	Proc.
Lytis	Vyras	24	6,1
	Moteris	369	93,9
Amžius	mažiau nei 25 m.	9	2,3
	25-29 m.	6	1,5
	30-34 m.	24	6,1
	35-39 m.	54	13,7
	40-44 m.	39	9,9
	45-49 m.	48	12,2
	50-54 m.	90	22,9
	55-59 m.	69	17,6
	60-64 m.	33	8,4
	65 m. ir daugiau	18	4,6
	Neatsakė	3	0,8
Išsilavinimas	Aukštesnysis	27	6,9
	Aukštasis neuniversitetinis	21	5,3
	Aukštasis universitetinis (bakalauras)	198	50,4
	Aukštasis universitetinis (magistras, daktaras)	141	35,9
	Šiuo metu esu studentas (-ė)	-	-
	Neatsakė	6	1,5
Pedagoginio darbo stažas	Iki 1 metų	12	3,1
	1 – 5 metai	15	3,8
	6 – 10 metų	30	7,6
	11 – 20 metų	81	20,6
	21 – 30 metų	138	35,1
	daugiau nei 30 metų	117	29,8
Darbo dabartinėje mokykloje trukmė	Iki 1 metų	27	6,9
	1 – 5 metai	57	14,5
	6 – 10 metų	54	13,7
	11 – 20 metų	87	22,1
	21 – 30 metų	96	24,4
	daugiau nei 30 metų	72	18,3
Kvalifikacinė kategorija	Mokytojas	57	14,5
	Vyresnysis mokytojas	234	59,5
	Mokytojas metodininkas	90	22,9
	Mokytojas ekspertas	9	2,3

Tyrime dalyvavusių mokytojų pasiskirstymas pagal mokyklos, kurioje dirba, tipą pateiktas 27 paveiksle. Dauguma mokytojų, t. y. 264 (67,2 proc.) nurodė, kad dirba gimnazijoje. 87 pedagogai (22,1 proc.) dirba pagrindinėje mokykloje, 27 (6,9 proc.) – vidurinėje mokykloje ir 15 progimnazijoje (3,8 proc.).

27 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą.

Kaip matyti 28 paveiksle, 222 tyrime dalyvavusių mokytojų (56,5 proc.) dirba mokyklose, kurios įsikūrusios mieste, miestelyje. Likusieji – 171 (43,5 proc.) kaime, kaimelyje.

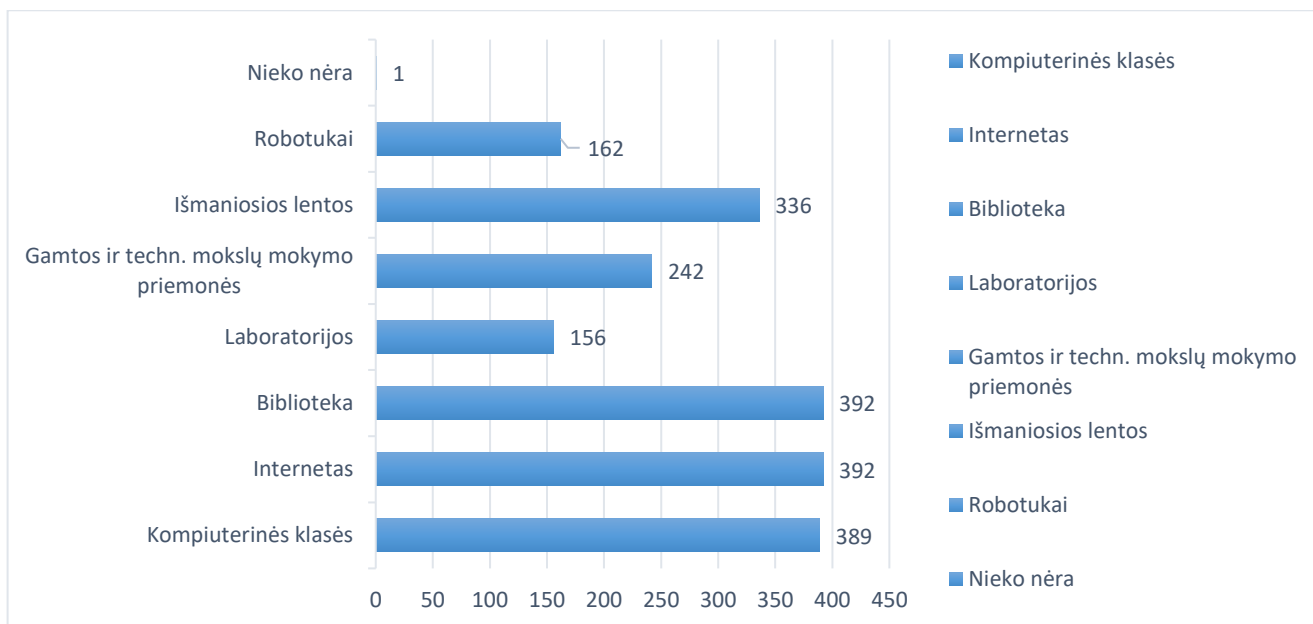
28 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje įsikūrusi mokykla

Svarbu paminėti, kad tyrime dalyvavo daugiausiai – 60 proc. Vilniaus m. ir raj. savivaldybių TMMK mokytojų, 20 – proc. – Šalčininkų m. ir raj. sav., 10 proc. – kitų. Visagino m. sav. TMMK mokytojai šiame tyrime nedalyvavo.

3. LIETUVOS TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKINIŲ PASIEKIMUS LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ TYRIMO REZULTATAI

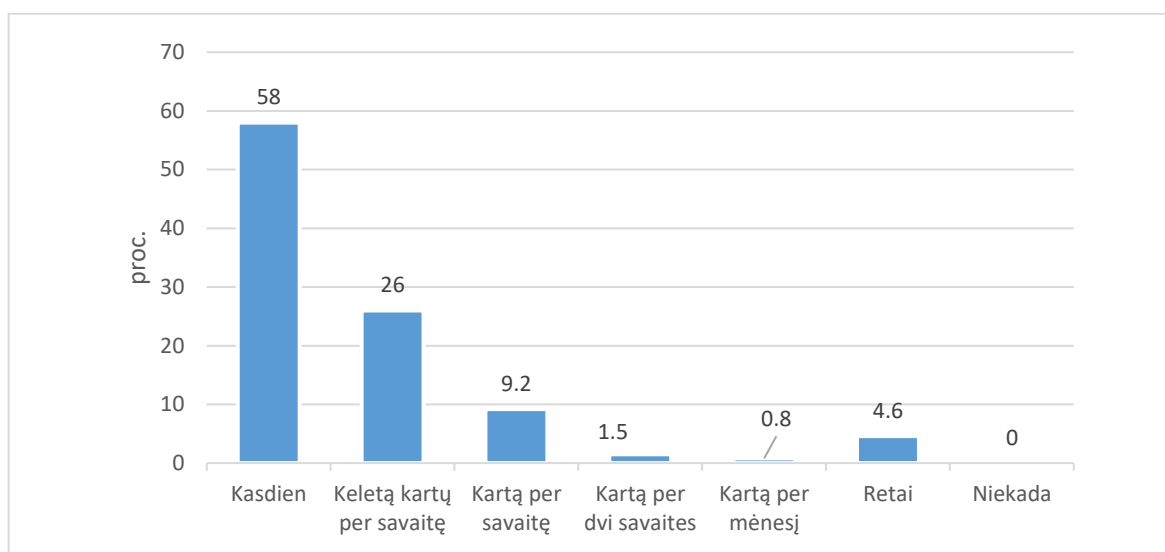
3.1. Tautinių mažumų mokinių švietimo organizavimas

Magistriniame darbe buvo tiriamas TMMK mokinių švietimo organizavimas, kurio statistinė analizė pateikiama 29 diagramoje. Tyrimo duomenys rodo, kad TMMK yra pakankamai gerai aprūpintos įvairiomis mokymo(si) priemonėmis. Visose, išskyrus vieną, mokyklose yra bibliotekos, internetinis ryšys. Daugumoje yra įrengtos kompiuterinės klasės. Nemaža mokytojų dalis pažymėjo, kad mokyklose yra išmaniosios lentos. Daugiau negu pusė respondentų pažymėjo, kad jų darbo vietoje yra gamtos ir technologinių mokslų mokymo priemonės. Paašškėjo, kad laboratorijos ir robotukai nėra populiarūs. Toks pakankamai geras TMMK aprūpinimas yra susijęs statistiškai reikšmingais ryšiais su didesniu TMMK finansavimu. Valstybės skiriamos mokymo lėšos TMMK beveik 25 proc. didesnės negu mokyklose lietuvių mokomąja kalba.

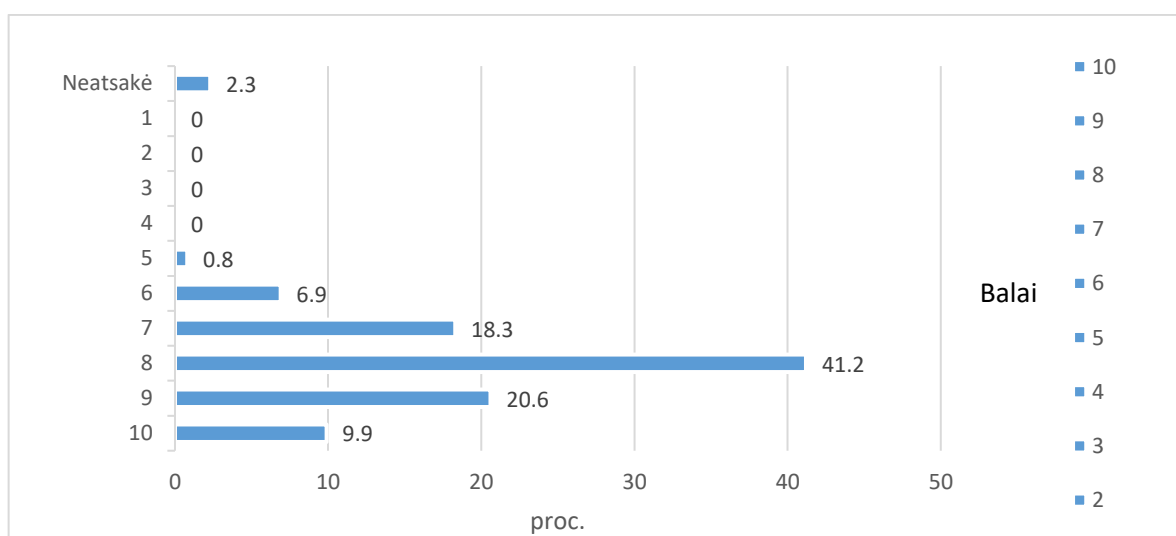
29 pav. Mokyklų aprūpinimas

Analizuojant tyrimo rezultatus (žr. 30 pav.), nustatyta, kad dauguma TMMK mokytojų (58 proc.) kasdien savo pamokose naudojami IKT. Keletą kartų per savaitę – 26 proc., kartą per savaitę – 9,2 proc., kartą per dvi savaites – 1,5 proc., kartą per mėnesį – 0,8 proc. ir retai – 4,6 proc. Apibendrinus tyrimo rezultatus, paašškėjo, kad nors ir dauguma TMMK yra pakankamai gerai aprūpintos šiuolaikinėmis mokymosi priemonėmis, nemaža dalis mokytojų panaudoja jas retai tik kartą per savaitę.

30 pav. IKT taikymas pamokose (proc.)

Tyrimė dalyvavusių TMMK mokytojų manymu, mokyklos užtikrina kokybišką ugdymą(si), todėl švietimo įstaigos, kurioje dirba, veiklos kokybę vertina gerai (žr. 31 pav.). Dauguma respondentų (41,2 proc.) savo mokyklos veiklos kokybę dešimties balų sistemoje įvertino 8-netu, t. y. gerai.

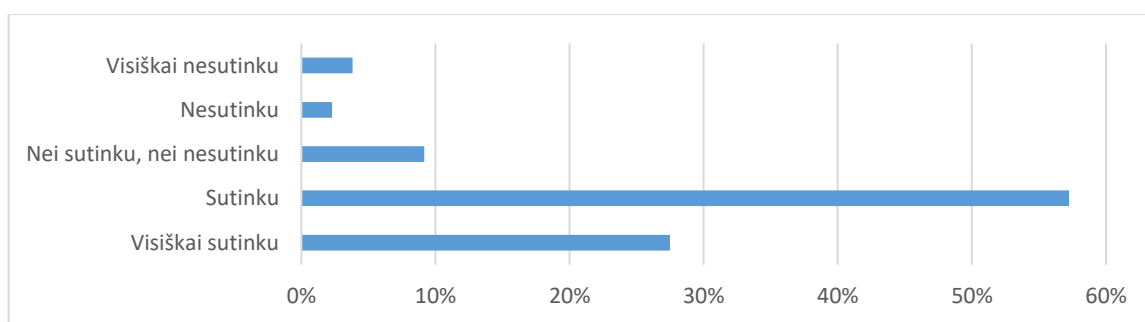
31 pav. Mokyklos veiklos kokybės įvertinimas balais (proc.)

Tyrimai rodo, kad TMMK mokytojai pakankamai gerai vertina mokyklos veiklos kokybę (žr. 4 lentelę). Tai galima susieti su TMMK sudarytomis palankiomis sąlygomis gauti „Kokybės krepšelį“ – finansinę paramą veiklos kokybei gerinti.

4 lentelė. Mokyklos veiklos kokybės įvertinimas

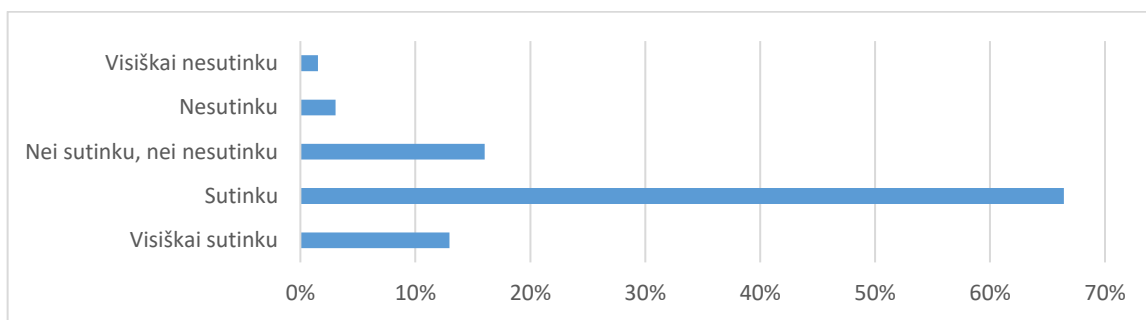
Teiginys	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
	N				
Mūsų mokykloje kiekvieno mokinio bendrųjų gebėjimų pažanga yra pastebima ir įvertinama.	108	225	36	9	15
Mūsų mokykloje mokinių mokymosi rezultatai gerai atspindi pasiekimų kokybę.	51	261	63	12	6
Mūsų mokykloje yra tinkama informacijos apie mokinių mokymosi rezultatus kaupimo sistema.	72	228	69	15	9
Informacija apie mūsų mokyklos mokinių mokymosi rezultatus yra tinkamai analizuojama.	54	195	102	33	9
Mūsų mokykloje yra veiksminga mokinių skatinimo sistema.	54	195	102	33	9
Mūsų mokyklos mokytojai sėkmingai bendradarbiauja su mokinių tėvais, siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų.	69	235	72	15	12
Mūsų mokykloje suteikiama švietimo pagalba (psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba) – mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą.	117	190	63	21	12
Mokinių iš socialiai, ekonomiškai ir kultūriškai nepalankių šeimų pasiekimai yra prastesni.	60	180	99	36	18

Kaip rodo tyrimo rezultatai (žr. 32 pav.), TMMK pakankamai gerai vertina kiekvieno mokinio bendrųjų gebėjimų pažangos įvertinimą. Su šiuo teiginiu sutinka 57 proc., visiškai sutinka – 27 proc.

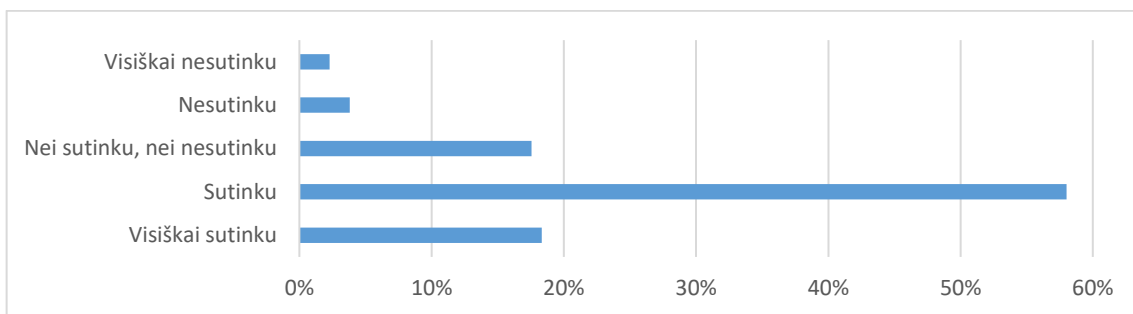
32 pav. Mokykloje kiekvieno mokinio bendrųjų gebėjimų pažangos įvertinimas (proc.)

Analizuojant tyrimo rezultatus (žr. 33 pav.), nustatyta, kad TMM mokymosi rezultatai gerai atspindi pasiekimų kokybę. Su šiuo teiginiu sutiko dauguma respondentų – 66 proc.

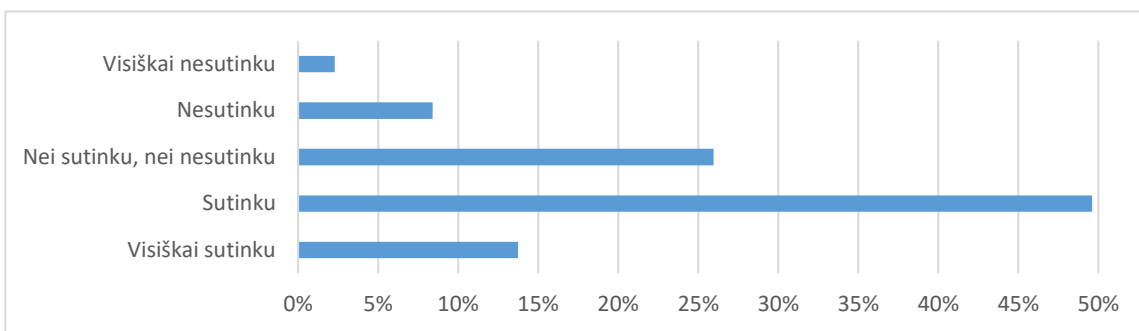

33 pav. Mokykloje mokinių mokymosi rezultatai gerai atspindi pasiekimų kokybę (proc.)

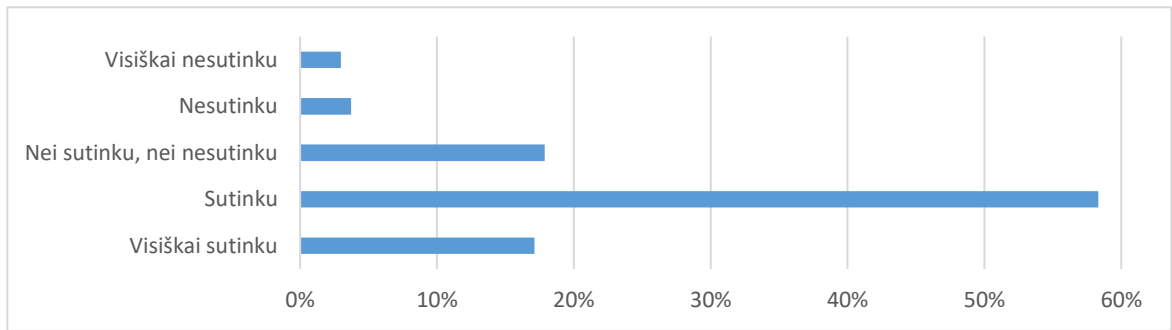
Daugumos tyrime dalyvavusių mokytojų (58 proc.) teigimu, TMMK yra tinkama informacijos apie mokinių mokymosi rezultatus kaupimo sistema (žr. 34 pav.), informacija apie mokyklos mokinių mokymosi rezultatus yra tinkamai analizuojama (50 proc.) (žr. 35 pav.). Galima manyti, kad toks teigiamas vertinimas yra todėl, kad mokyklos mokytojai pakankamai sėkmingai bendradarbiauja su mokinių tėvais, siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų, t. y. 58 proc. sutinka su šiuo teiginiu (žr. 36 pav.).

34 pav. Mokykloje yra tinkama informacijos apie mokinių mokymosi rezultatus kaupimo sistema (proc.)

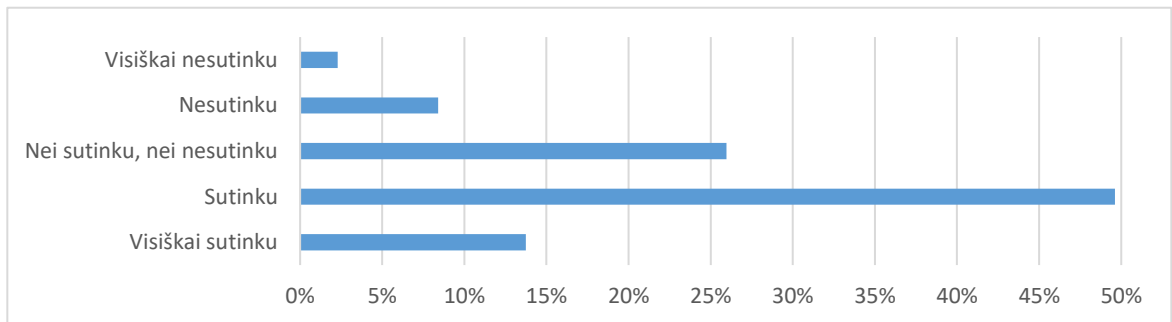

35 pav. Informacija apie mokyklos mokinių mokymosi rezultatus yra tinkamai analizuojama (proc.)

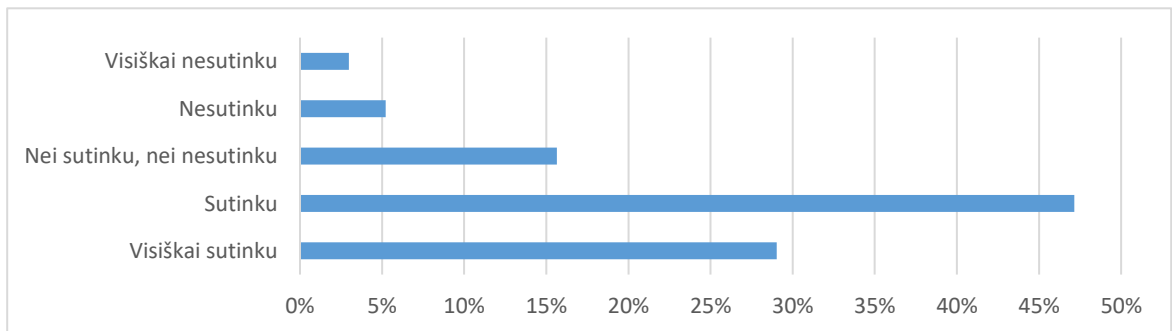

36 pav. Mokykloje yra veiksminga mokinių skatinimo sistema (proc.)

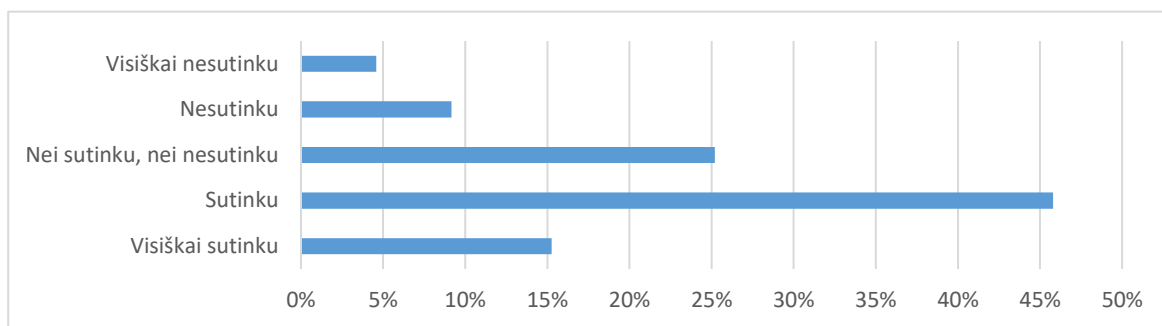
Veiksminga mokinių skatinimo sistema sietina su mokykloje suteikiama švietimo pagalba (psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba) – mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą. Pusė apklaustų respondentų (50 proc. ir 48 proc.) sutinka su šiais teiginiais (žr. 37 pav. ir 38 pav.). Tačiau pažymėtina ir tai, kad beveik pusė apklaustųjų (46 proc.) sutinka su teorinėje dalyje minėtu veiksniu, lemiančiu geresnius mokinių pasiekimus, kad mokinių iš SEK nepalankių šeimų pasiekimai yra prastesni (žr. 39 pav.). Todėl galima manyti, kad mokiniams iš SEK nepalankių šeimų reikalinga didesnė švietimo pagalba.

37 pav. Mokyklos mokytojai sėkmingai bendradarbiauja su mokinių tėvais, siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų (proc.)

38 pav. Mokykloje suteikiama švietimo pagalba (proc.)

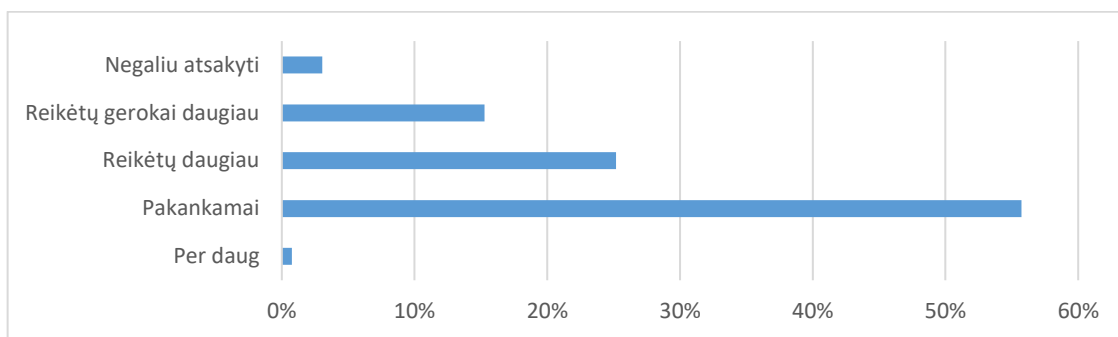
39 pav. Mokinių iš SEK nepalankių šeimų pasiekimai yra prastesni (proc.)

Tyrimo dalyvavusių TMMK mokytojų nuomonė apie ugdymo organizavimą pateikta 5 lentelėje. Iš gautų rezultatų matoma, kad statistškai reikšmingas yra mokyklos veiklos kokybės įvertinimas, kurį mokytojai pakankamai gerai vertina.

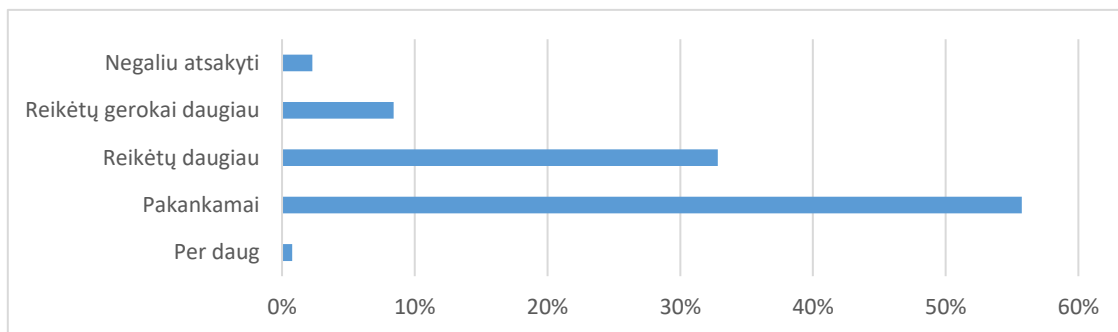
5 lentelė. Ugdymo organizavimas

Teiginys	Per daug	Pakankamai	Reikėtų daugiau	Reikėtų gerokai daugiau	Negaliu atsakyti
	N				
Mokinių kalbinio valstybinės kalbos (lietuvių) raštingumo ugdymui.	3	219	99	60	12
Mokinių kalbinio užsienio kalbos (anglų) raštingumo ugdymui.	3	219	129	33	9
Mokinių matematinio raštingumo ugdymui.	0	225	78	66	21
Mokinių informacinės kultūros ir kompiuterinio raštingumo ugdymui.	0	228	117	42	6
Mokinių gamtamokslinio raštingumo ugdymui.	9	240	96	27	21
Mokykla taiko įvairias priemones padėti mokiniams iš nepalankios socialinės, ekonominės, kultūrinės aplinkos.	15	249	93	18	18

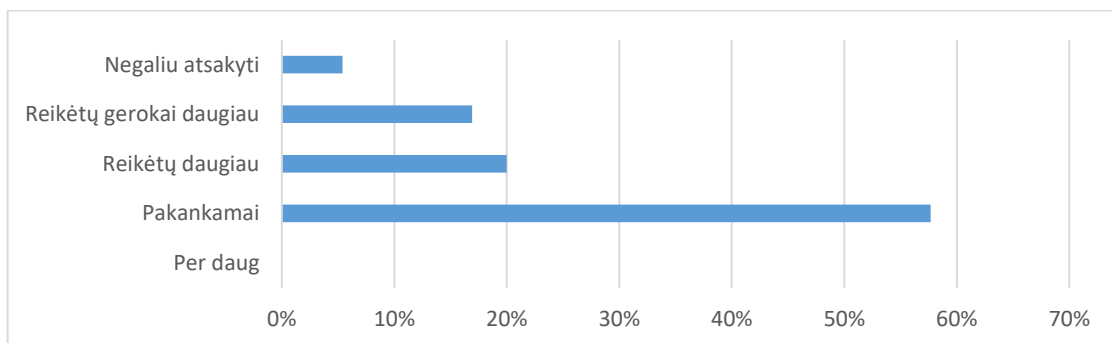
Šio tyrimo respondentai teigia, kad TMM kalbinio valstybinės kalbos (lietuvių), užsienio kalbos (anglų), matematinio, gamtamokslinio ir informacinės kultūros bei kompiuterinio raštingumo ugdymui skiriama pakankamai dėmesio (žr. 40 pav., 41 pav., 42 pav., 43 pav. ir 44 pav.). Pažymima ir tai, kad dalis respondentų (20-30 proc.) vis dėlto pripažįsta, kad šių mokomųjų dalykų raštingumo ugdymui reikėtų daugiau skirti dėmesio. Galima manyti, kad tai susiję su nesutvarkytu mokyklų tinklu.

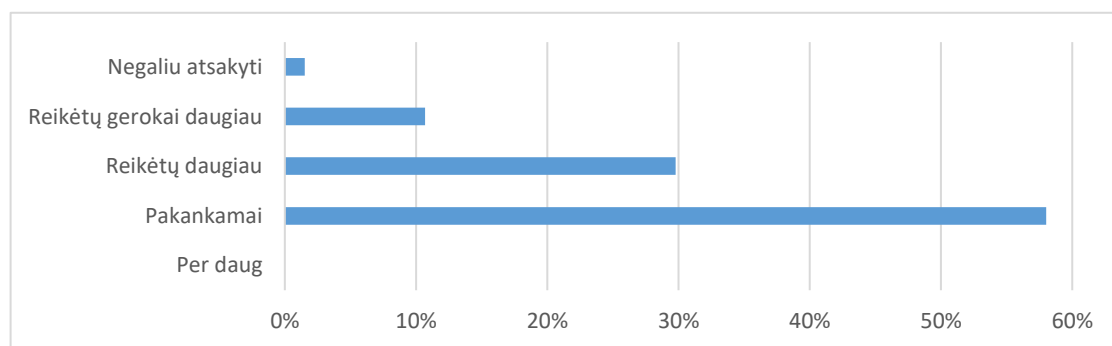
40 pav. Dėmesys mokinių kalbinio valstybinės kalbos (lietuvių) raštingumo ugdymui (proc.)

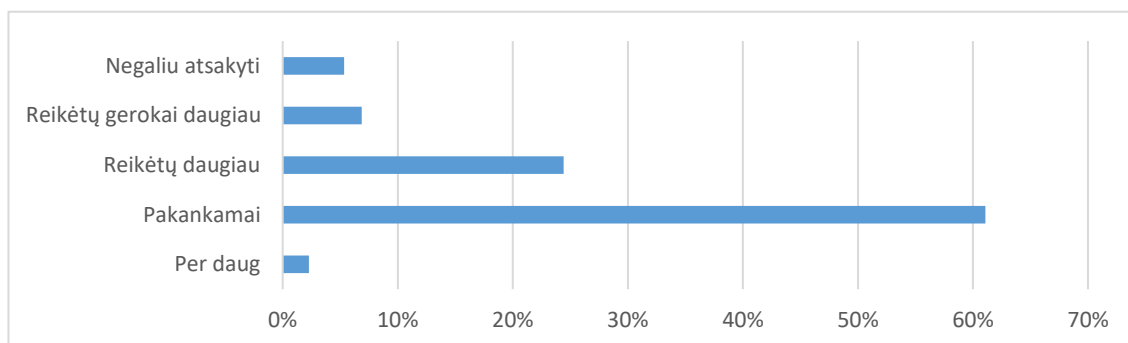
41 pav. Dėmesys mokinių kalbinio užsienio kalbos (anglų) raštingumo ugdymui (proc.)

42 pav. Dėmesys mokinių matematinio raštingumo ugdymui (proc.)

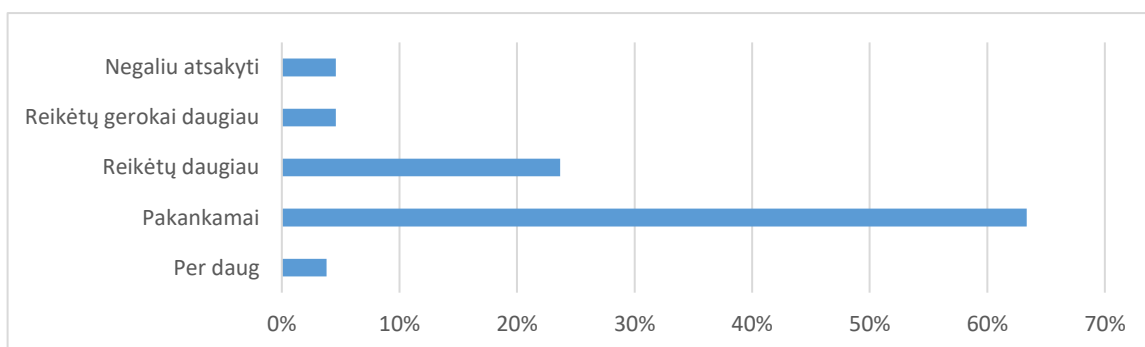

43 pav. Dėmesys mokinių informacinės kultūros ir kompiuterio raštingumo ugdymui (proc.)

44 pav. Dėmesys mokinių gamtamokslinio raštingumo ugdymui (proc.)

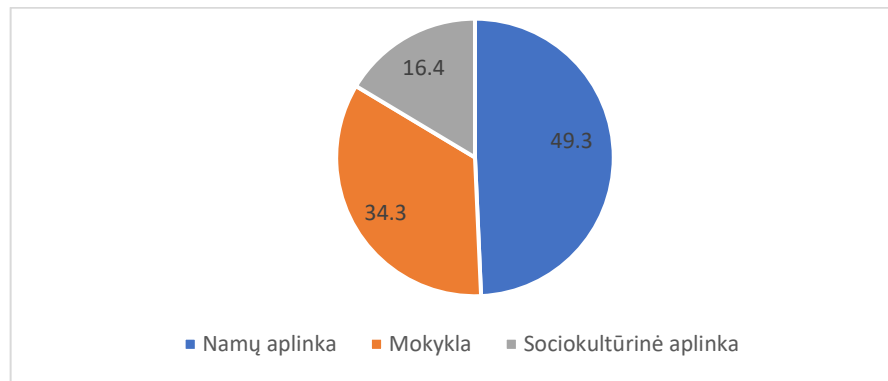
Ankstesniais mokslininkų tyrimais nustatyta, kad dėl nepalankios SEK aplinkos mokinių pasiekimai yra prastesni. Tai patvirtina ir šio tyrimo respondentai. Tačiau pastarųjų manymu, mokytojai taiko įvairias priemones padėti mokiniams iš nepalankios SEK aplinkos (žr. 45 pav.). Todėl galima manyti, kad šiems mokiniams būtinas didesnis dėmesys iš tėvų, o mokytojai turėtų daugiau bendradarbiauti su mokiniais ir jų tėvais. Mokslinės literatūros duomenimis, tėvų įtaka vaiko mokymuisi yra labai svarus veiksnys. Nustatyta, kad tėvų įsitraukimas į vaiko mokymąsi skatina siekti geresnių rezultatų.

45 pav. Mokykla taiko įvairias priemones padėti mokiniams iš nepalankios SEK aplinkos (proc.)

3.2. Tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiantys veiksniai

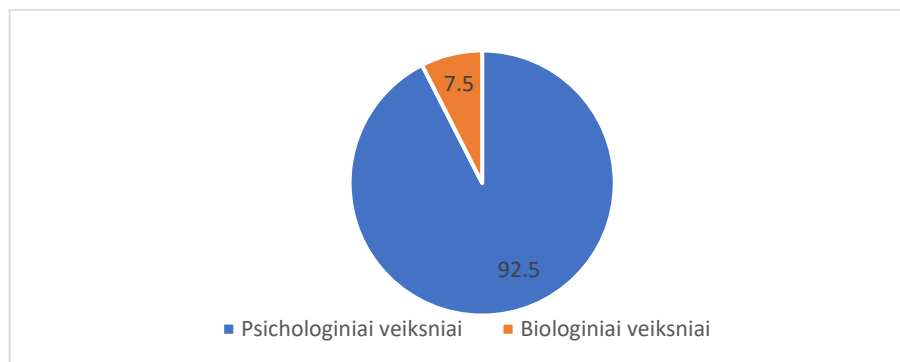
Magistriniame darbe buvo tiriami veiksniai, kurie labiausiai sąlygoja mokinių mokymosi sėkmę. Jų statistinė analizė pateikiama 46 pav.

46 pav. Labiausiai sąlygojantys mokinių mokymosi sėkmę veiksniai (proc.)

Kaip matyti iš 46 pav., mokytojų nuomone, tautinių mažumų mokinių mokymosi sėkmę labiausiai sąlygoja namų aplinka, t. y. šeima, socioekonominės sąlygos ir kt. (49,3 proc.). Daugiau negu trečdalis apklaustų mokytojų (34,3 proc.) manymu, mokykla (klasės kolektyvas, mokytojai, pamoka ir kt.) taip pat yra svarbus veiksnys, lemiantis mokinių mokymosi sėkmę. Tik maža respondentų dalis (16,4 proc.) sutinka, kad mokinių mokymosi sėkmė priklauso nuo sociokultūrinės aplinkos.

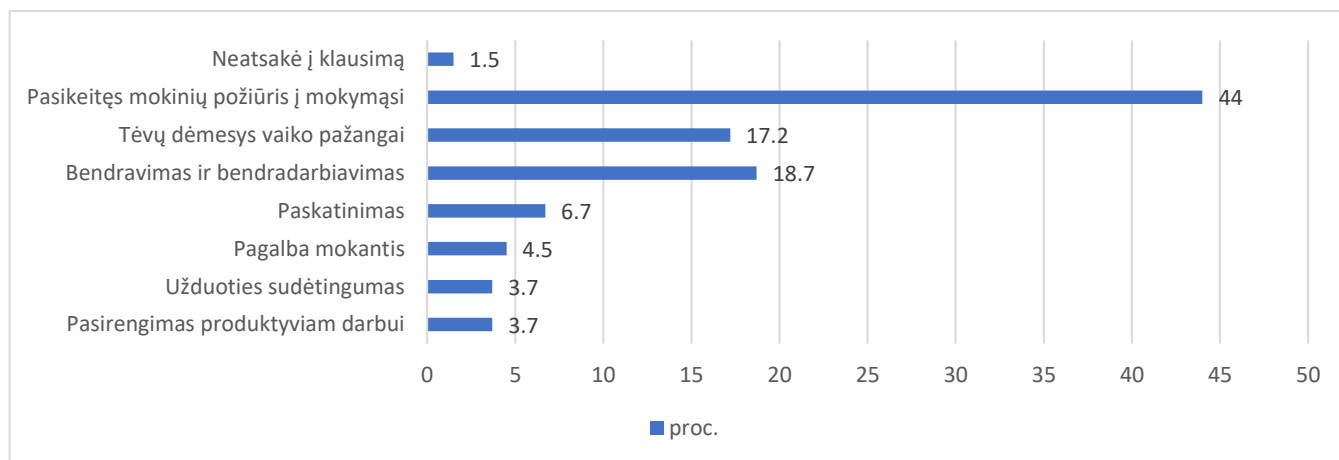
Tyrimo duomenys rodo (žr. 47 pav.), kad labiausiai lemiantys mokinio mokymosi sėkmę vidiniai veiksniai yra psichologiniai veiksniai, t. y. vertybių skalė, patirtis, žinios, lūkesčiai, motyvai, intelektas, jausmai, emocijos, įsitikinimai, būdo savybės (92,5 proc.). Tik maža respondentų dalis (7,5 proc.) mano, kad mokymosi sėkmę lemia biologiniai veiksniai, t. y. viskas, kas paveldėta, įgimta. Atsižvelgiant į teorinėje dalyje pateiktą medžiagą svarbu pažymėti, kad visi vidiniai veiksniai kyla iš paties asmens. Apklausti mokytojai sutinka, kad taikant tinkamus mokymo(si) metodus ir būdus galima pasiekti geresnių pasiekimų rezultatų.

47 pav. Labiausiai lemiantys mokinio mokymosi sėkmę vidiniai veiksniai (proc.)

Apklaustų mokytojų nuomone, labiausiai lemiantys mokinio mokymosi sėkmę išoriniai veiksniai (žr. 48 pav.) yra: pasikeitęs mokinių požiūris į mokymąsi – motyvacija, tikslo siekis (44 proc.). Matyt, tai lemia ir pasikeitęs žmonių gyvenimo būdas. Respondentų manymu, bendravimas, bendradarbiavimas – draugiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų (18,7 proc.) ir tėvų dėmesys vaiko pažangai (17,2 proc.) taip pat yra

svarūs veiksniai, lemiantys mokinių mokymosi sėkmę. Tai galima pagrįsti ir papildomais užsienio mokslininkų atliktais tyrimais. Antai, K. Timmons ir J. Pelletier (2015) atliktas tyrimas nustatė, kad tėvų įsitraukimas į vaiko mokymąsi skatina siekti geresnių rezultatų. Mokiniai, kurių tėvai skyrė daugiau dėmesio, rūpinosi jais, turi aukštesnius pasiekimus. Mažiausiai lemiantys mokinių mokymosi sėkmę veiksniai yra: pasirengimas produktyviam darbui (mokinys pailsėjęs, pavalgęs ir pan.) ir užduoties sudėtingumas, gebėjimas ją atlikti pamokoje ar namie (7,4 proc.).

48 pav. Išoriniai veiksniai, labiausiai lemiantys mokinių mokymosi sėkmę (proc.)

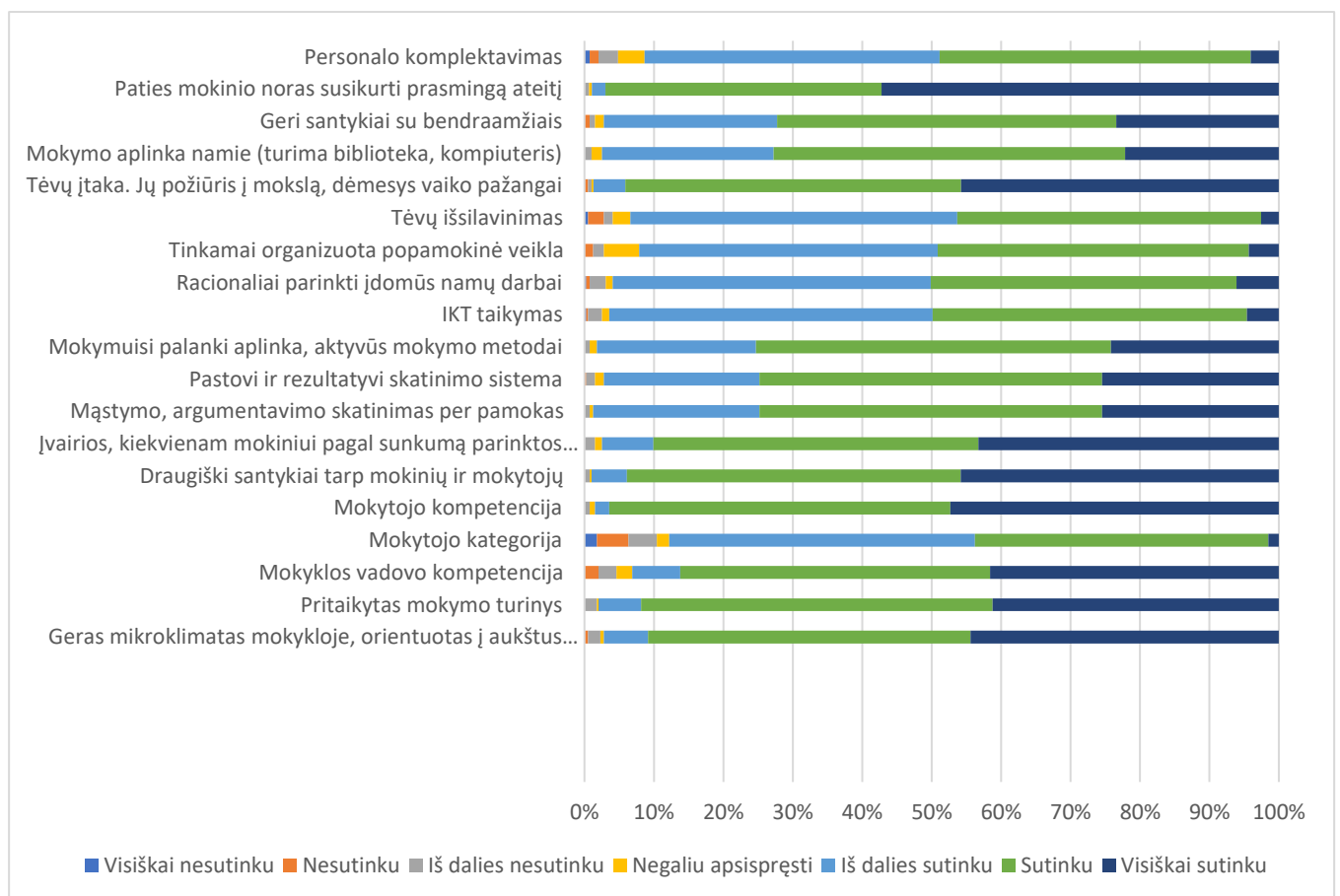
Identifikuojant veiksnius, kurie turi daugiausiai įtakos geresniems mokinių pasiekimų rezultatams TMMK (žr. 6 lentelėje.), paaiškėjo, kad apklaustų mokytojų manymu, geresniems mokinių pasiekimų rezultatams didelės įtakos turi visi 5 lentelėje išvardyti veiksniai, kurie pavaizduoti 49 pav.

6 lentelė. Veiksniai, daugiausiai lemiantys geresnius mokinių pasiekimų rezultatus

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Iš dalies nesutinku	Negaliu apsispręsti	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	N						
Geras mikroklimatas mokykloje, orientuotas į aukštus pasiekimus.	0	2	7	2	25	183	175
Pritaikytas mokymo turinys.	0	0	7	1	24	199	162
Mokyklos vadovo kompetencija.	0	8	10	9	27	175	163
Mokytojo kategorija.	7	18	16	7	173	166	6
Mokytojo kompetencija.	0	0	3	3	8	193	186
Draugiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų.	0	0	3	1	20	189	180
Įvairios, kiekvienam mokiniui pagal sunkumą parinktos užduotys.	0	0	6	4	29	184	170

6 lentelės tęsinys

Mąstymo, argumentavimo skatinimas per pamokas.	0	0	3	2	94	194	100
Pastovi ir rezultatyvi skatinimo sistema.	0	1	5	5	88	194	100
Mokymuisi palanki aplinka, aktyvūs mokymo metodai.	0	0	3	4	90	201	95
IKT taikymas.	1	1	8	4	183	178	18
Racionaliai parinkti įdomūs namų darbai.	1	2	9	4	180	173	24
Tinkamai organizuota popamokinė veikla.	0	5	6	20	169	176	17
Tėvų išsilavinimas.	2	9	5	10	185	172	10
Tėvų įtaka. Jų požiūris į mokslą, dėmesys vaiko pažangai.	0	2	2	1	18	189	179
Mokymo aplinka namie (turima biblioteka, kompiuteris).	0	0	4	6	97	199	87
Gerai santykiai su bendraamžiais.	0	3	3	5	98	192	92
Paties mokinio noras susikurti prasmingą ateitį.	0	0	3	2	9	185	266
Personalo komplektavimas.	3	5	11	15	167	176	16

49 pav. Veiksniai, turintys daugiausiai įtakos geresniems mokinių pasiekimų rezultatams TMMK (proc.)

Kaip matyti iš 49 pav., respondentų nuomone, daugiausiai įtakos aukštesniems mokinių mokymosi rezultatams turi paties mokinio noras susikurti geresnę ateitį (89,3 proc.), tėvų įtaka ir požiūris į mokslą, dėmesys vaiko pažangai (82,2 proc.), bendravimas, bendradarbiavimas – draugiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų (81,7 proc.). Mokytojai tik patvirtino teorinėje dalyje mokslininkų teorijas ir atliktus tyrimus, kad mokinio pasiekimams labai svarbi namų aplinka ir mokykla (67,9 proc.). Nustatyta ir tai, kad mokytojo

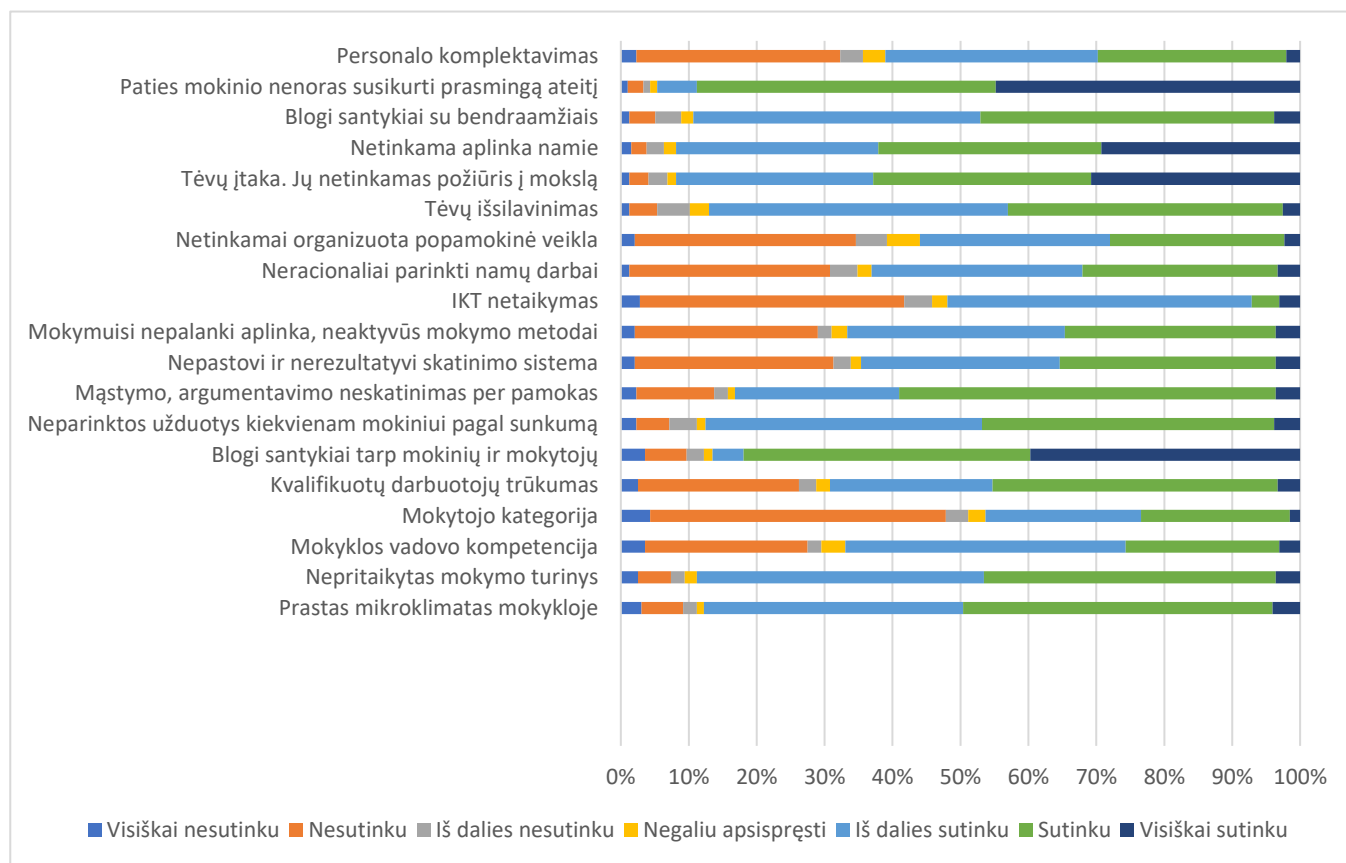
kompetencija taip pat turi didelę reikšmę mokinių pasiekimams (89,2 proc.), pritaikytas mokymo turinys (72,5 proc.), mokymuisi palanki aplinka, aktyvūs mokymo metodai (76 proc.), įvairios, kiekvienam mokiniui pagal sunkumą parinktos užduotys (70,3 proc.), mąstymo, argumentavimo skatinimas per pamokas (73,3 proc.). Respondentų manymu, mažiausiai įtakos geresniems mokinių pasiekimams turi mokytojo kategorija (31,5 proc.) ir tėvų išsilavinimas (38,9 proc.).

7 lentelėje pateikiami veiksniai, kurie daugiausiai turi įtakos prastesniems mokinių pasiekimų rezultatams.

7 lentelė. Veiksniai, daugiausiai lemiantys prastesnius mokinių pasiekimų rezultatus

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Iš dalies nesutinku	Negaliu apsispręsti	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	N						
Prastas mikroklimatas mokykloje, neorientuotas į aukštus pasiekimus.	12	24	8	4	150	179	16
Nepritaikytas mokymo turinys.	10	19	8	7	166	169	14
Mokyklos vadovo kompetencija.	14	94	8	14	162	89	12
Mokytojo kategorija.	17	171	13	10	90	86	6
Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas.	10	93	10	8	94	165	13
Blogi santykiai tarp mokinių ir mokytojų.	14	24	10	5	18	166	156
Neparinktos užduotys kiekvienam mokiniui pagal sunkumą.	9	19	16	5	160	169	15
Mąstymo, argumentavimo neskatinimas per pamokas.	9	45	8	4	95	218	14
Nepastovi ir nerezultatyvi skatinimo sistema.	8	115	10	6	115	125	14
Mokymuisi nepalanki aplinka, neaktyvūs mokymo metodai.	8	106	8	9	126	122	14
IKT netaikymas.	11	153	16	9	176	16	12
Neracionaliai parinkti namų darbai.	5	116	16	8	122	113	13
Netinkamai organizuota popamokinė veikla.	8	128	18	19	110	101	9
Tėvų išsilavinimas.	5	16	19	11	173	159	10
Tėvų įtaka. Jų netinkamas požiūris į mokslą.	5	11	11	5	114	126	121
Netinkama aplinka namie (nėra bibliotekos, kompiuterio, interneto, nesaugu).	6	9	10	7	117	129	115
Blogi santykiai su bendraamžiais.	5	15	15	7	166	170	15
Paties mokinio nenoras susikurti prasmingą ateitį.	4	9	4	4	23	173	176
Personalo komplektavimas.	9	118	13	13	123	109	8

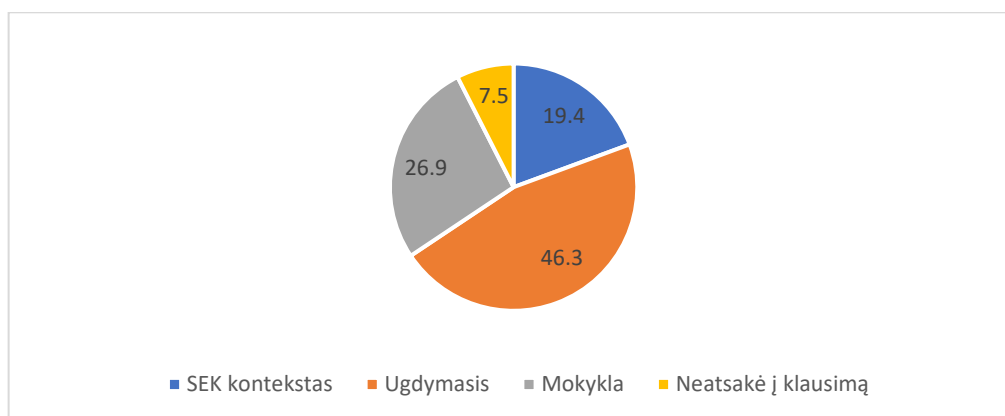
Identifikuojant veiksnius, kurie turi daugiausiai įtakos prastesniems mokinių pasiekimų rezultatams TMMK (žr. 49 pav.), paaiškėjo, kad tai yra vidinis veiksnys – paties mokinio nenoras susikurti prasmingą ateitį (65,9 proc.). Taip pat nemaža respondentų dalis (55,1 proc.) mano, kad didelę įtaką daro tėvai, t. y. jų požiūris į mokslą. Netinkama namų aplinka, t. y. nebuvimas bibliotekos, kompiuterio, interneto, nesaugumas irgi vienas iš veiksnių, lemiančių prastesnius mokinių pasiekimus (52,7 proc.). Respondentų manymu, mažiausiai įtakos turi mokytojo turima kategorija (33,4 proc.), IKT netaikymas (31,6 proc.) ir personalo komplektavimas (30,4 proc.). Teorinėje dalyje buvo minėta, kad TMMK mokytojai iki šiol nežino, kaip sumažinti nevalstybine kalba besimokančių mokinių mokymosi rezultatų atotrūkį. Todėl būtų netikslinga kaltinti tik tėvus ar mokinius. Geros mokyklos koncepcijoje esminiu sėkmingos veiklos požymiu laikomas tinkamas mokyklos misijos įgyvendinimas. Nemažiau svarbus yra ir mokyklos vadovo vaidmuo telkiant mokyklos bendruomenę ir stiprinant šeimos dalyvavimą ugdant vaikus.

50 pav. Veiksniai, turintys daugiausiai įtakos prastesniems mokinių pasiekimų rezultatams TMMK (proc.)

Apklaustų mokytojų nuomone, labiausiai gerinti mokinių prastus pasiekimus ir mažinti jų atotrūkį (žr. 51 pav.) padeda ugdymasis, t. y. dalyvavimas ankstyvajame ugdyme, neformaliajame vaikų švietime, tėvų (globėjų) įsitraukimas į ugdymą, mokinio motyvacija ir pastangos mokytis (46,3 proc.). Nemažą vaidmenį atlieka ir švietimo įstaiga, t. y. jos dėmesys mokinių pasiekimams, vadovų ir mokytojų autonomija

formuojant ugdymo turinį, mokytojų profesionalumas ir nuolatinis profesinis tobulėjimas, pagalbos mokiniui prieinamumas, saugi emocinė ir moderni fizinė mokyklos aplinka (26,9 proc.). Tad galima daryti išvadas, kad mokykla ir tėvai turėtų bendradarbiauti, siekiant geresnių vaiko pasiekimų.

51 pav. Veiksniai, padedantys labiausiai gerinti mokinių pasiekimus ir mažinti jų atotrūkį (proc.)

3.3. Tautinių mažumų mokinių švietimo organizavimo ir veiksmų, įtakančių mokinių pasiekimų rezultatus sąsajos

Išanalizavus mokslinę, metodinę literatūrą ir atlikus anketinę apklausą, paaiškėjo, kad TMMK susiduria su įvairiais veiksniais, turinčiais įtakos mokinių mokymosi pasiekimų rezultatams. Kaip minėta teorinėje dalyje mokyklose į vadovų pareigas neatsiranda kandidatų arba vienas asmuo vadovo pareigas eina daugiau negu 20 metų. Ypač tai aktualu kaimo mokykloms ir toms, kurios turi nedidelį mokinių skaičių. Atlikto tyrimo rezultatai patvirtina, kad mokyklų vadovų kompetencija yra svarbi mokinių pasiekimų rezultatams. Vadovų atestavimas turėtų skatinti vadybinės veiklos tobulinimą. Jis turėtų sietis su mokyklos rezultatais. Todėl svarbu skatinti naujų mokyklų vadovų socializaciją organizacijoje, įgalinti juos jaustis organizacijos dalimi ir būti atsakingiems už savo indėlį į organizacijos rezultatus.

Šio darbo tyrime paaiškėjo, kad TMMK mokytojai turi gana aukštas kvalifikacines kategorijas, tačiau tiek jie patys, tiek moksliniai tyrimai patvirtina, kad ne turima kvalifikacinė kategorija turi įtakos mokinių pasiekimams, o mokytojo dalykinė ir profesinė kompetencija.

Pastarųjų penkerių metų NMPP, PUPP, VBE rezultatai nedžiuginantys. Mokytojų manymu, tai labiausiai lemia pačių mokinių mokymosi motyvacijos stoka. Tačiau mokinių mokymosi rezultatai sietini ir su švietimo sistemos gebėjimu padėti ugdytiniams pasirengti kurti prasmingą ateitį. Mokiniai tik iš dalies gali suvokti, ko nori ateityje. Juos supa ne tik artima aplinka, organizacijos nariai, bet ir sociokultūrinė aplinka, nuo kurių taip pat priklauso mokinių pasirengimas savarankiškam gyvenimui.

Teorinėje dalyje minėtų atliktų mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad mokytojai, įsivertindami pasirengimą pamokai, pripažįsta, kad sunku individualizuoti, diferencijuoti ugdymo turinį, gabių ir silpnesnių mokinių ugdymo paskirstymą.

Mokyklų tinklo efektyvumas susijęs ir su mokyklų dydžiais. Iki šiol Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose nemažai mokyklų, kuriose mokosi mažiau negu 120 mokinių. Tokiose mokyklose sudaromi maži klasių komplektai, klasės yra jungiamos. Mokyklose, kuriose neužpildomos patalpos, neracionaliai panaudojamos lėšos. Statistiniai duomenys rodo, kad tautinių mažumų mokykloms, ypač lenkų, skiriama daug daugiau lėšų. Viena iš priežasčių – per mažas mokinių skaičius klasių komplektuose, o mokyklas reikia išlaikyti. Todėl Savivaldybės privalo nemažai pridėti Mokymo lėšų išlaikymui. Mažos mokyklos ieško įvairių lėšų taupymo galimybių, o trūkstamas lėšas Savivaldybė skiria iš savo Savivaldybės biudžeto. Valstybei per brangiai kainuoja nepilnų klasių komplektų ir jungtinių klasių išlaikymas.

Iki 2025 metų planuojama mokyklų tinklo pertvarka, kurios vienas iš uždavinių – siekti, kad lietuvių, lenkų, rusų kalbomis ugdymą vykdančių švietimo įstaigų tinklas būtų prieinamas visiems pagal poreikį ir darniai veiktų su ikimokyklinio ir priešmokyklinio vaikų švietimo įstaigomis. Todėl buvo labai tikslinga ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme tautinių mažumų vaikams per savaitę skirti ne mažiau kaip 5 valandas mokymui lietuvių kalba.

Anot doc. dr. A. Monkevičiaus, „gerai sutvarkytas tinklas – tai patogiausiai pasiekiamas, jauki, gerai aprūpinta mokymo priemonėmis mokykla, stiprūs mokytojai, modernūs jų darbo metodai, mokyklų bendradarbiavimas ir palankios tolesnio mokinio mokymosi galimybės“.⁷¹ Deja, atlikti tyrimai įrodo, kad tautinių mažumų mokykloms vis dar trūksta tinkamų mokymosi priemonių. Rusų, lenkų kalbomis mokiniai mokosi iš pasenusių vadovėlių, nepritaikytų ugdymo turiniui. Tai yra dar vienas veiksnys, lemiantis prastesnius mokinių mokymosi pasiekimus.

Mokytojai taiko įvairius metodus ir būdus, mokant mokinius. Dauguma teigia, kad savo pamokose dažnai taiko IKT. Tikslingai naudojamos IKT gali padėti mokyti ir mokytis. Mokytojai turi galimybę tobulinti pamokos ir mokymosi veiklos planus, kurti lankstesnę ir produktyvesnę mokymosi procesą, sudominti ir motyvuoti mokinius, pasiekti iškeltų tikslų. Tikslingai taikant IKT, mokiniai turi galimybę: produktyviai naudotis įvairiais informacijos šaltiniais, ugdytis kritinį mąstymą, bendrauti, bendradarbiauti su bendraamžiais, tenkinti individualius mokinių poreikius, t. y. prisiminti, pasikartoti, išmokyti tam tikrų dalykų ir įsivertinti, tinkamai reikšti ir pateikti savo nuomonę, skleisti idėjas ir pan. IKT taikymas yra

⁷¹ „Mokyklų tinklo pertvarkos metodinės rekomendacijos“ (Vilnius: HOMO LIBER, 2004), https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/svietimas/kiti/MokTinklas_1-113.pdf.

svarbus šiuolaikiniame švietimo gyvenime – neatsiejama mokymo(si) dalis, kuri daro didelę įtaką įvairių dalykų mokymui ir mokymuisi, visam švietimo procesui. Todėl IKT būtina taikyti visose pamokose.

Mokytojų apklausa rodo, kad kompiuterių ir kompiuterinės technikos mokyklose daugėja, atsiranda ne tik informacinių technologijų kabinetų, bet ir gamtos ir technologinių mokslų mokymo priemonės, robotukai ir pan. Visa tai padeda veiksmingam įvairių dalykų mokymuisi.

DISKUSIJA

Tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiančių veiksnių tyrimai yra reikšmingi ne tik dėl jų svarbos mokinių mokymosi pasiekimams, bet ir dėl reikšmingos įtakos valstybės gyvenimui. Vertinant šio tyrimo rezultatus kitų duomenų kontekste, identifikuojama bendrų tendencijų. Tiek šiuo magistriniu darbo tyrimu, tiek kitų mokslininkų tyrimais nustatyta, kad mokinių mokymosi pasiekimus lemia ir išoriniai, ir vidiniai veiksniai. Labiausiai lemiantys mokinio mokymosi sėkmę vidiniai veiksniai yra psichologiniai veiksniai, t. y. vertybių skalė, patirtis, žinios, lūkesčiai, motyvai, intelektas, jausmai, emocijos, įsitikinimai, būdo savybės; išoriniai veiksniai – pasikeitęs mokinių požiūris į mokymąsi (motyvacija, tikslo siekis, tėvų dėmesys vaiko pažangai ir draugiški santykiai tarp organizacijos narių). Galima daryti prielaidą, kad tai lemia ir pasikeitęs žmonių gyvenimo būdas.

Apklaustų mokytojų nuomone, mokinių mokymosi sėkmę labiausiai sąlygoja vis dėlto namų aplinka, t. y. šeima, socioekonominės sąlygos ir kt. Su šiuo teiginiu sutinka ir savo rašto darbuose rašė J. Uzdila (1973), V. Titarenka (1980), G. Valickas (1992) ir kiti. Užsienio mokslininkų K. Timmons ir J. Pelletier (2015) atliktas tyrimas nustatė, kad tėvų įsitraukimas į vaiko mokymąsi skatina siekti geresnių rezultatų. Aukštesnius pasiekimus turi tie vaikai, kurių tėvai skyrė daugiau dėmesio, rūpinosi jais. Kita vertus, mokslininkai pabrėžia ir tai, kad organizacijos taip pat yra vienas iš veiksnių, nuo kurio priklauso mokinio mokymosi sėkmė. Statistiniai duomenys rodo, kad tautinių mažumų mokyklose nemažai vadovų, kurie švietimo įstaigai vadovauja daugiau negu 20 metų, trūksta kandidatų, norinčių į laisvas vietas. Ypač tai aktualu tose ugdymo įstaigose, kurios turi mažą mokinių skaičių, nes galimi kandidatai bijo nestabilumo. Be to, mokyklose, kuriose mažas mokinių skaičius, vadovų darbo užmokestis yra mažesnis, nei įstaigose turinčiose daugiau vaikų. Tyrimais nustatyta, kad kokybiška vadovų veikla lemia mokyklų veiksmingumą.

Remiantis statistiniais duomenimis, tautinių mažumų mokyklose trūksta kvalifikuotos specialiosios pagalbos, specialistų, dirba senstantis mokytojų kolektyvas. Todėl švietimo įstaigose būtina užtikrinti pedagoginę, psichologinę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, sudaryti kokybiškas sąlygas visiems vietos bendruomenės nariams ugdytis.

Mokslininkų ir šio darbo tyrimų rezultatai rodo, kad egzistuoja ryšys tarp visų veiksnių, lemiančių mokinių mokymosi pasiekimus. Tiek mokslininkai, tiek mokytojai sutinka, kad taikant tinkamus mokymo(si) metodus ir būdus galima pasiekti geresnių pasiekimų rezultatų. Nors ir tautinių mažumų mokyklos skundžiasi, kad jiems trūksta atnaujintų vadovėlių, tačiau anot Lietuvos edukologės, švietimo specialistės prof. Vilijos Targamadžės (2018), mokytojas yra kūrėjas, kuris turi kurti kartu su vaikais. Profesorei antrina ir kiti mokslininkai, kurie teigia, kad mokytojai turi bendradarbiauti su mokiniais ir jų tėvais, skatinti vertybių ugdymą, padėti mokymosi visą gyvenimą nuostatai formuotis.

Tautinių mažumų švietimo įstaigų mokytojai dalyvauja mokymuose, kuriose siekiama padėti jiems patiems veiksmingai ugdyti lietuvių negimtosios kalbos kalbėjimo, klausymo, skaitymo ir rašymo gebėjimus – sumažinti nevalstybine kalba besimokančių mokinių mokymosi rezultatų atotrūkį. Nustatyta, kad Lietuvoje mokytojai vis dar susiduria su dideliu iššūkiu – kaip išugdyti geresnius tautinių mažumų mokinių lietuvių kalbos gebėjimus. Tai atveria platesnį diskusinį lauką, o taip pat ir tolesnių tyrimų perspektyvą, kurie leistų labiau įvertinti tiek vidinius, tiek išorinius veiksnius. Svarbu atlikti gilesnius veiksmų, lemiančių tautinių mažumų mokinių mokymosi pasiekimus, tyrimus, kuriais būtų galima atskleisti tautinių mažumų švietimo įstaigų pedagogų dalykinę ir profesinę kompetencijas. Ypač aktualu būtų atlikti išsamesnius tyrimus tose savivaldybėse, kuriose gyvena didesnė dalis tautinių mažumų gyventojų, t. y. Vilniaus raj. ir Visagino m. savivaldybėse. Šalčininkų raj. sav. bendrojo ugdymo mokyklos turi paruoštą tinklo pertvarkos 2021-2025 metų bendrąjį planą (Šalčininkų raj. sav. tarybos 2021 m. balandžio 8 d. sprendimu Nr. T-601).

IŠVADOS

1. Teorinė mokslinės ir metodinės literatūros analizė atskleidė, kad Lietuva remia tautinių mažumų (rusų, lenkų) siekį puoselėti ir išsaugoti tautinę, kultūrinę tapatybę, įgyvendina tarptautinius ir nacionalinius įsipareigojimus tautinių mažumų teisių apsaugos srityje. Taip pat sudaro sąlygas joms mokytis gimtosios kalbos, gimtąją kalbą ir išmokti valstybinę (lietuvių) kalbą tiek, kad būtų galima sėkmingai integruotis į visuomeninį gyvenimą.

2. Lietuvoje užtikrinamas pakankamas tautinių mažumų švietimo įstaigų prieinamumas. Mokyklos yra pakankamai gerai aprūpintos įvairiomis mokymo(si) priemonėmis. Apklaustos duomenimis nustatyta, kad didelė mokyklų dalis turi bibliotekas, interneto ryšį, įrengtas kompiuterines klases, gamtos ir technologinių mokslų mokymo priemones. Vis dėlto nustatyta, kad išmaniosios lentos ir robotukai yra nepopuliarūs, o mokiniai mokosi iš pasenusių vadovėlių.

3. Remiantis atliktų tyrimų ir teisės aktų analizės duomenimis, nustatyta, kad nors ir tankus bendrojo ugdymo mokyklų tinklas užtikrina ugdymą gimtąją kalbą (lenkų, rusų) ir ugdymo įstaigos yra atviros vietos bendruomenėms, vis dėlto bendrojo ugdymo mokyklų tinklas reikalauja pertvarkos. Nemaža savivaldybių mokyklų dalis nesiekia sutartinių mokinių apskaičiavimo metodikoje nustatyto klasės mokinių skaičiaus vidurkio; rajonų mokyklose per daug jungtinių klasių komplektų, kuriuose mokosi dviejų klasių mokiniai; netolygus moksleivių srautų pasiskirstymas sąlygoja tuščių mokymosi vietų atsiradimą mokyklose; mokyklose dirba senstantis pedagogų kolektyvas; konkursuose į vadovų pareigas neatsiranda kandidatų. Todėl būtina bendrojo ugdymo mokyklų pertvarka, kad mokiniai gautų kokybišką ugdymą už Savivaldybei prieinamą kainą.

4. Duomenų analizė rodo, kad valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros egzamino suvienodinimas ar mokyklų tinklo optimizacija neatnešė lauktų rezultatų. Priešingai – NMPP, PUPP ir VBE rezultatų analizė rodo, kad tautinių mažumų lietuvių kalbos ir literatūros egzaminų pasiekimai išlieka netenkinantys.

5. Tyrimo duomenimis nustatyta, kad socialinė tautinių mažumų atskirtis, pasikeitęs mokinių požiūris į mokymąsi (motyvacija, tikslo siekis), bendravimas, bendradarbiavimas su mokytojais, tėvų įsitraukimas į ugdymo procesą – pagrindiniai veiksniai, lemiantys tautinių mažumų mokinių mokymosi pasiekimus. Nustatyti faktai leidžia teigti, kad tyrimo hipotezė pasitvirtino iš dalies.

6. Nustatyta, kad mokinių mokymosi sėkmę labiausiai sąlygoja namų aplinka (šeima, socioekonominės sąlygos ir kt.), tėvų įtaka ir požiūris į mokslą, dėmesys vaiko pažangai, mokymuisi palanki aplinka. Nemažiau svarbūs yra: pritaikytas mokymo turinys, aktyvūs mokymo metodai, įvairios kiekvienam mokiniui pagal sunkumą parinktos užduotys, mąstymo, argumentavimo skatinimas per pamokas, IKT taikymas švietimo procese.

7. Tautinių mažumų mokyklų mokytojai turi gana aukštas kvalifikacines kategorijas. Tačiau tiek jų pačių nuomone, tiek mokslinių tyrimų duomenimis, ne turima kvalifikacinė kategorija turi įtakos mokinių pasiekimams, o mokytojo dalykinė ir profesinė kompetencija.

8. Vertinant tautinių mažumų mokinių švietimo organizavimo ir veiksmų, įtakančių mokinių pasiekimų rezultatus sąsajas, nustatyta, kad mokinių mokymosi rezultatai sietini ir su švietimo sistemos gebėjimu padėti ugdytiniams pasirengti kurti prasmingą ateitį. Mokyklos vadovas turėtų telkti mokyklos bendruomenę ir stiprinti šeimos dalyvavimą ugdant vaikus. Taip pat nustatyta, kad mokinių pasirengimas savarankiškam gyvenimui priklauso ne tik nuo artimos aplinkos, organizacijos narių, bet ir nuo sociokultūrinės aplinkos.

REKOMENDACIJOS

Savivaldybėms:

- Kadangi tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatai nėra tenkinantys, siūloma labiau atsižvelgti į jų mokymosi ir pasiekimų gerinimą. Savivaldybėms, kurių SEK kontekstas nėra palankus, skirti daugiau pagalbos – teikti pirmumą gauti paramą mokyklų aprūpinimui materialiaisiais ugdymo(si) ištekliais.

- Tautinių mažumų mokyklų mokytojai turi gana aukštas kvalifikacines kategorijas, tačiau analizuojant dalykinių kompetencijų tobulinimo patirtį, nustatyta, kad mokytojai patvirtina nuolatinę kompetencijų tobulinimo naudą. Kompetencijų tobulinimas skatina asmeninį augimą, stiprina profesinę motyvaciją, siekia įgyti naujų žinių, mokymo metodų, būdų, tobulina bendravimą ir bendradarbiavimą. Mokytojai turėtų rinktis ne tik su savo dalyku susijusius kompetencijų tobulinimo renginius, bet ir platesnio spektro. Todėl siūloma finansuoti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programas, teikti pagalbą jiems, finansuoti mokytojų padėjėjų etatus, padidinti logopedų ir spec. pedagogų skaičių.

- Rūpintis, kad mokyklose dirbtų aukštos kompetencijos ne tik mokytojai, bet ir vadovai. Tam reikėtų skirti mokyklų vadovų mentorių, stiprinti vadybines kompetencijas.

- Tęsti tautinių mažumų mokyklų tinklo pertvarką, siekiant ne tik taupyti materialinius ir finansinius išteklius, bet ir gerinti ugdymo kokybę.

Švietimo įstaigoms, organizuojančioms bendrojo lavinimo ugdymą rusų, lenkų kalba:

- Statistiniai duomenys rodo, kad tautinių mažumų mokyklose ugdoma iš pasenusių vadovėlių, tačiau reikia pripažinti, kad ir lietuvių mokykloms vadovėliai nėra taip dažnai išleidžiami, kad spėtų atliepti nūdienos kontekstą. Rekomenduojama ugdyti mokinius remiantis ne vienu šaltiniu, o gebėti jų sujungti daugiau. Svarbu pabrėžti, kad mokinius ugdo mokytojai, todėl kuo įvairesnius ir skirtingesnius šaltinius naudojama, tuo daugiau naudos mokymui ir mokymuisi. Šaltinių paieška ir įtraukimas į efektyvų ugdymą turėtų tapti mokytojų atradimu. Ugdant vien pagal vadovėlius aukštų mokymosi rezultatų pasiekti sunku. Ugdymas turėtų sietis su šių dienų aktualijomis, supančio pasaulio kontekstu.

- Analizuojant tautinių mažumų mokinių NMPP, PUPP ir VBE rezultatus, išryškėjo pasiekimų rezultatų problemos. Žemiausi yra lietuvių kalbos ir literatūros mokinių pasiekimų rezultatai, kuriuos reikia spręsti kompleksiniu būdu, t. y. panaudoti visas siūlomas įgyvendinimo plano priemones: planuoti metodiką, kuri sudarytų prielaidų koordinuoti visų sistemos elementų veiklą, telktų jų pastangas siekti bendrų ilgalaikių tikslų, integruoto mokymo, platesnio informacinių technologijų taikymo ugdymo procese plėtojimą, aukštų mokyklų vadovų kompetencijų.

- Įgyvendinti mokytojų ir personalo kvalifikacijos tobulinimo programas. Steigti mokyklų tobulinimo fondą iniciatyvoms finansuoti. Racionaliai panaudoti finansinius ir žmogiškuosius išteklius komplektuojant klases, peržiūrint darbuotojų darbo krūvius, tvarkant darbo aplinką.

BIBLIOGRAFIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės ir kiti normatyviniai aktai:

1. „Įsakymas „Dėl Geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo, 2015 m. gruodžio 21 d./ Nr. V-1308““. TAR. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=32wf90sn>.
2. „Įsakymas „Dėl Švietimo, mokslo ir sporto Ministro 2011 m. liepos 1 d. įsakymo Nr. V-1197 „Dėl Brandos egzaminų programų ir lietuvių kalbos ir literatūros įskaitos programos patvirtinimo“ pakeitimo“ 2022 m. sausio 5 d. Nr. V-23“. TAR. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/136d82606f3011ecb2fe9975f8a9e52e?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=ce7652de-dfab-4f52-a240-5c5e5cc0c233>.
3. „Įsakymas „Dėl Švietimo, mokslo ir sporto Ministro 2011 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. V-2558 „Dėl pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo 2021 m. kovo 30 d. Nr. V-483““. TAR. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d37843a0911f11eb9fecb5ecd3bd711c>.
4. „Įsakymas „Dėl tautinių mažumų švietimo komisijos nuostatų patvirtinimo 2020 m. lapkričio 13 d. Nr. V-1761““. TAR. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fc72c1d225f011eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=4t02bu2en>.
5. „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos ratifikavimo 2000 m. vasario 17 d. Nr. VIII-1548““. TAR. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.96169>.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992 m. lapkričio 2 d. Nr. 220.
7. „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 30 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“. TAR. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d. <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/316493f00ff511e9b79ed4f43836384a/>.
8. „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas“ patvirtintas 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281 (Aktuali redakcija 2015 m. liepos 10 d.). TAR. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105/asr>.
9. „Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 38 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-4094““. TAR. Žiūrėta 2021 m. rugsėjo 27 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/745b02b0bb4111e8aa33fe8f0fea665f?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=2435b9f7-c310-4134-9e0f-821d38463b7c>.

10. „Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, 2020/Nr. XIVP-90““. TAR. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3955e800388111eb8c97e01ffe050e1c>.
11. „Nutarimas „Dėl valstybės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo, 2013/Nr. XII-745““. TAR. Žiūrėta 2021 m. rugsėjo 27 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463390>.
12. „Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija“ patvirtinta 1995 m. vasario 1 d. (Įsigaliojo 2000 m. liepos 1 d.). TAR. Žiūrėta 2021 m. rugsėjo 27 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.96635>.

Moksliniai šaltiniai:

13. Bakonis, Evaldas, Sandra Balevičienė, Asta Gražytė-Skominienė, Jolanta Jevsejevienė, Albinas Kalvaitis, Svajonė Mikėnė, Laima Paurienė, ir Rima Zablackė. *Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė*. Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2018. <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2019/02/Lietuvos-tautini%C5%B3-ma%C5%BEum%C5%B3-%C5%A1vietimo-b%C5%ABkl%C4%97s-analiz%C4%97-2018-m.1.pdf>.
14. Bitinas, Bronislavas. *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta, 2006.
15. Bruzgelevičienė, Ramunė. *Lietuvos švietimo kūrimas 1988-1997: monografija*. Vilnius: Sapnų sala, 2018.
16. Buločnikovas, Artūras. „Teisinio ugdymo ypatumai tautinių mažumų mokyklose“. Magistro darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2009. https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1780856/datastreams/ATTACHMENT_1780859/content.
17. „EBPO PISA 2018: Rezultatai ir tendencijos“. LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija ir Nacionalinė švietimo agentūra, 2019. https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/teisine_informacija/ebpo-pisa-2018-2019-12-03.pdf.
18. Evas, Tatjana, Aleksandr Dusman, Merle Haruoja, Karin Suidre, ir Raivo Vetik. RAXEN_CC National Focal Point Estonia. *Analytical Report PHARE RAXEN_CC Minority Education*. Vienna, (2004): 4-19. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/271-edu_estonia_final.pdf.
19. Fullan, Michael. *Pokyčių jėgos. Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes*. Vilnius: Tyto alba, 1998.
20. Hargreaves, Andy. *Mokymas žinių visuomenėje: švietimas nesaugumo amžiuje*. Vilnius: Homo liber, 2008.
21. Hargreaves, Andy, ir Michael Fullan. *Profesinis kapitalas. Ugdymo pertvarka kiekvienoje mokykloje*. Vilnius: Eugrimas, 2019.

22. Hattie, John. *Matomas mokymasis. Mokytojo vadovas. Kaip užtikrinti kuo didesnę poveikį mokymosi pasiekimams*. Vilnius: Petro ofsetas, 2012.
23. Jackūnas, Žibartas. *Lietuvos švietimo kaitos linkmės (1988-2005)*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006.
24. Jankūnaitė, Renata, ir Agnė Župerkaitė. „*Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje švietimas. Situacijos apžvalga*“. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2021. <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2021/11/GAIRE-1-KURK.LT-TINKLAPIUI.pdf>.
25. Janonienė, Danguolė. „Tautinių mažumų vaikų mokyklinė integracija“. Magistro darbas, Vytauto Didžiojo Universitetas, 2005. http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1992503/datastreams/ATTACHMENT_1992506/content
26. Janušauskienė, Diana. „Identities of and Policies Towards the Polish National Minority in Lithuania“. *Taylor & Francis online* 20 (1): 136-149. https://www.tandfonline.com/eprint/STNDHVBEPYF4GWQNBKVP/full?target=10.1080%2F17449057.2020.1808331&fbclid=IwAR11fvf6oYPT7MwSHhc3Bc8djev0shmVt-flwf2GrymRlw_tAHVqxVvXHxG0.
27. Jovaiša, Leonas. *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Technologija, 1993.
28. „*Kaip pagerinti mokinių pasiekimus? PISA tyrimo išvalgos ir Europos šalių patirtis*“. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2014): 1-7. <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Kaip-pagerinti-mokiniu-pasiekimus.pdf>.
29. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2017.
30. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai: vadovėlis*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016.
31. Kauno technologijos universitetas. *Lyginamoji edukologija. Monografija*. Kaunas: Technologija, 1997.
32. Kirsten A., Hansen, Roxane K. Kaufmann, ir Steffen Saifer. *Ugdymas ir demokratijos kultūra: ikimokyklinis amžius*. Vilnius: Lietus, 1997.
33. Klimanskis, Simonas, Vilius Ivanauskas, Gediminas Kazėnas, Vytautas Keršanskas, ir Šarūnas Legatas. *Tautinės mažumos Lietuvoje: studija*. Vilnius: Rytų Europos studijų centras, 2017. https://www.eesc.lt/uploads/news/id1064/Tautines%20mazumos%20Lietuvoje_papildyta%20studija.pdf.
34. *Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose. Mokinių pasiekimų atotrūkis*. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2020. <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/Svietimas-salyje-2020.pdf>.

35. Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos ir sekretoriato 2018 m. veiklos ataskaita. (2018): 34-35. https://unesco.lt/images/2018_METIN_ATASKAITA.pdf.
36. Lietuvos tautinių mažumų švietimo būklės analizė. Nacionalinė švietimo agentūra, 2018. <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2019/02/Lietuvos-tautiniu-mazumu-svietimo-bukles-analize.pdf>.
37. Lindemann, Kristina, ir Ellu Saar. „Ethnic inequalities in education: second generation Russians in Estonia.” *Ethnic and Racial Studies*, Taylor & Francis. *Ethnic and Racial Studies* (2011): 1974-1998. https://www.researchgate.net/publication/263094484_Ethnic_inequalities_in_education_Second-generation_Russians_in_Estonia.
38. Mečkauskienė, Ramutė. *Mokyklos vadovai kaitos procese*. Vilnius: TIKLIS, 2007.
39. „Mokyklų tinklo pertvarkos metodinės rekomendacijos“. Vilnius: HOMO LIBER, 2004. https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/svietimas/kiti/MokTinklas_1-113.pdf.
40. „Patarimai mokytojui. Metodinė priemonė, skirta lietuvių kalbos 1–2 klasėse mokantiems pedagogams, dirbantiems mokyklose, ugdymo programas vykdančiose tautinės mažumos kalba“. Ugdymo plėtotės centras, 2014. [https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Svietimas_pradinis_ugdymas/Patarimai%20mokytojui%201-2%20klas%C4%97%20\(2014\).pdf](https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Svietimas_pradinis_ugdymas/Patarimai%20mokytojui%201-2%20klas%C4%97%20(2014).pdf).
41. Petrušauskaitė, Vita, Kristina Šliavaitė, ir Monika Frėjutė-Rakauskienė. „Lietuvoje gyvenančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėties tyrimo ir rezultatų analizės ataskaita“. Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2015. <https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/Rekomendacijos%20ir%20i%C5%A1vados.pdf>.
42. Pruskus, Valdas, ir Elena Kocai. *Sociologinių tyrimų organizavimas ir atlikimo metodika: metodinė priemonė*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2014.
43. Rimkevičienė, Vaidotė. *Mokyklos nelankymo ir antramečiavimo kaina*. Vilnius: 2001.
44. Rupšienė, Liudmila. *Nenoras mokytis – socialinės pedagogikos reiškiny*s. Klaipėda: KU leidykla, 2000.
45. *Švietimo būklės apžvalga*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2019. <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2019/10/Svietimo-bukles-apzvalga-2019-web.pdf>.
46. *Švietimas visiems. UNESCO iniciatyvos įgyvendinimas Lietuvoje*. Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2014. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Svietimas-visiems-2015_unesco.pdf.

47. „Švietimo įstaigų vadovai: iššūkiai ir pokyčiai“. Švietimo problemos analizė. Vilnius: Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2021 m. kovas, Nr. 1 (191). https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/04/SPA-Nr.1-Svietimo-istaigu-vadovai_elektroninis.pdf.
48. „Tautinių mažumų teisinis reglamentavimas“. Vilnius, 2020. <https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/40323%20TMD%201%20dalis.pdf>.
49. *The Hague Recommendations Regarding the Education Rights of National Minorities*. Organization for Security and Co-operation in Europe, 1996. https://www.osce.org/files/f/documents/e/2/32180_0.pdf
50. Timmons, K., ir J. Pelletier. Understanding the importance of parent learning in a school-based family literacy programme. *Journal of Early Childhood Literacy*, 4, (2015): 510-532. <https://psycnet.apa.org/record/2015-58351-003>.
51. Titarenka, V. *Šeima ir asmenybė (Auklėjimo šeimoje problemos)*. Vilnius: Mintis, 1980.
52. Uzdila, Juozas. *Dorinis asmenybės ugdymas šeimoje*. Vilnius: Academia, 1993.
53. Vaicekauskienė, Vaiva. „Tautinių mažumų švietimo politika: kur einama?“. *Švietimo problemos analizė*. (2011): 9 (59): 1. <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Tautiniu-ma%20C5%BEum%20C5%B3-%20C5%A1vietimo-politika-Kur-einama-2011-lapkritis.pdf>.
54. Valickas, Gintautas. *Psichologinės asocialaus elgesio ištakos*. Vilnius: LTA, 1997.
55. Valstybės audito ataskaita. „Ar pokyčiai švietime lemia geresnius mokinių pasiekimus?“. 2020 m. rugsėjo 14 d. Nr. VAE-11. <https://www.lrs.lt/sip/getfile?guid=a0ca2ace-b77b-4597-9e88-c6917e4924e0>.
56. Valstybinio audito ataskaita. „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai?, 2017/Nr. VA-2017-P-50-1-20“. LR valstybės kontrolė, 2020. <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23762/ar-gali-gereti-lietuvos-mokiniu-pasiekimai>.
57. Valstybinio audito ataskaita. „Bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarka“. Vilnius, 2006. https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/kiti/Lavinimo_mokyklu_tinklo_pertvarka_ataskaita.pdf.
58. „Varšuvoje pasirašytos deklaracijos dėl lenkų tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje ir lietuvių tautinės mažumos Lenkijos Respublikoje švietimo įgyvendinimo planas“. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2019. https://www.smm.lt/uploads/documents/Papildomas%20menu2/Tarptautiniai_susitarimai/LT_PL_planas_LT%20kalba_%20LT%20alternatas.pdf.
59. *2017 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatai bendrojo ugdymo mokyklose*. Nacionalinė švietimo agentūra, 2017. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/03/7088_mok_lt.pdf.

60. 2018 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatai bendrojo ugdymo mokyklose. Nacionalinė švietimo agentūra, 2018. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/03/7555_lt.pdf.
61. 2019 m. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (pagrindinės sesijos) rezultatai. Nacionalinė švietimo agentūra, 2019. <https://www.nec.lt/700/>.
62. 2019 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatai bendrojo ugdymo mokyklose. Nacionalinė švietimo agentūra, 2019. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/02/8233_2019_m._lkl_mok.pdf.
63. 2020 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatai bendrojo ugdymo mokyklose. Nacionalinė švietimo agentūra, 2020. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/12/8611_LKL_rezultatai_vbe_mokyklose.pdf.
64. 2021 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatai bendrojo ugdymo mokyklose. Nacionalinė švietimo agentūra, 2021. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/08/VBE-pasiekimu-lygiai-bendrojo-ugdymo-mokyklose-2021_LKL.pdf.

Kiti internetiniai šaltiniai:

65. „Aptartos deklaracijos „Dėl lenkų tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje ir lietuvių tautinės mažumos Lenkijos Respublikoje švietimo“ įgyvendinimo gairės“. Švietimo naujienos. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d. <https://www.svietimonaujienos.lt/apertos-deklaracijos-del-lenku-tautines-mazumos-lietuvos-respublikoje-ir-lietuviu-tautines-mazumos-lenkijos-respublikoje-svietimo-igyvendinimo-gaires/>.
66. Baškienė, Rasa. „Geras mokytojas gali pakeisti pasaulį“. Bernardinai. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d. <https://www.bernardinai.lt/2018-06-11-geras-mokytojas-gali-pakeisti-pasauli/>.
67. „Bendrasis ugdymas“. ŠVIS. Žiūrėta 2021 m. sausio 2 d. <http://svis.emokykla.lt/bendrasis-ugdymas-2/>.
68. „Dėmesys tautinių mažumų švietimui“. Švietimo naujienos. Žiūrėta 2021 m. sausio 12 d. <https://www.svietimonaujienos.lt/demesys-tautiniu-mazumu-svietimui/>.
69. „EFHR įžvalgos po tautinių mažumų švietimo teisių konferencijos Hagoje“. Europos žmogaus teisių fondas. Žiūrėta 2021 m. sausio 2 d. <https://lt.efhr.eu/2016/04/27/lietuvos-izvalgos-tautiniu-mazumu-svietimo-teisiu-konferencijoje-hagoje/>.
70. „Estijoje takoskyra tarp miesto ir kaimo mokyklų yra viena mažiausių“. VDU. Žiūrėta 2021 m. spalio 27 d. <https://www.vdu.lt/lt/estijoje-takoskyra-tarp-miesto-ir-kaimo-mokyklu-yra-viena-maziausiu/>.
71. „Estijos švietimo ekspertė Triin Noorkoiv: „Pokyčiai prasideda nuo vadovo““. Pedagogas. Žiūrėta 2021 m. spalio 17 d. <https://www.pedagogas.lt/tinklarastis/straipsniai/estijos-svietimo-eksperte-triin-noorkoiv-pokyciai-prasideda-nuo-vadovo-49.html>.

72. „Estijos švietimo sėkmės paslaptys: pokalbis su švietimo eksperte Maie Kitsing“. *15 min*, 2019 m. gruodžio 12 d. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/svietimas/estijos-svietimo-sekmes-paslaptys-pokalbis-su-svietimo-eksperte-maie-kitsing-233-1245692?copied>.
73. „Finansavimas ir aprūpinimas“. ŠMSM. Žiūrėta 2022 m. sausio 2 d. <https://smsm.lrv.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-priesmokyklinis-ugdymas/finansavimas-ir-aprupinimas>.
74. „Gyventojų skaičius ir sudėtis. Lietuvos gyventojai, 2021“. Oficialios statistikos portalas. Žiūrėta 2022 m. sausio 3 d. <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2021/salies-gyventojai/gyventoju-skaicius-ir-sudetis>.
75. „Iš kokių vadovėlių mokosi tautinių mažumų mokyklų mokiniai?“. Bernardinai. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <https://www.bernardinai.lt/2018-01-29-is-kokiu-vadoveliu-mokosi-tautiniu-mazumu-mokyklu-mokiniai/>.
76. Jackūnaitė, Kristina, Jovita Gaižauskaitė, ir Kristina Karlonė, „Beveik dešimtadalis mokyklų – vis dar be vadovų: kaltina pastangų neįdedančias savivaldybes“. LRT. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1132683/beveik-desimtadalis-mokyklu-vis-dar-be-vadovu-kaltina-pastangu-neidedancias-savivaldybes>.
77. „Laikantis dvišalio sutarimo su Lenkija, gerinamos sąlygos tautinių mažumų mokiniams“. Švietimo naujienos. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d. <https://www.svietimonaujienos.lt/laikantis-dvisalio-sutarimo-su-lenkija-gerinamos-salygos-tautiniu-mazumu-mokiniam/>.
78. „Mokyklose skelbiami lietuvių kalbos ir literatūros pasiekimų patikrinimo rezultatai“. Lituaništika mokykloje. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 18 d. <http://www.lituanistika.emokykla.lt/dokumentai/pupp/pupp-informacija/mokyklose-skelbiami-lietuviu-kalbos-ir-literaturos-pasiekimu-patikrinimo-rezultatai/>.
79. „National minorities and languages“. Sweden`s national minorities. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <https://sweden.se/society/national-minorities-in-sweden/>.
80. „Nuo rugsėjo tautinių bendrijų vaikai bus daugiau mokomi lietuvių kalbos“. Alkas. Žiūrėta 2021 m. spalio 27 d. <https://alkas.lt/2021/03/11/nuo-rugsejo-tautiniu-bendriju-vaikai-bus-daugiau-mokomi-lietuviu-kalbos/>.
81. „Pagrindinio ugdymo organizavimas“. European Commission. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-general-lower-secondary-education-22_lt.
82. „Pasirašyta Lietuvos ir Lenkijos deklaracija dėl glaudesnio bendradarbiavimo švietimo srityje“. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d.

- <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/pasirasyta-lietuvos-ir-lenkijos-deklaracija-del-glaudesnio-bendradarbiavimo-svietimo-srityje>.
83. „Phare programa“. Centrinė projektų valdymo sistema. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. <https://www.cpva.lt/vykdytos-programos/phare-programa/353>.
84. „Pradinis ugdymas: mokymas ir mokymasis“. European Commission. Žiūrėta 2022 m. sausio 28 d. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-primary-education-27_lt.
85. Radčenko, Aleksandr. „Kodėl Lietuvai nereikia latviško švietimo reformos varianto“. *Šiaurės Atėnai*, 2018 m. balandžio 20 d. <http://www.satėnai.lt/2018/04/20/kodel-lietuvai-nereikia-latvisko-svietimo-reformos-varianto/>.
86. „Reikalaudami išlaikyti mokyklas mitingavo tautinių mažumų atstovai“. *Delfi*, 2016 m. kovo 17 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/reikalaudami-islaikyti-mokyklas-mitingavo-tautiniu-mazumu-atstovai.d?id=70727634>.
87. „Statistika“. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d. <https://tmde.lrv.lt/lt/tautines-bendrijos/statistika>.
88. „Stipraus mokyklos vadovo svarba“. *Lrytas*, 2016 m. lapkričio 7 d. <https://www.lrytas.lt/it/ismanyk/2016/11/07/news/stipraus-mokyklos-vadovo-svarba-807460>.
89. „Suomiškas vaikų mokymo metodas. Kuo jis ypatingas?“. *Žinoti*. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 28 d. <https://www.zinoti.lt/idomybes/suomiskas-vaiku-mokymo-metodas-kuo-jis-ypatingas/>.
90. „ŠMK susitikimo su Lenkijos kolegomis dėmesio centre – tautinių mažumų švietimo klausimai“. *Alkas*. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 27 d. <https://alkas.lt/2019/06/02/smk-susitikimo-su-lenkijos-kolegomis-demesio-centre-tautiniu-mazumu-svietimo-klausimai/>.
91. „Tautinių mažumų gimtosios kalbos mokymas(is) kaip tarpkultūrinis dialogas...“. 2017. Švietimo naujienos. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 18 d. <https://www.svietimonaujienos.lt/tautiniu-mazumu-gimtosios-kalbos-mokymasis-kaip-tarpkulturinis-dialogas/>.
92. „Tautinių mažumų kalbomis veikiančių mokyklų skaičius, 2018-2021“. ŠVIS. Žiūrėta 2021 m. spalio 15 d. <http://www.svis.smm.lt/bendrasis-ugdymas-2/>.
93. „Tautinių mažumų mokinių sunkumai atvėrė dar vieną dviejų Lietuvos skirtumą: Vilniuje – vienaip Kaune – kitaip“. *LRT*, 2020 m. lapkričio 3 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1251870/tautiniu-mazumu-mokiniu-sunkumai-atvere-dar-viena-dvieju-lietuvu-skirtuma-vilniuje-vienaip-kaune-kitaip>.

94. „Tautinių mažumų mokyklų mokytojai gilino lituanistikos žinias“. Alkas. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 28 d. <https://alkas.lt/2011/08/29/tautiniu-mazumu-mokyklu-mokytojai-gilino-lituanistikos-zinias/>.
95. „Tautinių mažumų švietimo politika: kur einama?“. Švietimo portalas. Žiūrėta 2021 m. spalio 15 d. <https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaityk/elektroniniai-leidiniai/tautiniu-mazumu-svietimo-politika-kur-einama/172>.
96. „Tyrimas: kas veikia mokinių mokymosi rezultatus“. *Delfi*, 2004 m. rugsėjo 6 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/education/tyrimas-kas-veikia-mokiniu-mokymosi-rezultatus.d?id=5063310>.
97. Zalevaitė, Martyna. „Estijos švietimo sėkmės paslaptys: pokalbis su švietimo eksperte Maie Kitsing“. Švietimo naujienos. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 18 d. http://www.svietimonaujienos.lt/estijos-svietimo-sekmes-paslaptys-pokalbis-su-svietimo-eksperte-maie-kitsing/?fbclid=IwAR0a_gxrHm78PirAUUVaGHQaTWsMN-DKBCr0NC6OBGqDEfLF3x5tF2ZWuaM.
98. „2020 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatai savivaldybėse“. NEC. Žiūrėta 2021 m. spalio 15 d. https://www.nec.lt/failai/8676_LKL_rezultatai_vbe_savivaldybes.pdf.
99. Akińczo, Aleksandra. „Język polski powróci na listę przedmiotów obowiązkowych na maturze w polskich szkołach na Litwie“. *Dzieje*. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 18 d. <https://dzieje.pl/edukacja/jezyk-polski-powroci-na-liste-przedmiotow-obowiazkowych-na-maturze-w-polskich-szkolach-na>.
100. Kwiatkowski, Józef. „„Macierz Szkolna” o stanie szkolnictwa polskiego na Litwie“. Portal szkolny. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <http://portalszkolny.org/macierz-szkolna-o-stanie-szkolnictwa-polskiego-na-litwie/>.
101. Денис Кишиневский, „Русские школы Литвы: за последние 10 лет число учеников сократилось на 14%, а в литовских - почти на треть“. *ru.DELFI.lt*, 2020 m. lapkričio 4 d. <https://www.delfi.lt/ru/news/live/russkie-shkoly-litvy-za-poslednie-10-let-chislo-uchenikov-sokratilos-na-14-a-v-litovskih-pochti-na-tret.d?id=85648365>.
102. Паниотто, В. И., В. С. Максименко. „Количественные методы в социологических исследованиях“. 2003. <http://socioline.ru/pages/vipaniotto-vsmaksimenko-kolichestvennyye-metody-vsotsiologicheskikh>.
103. Шаповалов, Сергей. „Школьное образование в Литве“. *Vilnia-By*. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <https://vilnia-by.com/archives/9017>.

Sviglińskiė O. Veiksnių, lemiančių Lietuvos tautinių mažumų mokinių pasiekimus, analizė / Švietimo ir mokslo politikos ir vadybos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. Algirdas Monkevičius. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo valdymo ir verslo fakultetas, 2022. – 91 p.

SANTRAUKA

Tautinės mažumos sudaro nemažą Lietuvos gyventojų dalį, todėl Lietuva įgyvendina tarptautinius ir nacionalinius įsipareigojimus tautinių mažumų teisių apsaugos srityje, sudarydama sąlygas tautinėms mažumoms mokytis gimtosios kalbos, gimtąją kalbą ir išmolti valstybinę kalbą tiek, kad būtų galima sėkmingai dalyvauti šalies gyvenime.

Kasmet prastėjantys tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatų problema yra itin aktuali Lietuvos švietimo sistemai, kadangi tautinės mažumos kaip ir visi kiti Lietuvos piliečiai įtakoja valstybės gyvenimą. Daugėjant mokinių, neišlaikiusių lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos egzamino surinkusių žemą balų skaičių, skaičius, auga mokinių, kurie negaus valstybės finansuojamos vietos aukštosiose mokymo įstaigose, skaičius. Todėl yra svarbu išryškinti veiksnius, lemiančius nevalstybine (lenkų, rusų) kalba besimokančių mokinių pasiekimus. Siekiant atliepti Lietuvos švietimo sistemos prioritetus aktualizuojant tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatų klausimus, šiame darbe keliami mokslinė problema: *Kokie veiksniai turi įtakos tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatams? Koks yra ryšys tarp tautinių mažumų mokinių švietimo organizavimo ir veiksnių, įtakančių mokinių pasiekimų rezultatus?*

Magistro darbo objektu pasirinktas tautinių mažumų mokinių pasiekimus lemiantys veiksniai. Darbe siekiama atskleisti veiksnius, lemiančius tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus. Darbo tikslas konkretinamas šiais uždaviniais: 1) Analizuojant mokslinę ir metodinę literatūrą, įvertinti Lietuvos patirtį ugdant tautinių mažumų mokinius. 2) Analizuojant teisės aktus, įvertinti tautinių mažumų mokyklų tinklą ir personalą. 3) Analizuojant tautinių mažumų mokinių NMPP, PUPP ir VBE rezultatus, išryškinti pasiekimų rezultatų problemas. 4) Taikant anketavimo metodą, identifikuoti veiksnius, lemiančius tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus.

Darbe naudoti mokslinės ir metodinės literatūros analizės, teisės aktų, statistinės analizės ir anketinės apklausos metodai.

Teorinėje darbo dalyje atskleidžiama švietimo organizavimas Lietuvoje, tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatai, veiksniai, įtakoiantys mokinių pasiekimų rezultatus bei jų sąsajos, aptariami Lietuvos ir užsienio mokslininkų tyrimų rezultatai šia tema.

Atliktas kiekybinis tyrimas – anoniminė anketinė apklausa. Anketa sudaryta iš trijų pagrindinių dalių: demografiniai klausimai; mokinių pasiekimų rezultatus lemiančių veiksnių klausimynas ir mokyklos veiklos kokybės klausimynas. Tyrime dalyvavo 393 Lietuvos tautinių mažumų (lenkų, rusų) bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų.

Pagrindinė išvada – tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatai statistiškai reikšmingai stipriu koreliaciniu ryšiu susiję su socialine atskirtimi, namų aplinka, tėvų įtaka ir požiūriu į mokslą, dėmesiu vaiko pažangai, pasikeitusiu pačių mokinių požiūriu į mokymąsi (motyvacija, tikslo siekis), švietimo įstaigų vadovų ir mokytojo kompetencija, aktyvių mokymo metodų, IKT taikymu, mąstymo, argumentavimo skatinimo per pamokas. Todėl galima daryti prielaidą, kad tautinių mažumų švietimo įstaigų tinklo pertvarka pagerintų ugdymo kokybę.

Raktiniai žodžiai: *tautinės mažumos, tautinių mažumų mokiniai, ugdymas, integracija, vidiniai, išoriniai veiksniai.*

SUMMARY

Ethnic minorities form a considerable part of the population of Lithuania, that's why Lithuania implement international and national obligations for ethnic minorities in the field of law protection making the conditions for ethnic minorities to study the mother-tongue and learn the state language so much in order to successfully participate in state's life.

Every year, the problem of the decreasing students' results of ethnic minorities is relevant for Lithuanian education system because ethnic minorities like the rest of Lithuania's citizens impact on the state's life. The number of students who fail Lithuanian and literature and mathematics exams because of low score, the number of students who would not get the financed place in state's educational institutions is increasing. So it is important to emphasize the factors which determine the achievements of non-state (Polish, Russian) languages learning students. In order to correspond the priorities of Lithuania's education system exphasizing the questions of results of students' achievements of ethnic minorities the scientific problem is raised in this work: *What factors have the impact on the results of students' achievements of ethnic minorities? What is the connection between the education management and factors of students of ethnic minorities that has the impact on the results of students' achievements?*

The object of the Master's degree is selected - the factors that impact on the students' achievements of ethnic minorities. In the work it is seeking to figure out the factors which impact on the results of students' achievements of ethnic minorities. The aim of the work is concreted by these objectives: 1) analyzing the scientific and methodical literature to configure out the experience of Lithuania teaching the students of ethnic minorities 2) analyzing the acts of law evaluating the web and staff of schools of ethnic minorities 3) analyzing the students' results of NMPP, PUPP and VBE of ethnic minorities 4) applying the method of questionnaire survey to figure out the factors which impact on the results of students' achievements of ethnic minorities.

In the work the analysis of scientific and methodical literature, the acts of law, statistics and questionnaire survey is used.

In the theory the management of the education of Lithuania, the results of students' achievements of ethnic minorities, factors that impact on the results of students' achievements of ethnic minorities and their coherence, the results of researches discussed by scientists from Lithuania and foreign countries is revealed.

The quantitative research is done – anonymous questionnaire survey. The questionnaire is based of three main parts: demographic questions, the questionnaire of the results of students' achievements and the questionnaire of the school's quality assurance framework. 393 teachers of comprehensive schools of ethnic minorities (Polish, Russian) participated in the survey.

The main conclusion is that according to the statistics the results of students' achievements of ethnic minorities are highly correlated with social distance, home environment, the influence and attitude of parents towards education, the attention to the progress of a student, the changing attitude towards the education of the students themselves (motivation, achievement of the aim), the competence of the administration and teachers of the school, adjusting the active methods and IT, provoking the thinking and giving the arguments during the lessons. The presumption is made that the change of web of education institutions of ethnic minorities would improve the quality of learning.

Key words: *ethnic minorities, students of ethnic minorities, education, integration, internal, external factors.*

PADEKA

Už švietimo ir mokslo politikos ir vadybos žinias, kompetencijų ugdymą, taiklius pastebėjimus magistrinio darbo vadovui doc. dr. A. Monkevičiui. Už visapusišką pagalbą, duomenų gavimą ir suteiktas sąlygas kokybiškai atlikti mokslinį tiriamąjį darbą „Tautinių mažumų mokinių PUPP, NMPP, VBE rezultatų analizė“ NŠA Infrastruktūros plėtros departamento Švietimo informacinių sistemų skyriaus vedėjai Vaidai Kostygovai ir Švietimo informacinių sistemų skyriaus duomenų bazių administratorei Galinai Šestakovai.

PRIEDAI

1 Priedas

Tyrimo anketa

Gerbiamas (-a) respondente,

Esu Olga Svinglinskienė. Studijuju Mykolo Romerio universitete. Siekiu švietimo ir mokslo politikos ir vadybos magistro laipsnio. Šiuo metu atlieku tyrimą, kurio tikslas – atskleisti veiksnius, lemiančius tautinių mažumų mokinių pasiekimų rezultatus. Jūsų bendradarbiavimas atliekant šį tyrimą yra labai svarbus. Anketa yra anoniminė. Apklausos rezultatai bus apdorojami ir pateikiami tik apibendrinti, todėl labai prašau į klausimus atsakyti atvirai ir nuoširdžiai. Kilus klausimams, prašau kreiptis el. paštu: olsvinglinskiene@stud.mruni.eu

Atidžiai perskaitykite teiginius ir pasirinkite vieną Jums tinkantį variantą.

1. Jūsų lytis:

- a) Vyras;
- b) Moteris.

2. Jūsų amžius:

- a) mažiau nei 25 m.;
- b) 25-29 m.;
- c) 30-34 m.;
- d) 35-39 m.;
- e) 40-44 m.;
- f) 45-49 m.;
- g) 50-54 m.;
- h) 55-59 m.;
- i) 60-64 m.;
- j) 65 m. ir daugiau.

3. Jūsų išsilavinimas:

- a) Aukštesnysis;
- b) Aukštasis neuniversitetinis;
- c) Aukštasis universitetinis (bakalauras);

- d) Aukštasis universitetinis (magistras, daktaras);
- e) Šiuo metu esu studentas (-ė).

4. Jūsų pedagoginio darbo stažas:

- a) Iki 1 metų;
- b) 1 – 5 metai;
- c) 6 – 10 metų;
- d) 11 – 20 metų;
- e) 21 – 30 metų;
- f) daugiau nei 30 metų.

5. Kiek laiko dirbate dabartinėje mokykloje?

- a) Iki 1 metų;
- b) 1 – 5 metai;
- c) 6 – 10 metų;
- d) 11 – 20 metų;
- e) 21 – 30 metų;
- f) daugiau nei 30 metų.

6. Jūsų kvalifikacinė kategorija:

- a) Mokytojas;
- b) Vyresnysis mokytojas;
- c) Mokytojas metodininkas;
- d) Mokytojas ekspertas.

7. Mokyklos, kurioje dirbate, tipas:

- a) Pradinė mokykla;
- b) Pagrindinė mokykla;
- c) Vidurinė mokykla;
- d) Progimnazija;
- e) Gimnazija.

8. Kur įsikūrusi mokykla, kurioje dirbate?

- a) Mieste / miestelyje;
- b) Kaimo vietovėje.

9. Kuo aprūpinta Jūsų mokykla? (Galimi keli atsakymai.)

- a) Kompiuterinė/-ėmis klase/-ėmis;

- b) Internetu;
- c) Biblioteka;
- d) Laboratorija/-omis;
- e) Gamtos ir technologinių mokslų mokymo priemonėmis;
- f) Išmaniaja/-iosiomis lenta/-omis;
- g) Robotukais;
- h) Nieko nėra.

10. Kaip dažnai savo pamokose taikote informacines komunikacines technologijas (IKT)?

- a) Kasdien;
- b) Keletą kartų per savaitę;
- c) Kartą per savaitę;
- d) Kartą per dvi savaites;
- e) Kartą per mėnesį;
- f) Retai.
- g) Niekada.

11. Kaip manote, kas labiausiai sąlygoja mokinių mokymosi sėkmę?

- a) Namų aplinka (šeima, socioekonominės sąlygos ir kt.);
- b) Mokykla (klasės kolektyvas, mokytojai, pamoka ir kt.);
- c) Sociokultūrinė aplinka.

12. Kaip manote, kurie vidiniai veiksniai labiausiai lemia mokinio mokymosi sėkmę?

- a) Motyvacija, tikslo siekimas;
- b) Įgimti gabumai;
- c) Kantrybė;
- d) Dėmesio sutelkimas.

13. Kaip manote, kurie išoriniai veiksniai labiausiai lemia mokinio mokymosi sėkmę?

- a) Pasirengimas produktyviam darbui (pailsėjęs, pavalgęs);
- b) Užduoties sudėtingumas, gebėjimas ją atlikti pamokoje ar namie;
- c) Pagalba mokantis;
- d) Paskatinimas (vertinimas bei įsivertinimas);
- e) Bendravimas ir bendradarbiavimas – draugiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų;
- f) Tėvų dėmesys vaiko pažangai;
- g) Pasikeitęs mokinių požiūris į mokymąsi – motyvacija, tikslo siekis.

14. Įvertinkite veiksnius, kurie turi daugiausiai įtakos geresniems mokinių pasiekimų rezultatams Jūsų mokykloje. Prašau pažymėti atsakymus, atitinkančius Jūsų poziciją.

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Iš dalies nesutinku	Negaliu apsispręsti	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Geras mikroklimatas mokykloje, orientuotas į aukštus pasiekimus.							
Pritaikytas mokymo turinys.							
Mokyklos vadovo kompetencija.							
Mokytojo kategorija.							
Mokytojo kompetencija.							
Draugiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų.							
Įvairios, kiekvienam mokiniui pagal sunkumą parinktos užduotys.							
Mąstymo, argumentavimo skatinimas per pamokas.							
Pastovi ir rezultatyvi skatinimo sistema.							
Mokymuisi palanki aplinka, aktyvūs mokymo metodai.							
IKT taikymas.							
Racionaliai parinkti įdomūs namų darbai.							
Tinkamai organizuota popamokinė veikla.							
Tėvų išsilavinimas.							
Tėvų įtaka. Jų požiūris į mokslą, dėmesys vaiko pažangai.							
Mokymo aplinka namie (turima biblioteka, kompiuteris).							
Gerai santykiai su bendraamžiais.							
Paties mokinio noras susikurti prasmingą ateitį.							
Personalo komplektavimas.							

15. Įvertinkite veiksnius, kurie turi daugiausiai įtakos prastesniems mokinių pasiekimų rezultatams Jūsų mokykloje. Prašau pažymėti atsakymus, atitinkančius Jūsų poziciją.

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Iš dalies nesutinku	Negaliu apsispręsti	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Prastas mikroklimatas mokykloje, neorientuotas į aukštus pasiekimus.							
Nepritaikytas mokymo turinys.							
Mokyklos vadovo kompetencija.							
Mokytojo kategorija.							
Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas.							
Blogi santykiai tarp mokinių ir mokytojų.							
Neparinktos užduotys kiekvienam mokiniui pagal sunkumą.							
Mąstymo, argumentavimo neskatinimas per pamokas.							
Nepastovi ir nerezultatyvi skatinimo sistema.							
Mokymuisi nepalanki aplinka, neaktyvūs mokymo metodai.							
IKT netaikymas.							
Neracionaliai parinkti namų darbai.							
Netinkamai organizuota popamokinė veikla.							
Tėvų išsilavinimas.							
Tėvų įtaka. Jų netinkamas požiūris į mokslą.							
Netinkama aplinka namie (nėra bibliotekos, kompiuterio, interneto, nesaugu).							
Blogi santykiai su bendraamžiais.							
Paties mokinio nenoras susikurti prasmingą ateitį.							
Personalo komplektavimas.							

16. Kaip manote, kurie veiksniai padeda labiausiai gerinti mokinių pasiekimus ir mažinti jų atotrūkį?

- a) Socialinis, ekonominis ir kultūrinis (SEK) kontekstas (*palanki socialinė, ekonominė, kultūrinė mokinio namų aplinka, palankus mokyklos, vietovės ir regiono SEK*);
- b) Ugdymasis (*dalyvavimas ankstyvajame ugdyme, neformaliajame vaikų švietime, tėvų (globėjų) įsitraukimas į ugdymą, mokinio motyvacija ir pastangos mokytis*);
- c) Mokykla (*jos dėmesys mokinių pasiekimams, vadovų ir mokytojų autonomija formuojant ugdymo turinį, mokytojų profesionalumas ir nuolatinis profesinis tobulėjimas, pagalbos mokiniui prieinamumas, saugi emocinė ir moderni fizinė mokyklos aplinka*).

17. Ar sutinkate su šiuo teiginiu?

Teiginys	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Mūsų mokykloje kiekvieno mokinio bendrųjų gebėjimų pažanga yra pastebima ir įvertinama.					
Mūsų mokykloje mokinių mokymosi rezultatai gerai atspindi pasiekimų kokybę.					
Mūsų mokykloje yra tinkama informacijos apie mokinių mokymosi rezultatus kaupimo sistema.					
Informacija apie mūsų mokyklos mokinių mokymosi rezultatus yra tinkamai analizuojama.					
Mūsų mokykloje yra veiksminga mokinių skatinimo sistema.					
Mūsų mokyklos mokytojai sėkmingai bendradarbiauja su mokinių tėvais, siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų.					
Mūsų mokykloje suteikiama švietimo pagalba (psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba) – mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir					

švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą.					
Mokinių iš socialiai, ekonomiškai ir kultūriškai nepalankių šeimų pasiekimai yra prastesni.					

18. Įvertinkite, kiek dėmesio, Jūsų nuomone, skiriama atskirų dalykų gebėjimų ugdymui. Nesvarbu, kad nemokote vieno ar kito dalyko, bet dalyje sričių bendrąjį mokinių išprusimą tikrai galite įvertinti.

Teiginys	Per daug	Pakankamai	Reikėtų daugiau	Reikėtų gerokai daugiau	Negaliu atsakyti
Mokinių kalbinio valstybinės kalbos (lietuvių) raštingumo ugdymui.					
Mokinių kalbinio užsienio kalbos (anglų) raštingumo ugdymui.					
Mokinių matematinio raštingumo ugdymui.					
Mokinių informacinės kultūros ir kompiuterinio raštingumo ugdymui.					
Mokinių gamtamokslinio raštingumo ugdymui.					
Mokykla taiko įvairias priemones padėti mokiniams iš nepalankios socialinės, ekonominės, kultūrinės aplinkos.					

19. Mokinių darbo rezultatus įprasta vertinti dešimties balų sistema. Kokį pažymį Jūs parašytumėte savo mokyklai? Dešimties balų sistema įvertinkite mokyklos veiklos kokybę. Įrašykite.....

Dėkoju už atsakymus.